

PROGRAM REGENERACE PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE

2023–2033

Aktualizováno 2022

Petra Fišerová

Obsah

A.ÚVOD.....	5
B.JILEMNICE OD HISTORIE PO SOUČASNOST	7
<i>Nejstarší jilemnická historie</i>	<i>7</i>
<i>Jilemnice po roce 1701.....</i>	<i>8</i>
<i>Po období krize (druhá polovina 19. století a dále).....</i>	<i>9</i>
<i>Novodobá historie města (světové války)</i>	<i>11</i>
<i>Vzhled města, období po roce 1989.....</i>	<i>13</i>
<i>Současná Jilemnice.....</i>	<i>14</i>
<i>Několik statistických údajů o současné Jilemnici a památkové zóně Jilemnice.....</i>	<i>15</i>
C.HISTORIE REGENERACE PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE (1996–2021)	17
<i>Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 1996–2004.....</i>	<i>17</i>
<i>Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2005–2011</i>	<i>19</i>
<i>Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2012–2021.....</i>	<i>23</i>
<i>Akce obnovy kulturních památek a ostatních objektů v MPZ realizované bez finanční podpory z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR do konce roku 2021.....</i>	<i>32</i>
<i>Soutěž o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ</i>	<i>42</i>
D.PÉČE O PAMÁTKOVOU ZÓNU JILEMNICE	44
<i>Vyhláška č. 208/1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje</i>	<i>44</i>
<i>Uplatňování zásad památkové péče na území památkové zóny Jilemnice</i>	<i>45</i>
<i>Dotace z rozpočtu města na obnovu objektů na území města</i>	<i>47</i>
<i>Zvýšení ochrany hodnot historického centra města z pohledu zájmů památkové péče</i>	<i>55</i>
<i>Činnost pracovní skupiny Programu regenerace.....</i>	<i>57</i>
<i>Prezentace výsledků regenerace památkové zóny Jilemnice</i>	<i>59</i>
<i>Přehled strategických dokumentů, studií a návrhů (výběr)</i>	<i>61</i>
E.CÍLE PROGRAMU REGENERACE PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE PRO OBDOBÍ 2023–2033 64	
(TABULKOVĚ USPOŘÁDANÝ PŘEHLED).....	64
F.CÍLE PROGRAMU REGENERACE PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE PRO OBDOBÍ 2023–2033 66	
(PODROBNĚ)	66
<i>Scénář postupu regenerace.....</i>	<i>66</i>
<i>Průběžná údržba objektů prohlášených za kulturní památky.....</i>	<i>66</i>
<i>Celkové opravy střech městských domů č. p. 10 a č. p. 80 (kulturní památky)</i>	<i>67</i>

<i>Opravy střech domů na Masarykově náměstí</i>	67
<i>Oprava vnějšího pláště budovy radnice č. p. 82 vč. rehabilitace podloubí</i>	69
<i>Celková rehabilitace budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 vč. rehabilitace související zahrady a oplocení</i>	70
<i>Regenerace parteru ulic</i>	71
<i>Průběžná údržba areálu kostela sv. Vavřince (kostel, sochy)</i>	71
<i>Průběžná údržba areálu fary (fara, hospodářská budova, farní zahrada)</i>	74
<i>Zvědavá ulička – průběžná údržba objektů</i>	74
<i>Celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru (kromě č. p. 1)</i>	75
<i>Obnova a rehabilitace zámeckého parku</i>	77
<i>Celková obnova ohradní zdi zámeckého parku (dosud nesanované úseky)</i>	79
<i>Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem</i>	80
<i>Dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku</i>	81
<i>Rekonstrukce depozitáře, návštěvnického zázemí a obnova expozic Krkonošského muzea v Jilemnici</i>	83
<i>Celková oprava obřadní síně v budově radnice č. p. 82 vč. opravy (výměny) okenních a dveřních výplní na podloubí</i>	84
<i>Rehabilitace interiérů budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského</i>	86
<i>Celkové restaurování kašny a sousoší P. Marie na Masarykově náměstí</i>	87
<i>Oprava zastřešení pohřební kaple Haklovy</i>	88
<i>Průběžné opravy drobných kulturních památek</i>	88
<i>Úprava veřejných prostranství</i>	89
<i>Regulace reklamy na území památkové zóny</i>	91
<i>Sjednocení vzhledu informačních tabulí na území města</i>	93
<i>Akce obnovy kulturních památek a dalších objektů – odhad doby realizace, odhad nákladů (tabulkový přehled)</i>	94
<i>Rozvaha o zdrojích a návratnosti</i>	95
<i>Projednávání a schvalování programu</i>	98
<i>Soulad s územně plánovací dokumentací</i>	99

G.STRUČNĚ O JEDNOTLIVÝCH KULTURNÍCH PAMÁTKÁCH NA ÚZEMÍ PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE	101
<i>Masarykovo náměstí</i>	101
<i>Zvědavá ulička</i>	108
<i>Areál zámku</i>	118
<i>Dům č. p. 1</i>	124
<i>Areál kostela sv. Vavřince</i>	127
<i>Areál fary</i>	131
<i>Základní škola č. p. 288</i>	132
<i>Dům č. p. 167</i>	134
<i>Ostatní</i>	135

H.ŽIVOT V PAMÁTKÁCH	140
<i>Zpřístupněné kulturní památky</i>	<i>140</i>
<i>Občanská vybavenost památkové zóny, dopravní obslužnost</i>	<i>143</i>
<i>Kulturní a jiné akce v kulturních památkách a v historickém centru města</i>	<i>145</i>
<i>Některé jilemnické spolky aneb Jilemnice kulturní</i>	<i>148</i>
I.ZÁVĚR.....	152
J.POUŽITÁ LITERATURA, PRAMENY.....	153
K.PŘÍLOHY	155

A.

ÚVOD

Program regenerace památkové zóny Jilemnice byl zpracován na základě dlouhodobé spolupráce pracovní skupiny Programu regenerace městské památkové zóny Jilemnice, jako orgánu zastupujícího město, a obyvatel města, vlastníků a uživatelů jednotlivých nemovitostí ležících na území památkové zóny. Program vychází z detailní znalosti místních poměrů, všímá si dosažených úspěchů, upozorňuje na problematická místa celku městské památkové zóny a jejího bezprostředního okolí a navrhuje způsob řešení a nápravy. Podnětná je též spolupráce s orgány státní památkové péče.

Program regenerace památkové zóny směřuje zejména k *zachování a rozvoji* nejceennějších částí historického jádra města, které se nacházejí na území památkové zóny, usiluje ale též o *zachování a rozvoj* navazujících lokalit a *rehabilitaci* dosud „ne(vy)řešených“ partií památkové zóny.

Pod pojmem *zachování* rozumíme v kontextu péče o památkovou zónu zachování všeho dobrého, přiměřeného, kultivovaného, s citem opraveného, funkčního. Pod pojmem *rozvoj* pak rozumíme rozvoj toho všeho výše jmenovaného a dále též zlepšování stavu tam, kde je ke zlepšování prostor. Mluvíme-li o *péči o památkovou zónu*, máme na mysli jak péči o objekty (kulturní památky i ty ostatní), péči o drobné kulturní památky (sochy ad.), péči o tradice (tradiční kulturní akce, využití objektů), vše snad možno označit jako *kulturní dědictví*, tak také péči o prostředí (veřejná prostranství, komunikace), péči o obyvatele (dostupnost služeb, kvalita života obecně) či péči o návštěvníky města.

Domníváme se, že je stejně důležité zachování uhlazené tváře historického centra města i podpora funkčnosti města. V tomto kontextu máme na mysli zejména objekty a prostranství. Hladkost městské tváře je výsledkem mnoha rekonstrukcí a její dosahování je nikdy nekončícím úkolem všech majitelů objektů a prostranství ve městě. Vlastnictví nás zavazuje k tomu, abychom pečovali, starali se a svoje majetky udržovali v dobrém stavu. Od začátku existence Programu regenerace MPR a MPZ bylo zlepšování technického („zdravotního“) stavu zejména kulturních památek v městských památkově plošně chráněných územích jedním z cílů a vlastně též i jedním z nástrojů k naplnění smyslu péče o historická území. Podaří-li se úspěšně zrealizovat opravu objektu, je nutné dále vzít v potaz skutečnost, že objekty samy o sobě mohou sice být nositeli příběhu, mohou ukrývat tajemství, ale bez „člověka uvnitř“ jsou pořád jen neživými objekty. Je nutné podporovat vhodné podnikatelské aktivity, objevovat nové funkční záměry, nabízet nová pracovní místa, zpřístupňovat zajímavé historické objekty veřejnosti, zkrátka ty kamenné, zděné, dřevěné i jakékoliv jiné *schránky oživovat*. Oprava objektu představuje jen poloviční úspěch. Celý úspěch tkví až v nalezení vhodného udržitelného využití pro opravený objekt.

Naše historické památky jsou nejen jedním z pilířů cestovního ruchu, nejsou jen „lákadly pro turisty“. Nacházejí se v nich také instituce poskytující služby v oblasti kultury (knihovny, koncertní sály, muzea, galerie), často jsou v památkách situovány i nejrůznější provozovny nabízející širokou škálu služeb (obchody, kanceláře, drobné výrobní provozy), v některých kulturních památkách sídlí školy atp. Připomeňme, že jedním z cílů oživení center historických měst je vytvoření nabídky nových pracovních míst a též zachování bytového fondu (udržení rezidentů v historických jádrech měst). A pokud je těchto cílů dosaženo při využití historických budov či přímo v objektech památkově individuálně chráněných, dochází tak k ideálnímu propojování zájmů státní památkové péče a zájmů

dalších subjektů (podnikatelé, obce). Samozřejmostí při nalézání nového funkčního využití kulturních památek by mělo být vyloučení jakéhokoliv provozu nevhodného pro daný objekt, eliminace realizace nešetrných stavebních zásahů (byť směřujících k novému využití památky), dále pak uchování co největší autenticity objektů a zachování důstojnosti historických objektů. Zmíňme také potřebu dostatečné regulace reklamy, či obecně eliminace vizuálního smogu, v historických centrech měst. V neposlední řadě je nutné připomenout, že celkový ráz našich sídel dotváří i veřejná prostranství, naše náměstí, naše parky, dětská hřiště, nábreží. I na úpravy těchto prostranství je nutné soustředit pozornost, finanční prostředky a úsilí při vlastní realizaci Programu regenerace historického sídla.

K dosažení výše popsaných cílů je v území památkové zóny Jilemnice (resp. v historickém centru Jilemnice) směřována jak průběžná údržba všech objektů a prostranství, v řadě případů objektů rekonstruovaných právě v rámci Programu regenerace MPR a MPZ, tak jednotlivé konkrétní akce obnovy. Cíle předkládané aktualizace městského Programu regenerace památkové zóny Jilemnice můžeme shrnout takto: průběžná údržba objektů prohlášených za kulturní památky vč. opravy střech městských domů č. p. 10 a 80, oprava vnějšího pláště budovy radnice č. p. 82 vč. rehabilitace podloubí, celková oprava obřadní síně v budově radnice č. p. 82, celková rehabilitace budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 vč. rehabilitace související zahrady a oplocení, průběžná údržba všech objektů v území památkové zóny s důrazem na regeneraci parteru ulic a opravu střech domů na náměstí, průběžná údržba areálu kostela (kostel, sochy) vč. celkové opravy střechy kostela, průběžná údržba areálu fary, celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru (kromě č. p. 1), obnova a rehabilitace zámeckého parku vč. prostoru pod zahradním domkem a vč. celkové obnovy ohradní zdi (dosud nesanované úseky), dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku, rekonstrukce depozitáře, návštěvnického zázemí a obnova expozic Krkonošského muzea, rehabilitace interiérů budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského, průběžné opravy drobných kulturních památek vč. restaurování sousoší Panny Marie, oprava zastřešení Haklovy hrobky, průběžná úprava veřejných prostranství vč. rekonstrukce povrchů na Tyršově náměstí. Tyto konkrétní záměry obnovy objektů doplňují ještě úkoly související s regulací reklamy a se sjednocením vzhledu informačních tabulí ve městě.

Všechny zmíněné akce obnovy jsou dále podrobněji popsány v předkládaném dokumentu Programu regenerace památkové zóny Jilemnice 2023–2033. Dokument přináší kromě podrobných informací o plánovaných akcích obnovy pro následující desetileté období také ucelenou informaci o památkové zóně Jilemnice (historie, informace o jednotlivých kulturních památkách), o historii regenerace památkové zóny Jilemnice (1998–2021), o péči o památkovou zónu Jilemnice (vč. popisu činnosti pracovní skupiny Programu regenerace), dokument se věnuje i tématu *život v památkách* a obsahuje též řadu fotografií. Dokument je dále doplněn o řadu příloh, a to zejména mapových a dalších grafických. Předkládaný dokument je koncepčním materiálem, který shrnuje dosavadní výsledky regenerace památkové zóny Jilemnice a informuje o záměrech směřujících k naplnění dalších cílů regenerace dotčeného území pro následujících deset let.

B.

JILEMNICE OD HISTORIE PO SOUČASNOST

Nejstarší jilemnická historie

První písemná zmínka o Jilemnici pochází z roku 1350, k samotnému založení městečka však došlo nepochybně dříve. V průběhu archeologických průzkumů (2016–2019) v areálu zámeckého parku v Jilemnici byly totiž nalezeny pozůstatky nejstarší zděné stavby na území města, kterou byl gotický kostel sv. Alžběty, a později též tři kostrové hroby někdejších majitelů štěpanického panství pocházející prokazatelně ze 14. století. Díky těmto nálezům víme, že Jilemnice zcela jistě existovala již na počátku 14. století.

Jilemnice byla vedle Vysokého (dnes Vysoké nad Jizerou) jedním z městských center štěpanického panství, přesto ji nelze rozsahem srovnávat s poddanskými městy vnitrozemí. Důvodem byla zejména absence obchodních cest a horská poloha (vznik horských vesnic až v 15. a 16. století). Po roce 1492 si Valdštejnové štěpanické panství rozdělili na část štěpanickou (branskou) a jilemnickou. Jilemnickou část koupili v roce 1522

Nejstarší vyobrazení gotického kostela sv. Alžběty u jilemnického zámku

páni z Újezdce a Kúnic, roku 1577 ji zdědil rod pánů Kříneckých z Ronova

a po nich roku 1637 Harantové z Polžic a Bezdržic. Roku 1701 koupili panství Harrachové, tím bylo panství opětovně sjednoceno, a v držení jim zůstalo až do roku 1945.

Rozdělení štěpanického panství přímo zasáhlo i samotnou Jilemnici, která bylo od roku 1492 do roku 1701 rozdělena na dvě části – „hoření“ (jilemnické panství) a „dolení“ (štěpanické panství). Zámek (tvrz) náležel hoření části městečka, kostel sv. Vavřince dolení části. Každá část města byla vázána jinými šlechtickými nařízeními dle příslušnosti k panství a měla vlastní samosprávu. Toto rozdělení zpomalovalo rozvoj města. Přesto ale vzkvétalo plátenictví (16. století) a je doložen též obchod s vlnou a solí. Počátkem 17. století byl život města poznamenán morovou epidemií. Roku 1664 rozdělili Harantové jilemnické zboží na dvě poloviny, z města Jilemnice každý vlastnil čtvrtinu. Panství zůstalo takto rozděleno sedm let.

Obyvatelstvo města bylo vždy převážně české národnosti. Kdy město získalo svůj znak, není známo, nejstarší městské pečeti pochází ze 17. století (ale výtvarným zpracováním je lze zařadit již do 15. století). První zmínka o Hrabačově (jedno ze dvou

katastrálních území města) pochází z roku 1488, Jilem (místní část) je prvně připomínán roku 1393, název označoval původně potok.

V místě současného zámku je poprvé listinou z r. 1492 připomínána tvrz, která byla na renesanční zámek přestavěna teprve v druhé polovině 16. století, pravděpodobně podle projektu Carla Valmadiho, za pánů z Újezdce a Kúnic. Další význačnější stavební úpravy zámecké budovy proběhly již pod taktovkou hraběcího rodu Harrachů v letech 1714 a 1895. Přilehlý zámecký park vznikl již v 16. století a okolo poloviny 17. století byl rozšířen. V něm stávala kaple sv. Alžběty, jež r. 1786 vyhořela, a protože již nesloužila jako hrobka Harrachů, nebyla obnovena.

V prvních fázích třicetileté války se boje Jilemnicku vyhýbaly až do roku 1634, kdy na zdejší území vpadli a Jilemnici vypálili Švédové. Další švédský vpád – druhé vypálení města – není písemně doložen. Následky války – zánikem některých vesnic (Javorek), úbytkem obyvatel, utlumeným obchodem, rekatolizací, narůstáním poddanských povinností – byl vývoj města poznamenán až do konce 17. století. Došlo ke ztrátě konkurenceschopnosti v plátenictví důsledkem nedokonalého bělení plátna, k výraznému omezení chovu ovcí (ochrana lesa). Nejrozšířenějším řemeslem se stalo tkalcovství (15 dílen i s mandlíři plátna). Roku 1654 měla Jilemnice dle berní ruly 53 řemeslných dílen, oproti 126 v Jičíně, 102 ve Vrchlabí, 40 v Lomnici nad Popelkou. V roce 1638 byla pro horní a dolní část města společně vystavěna škola.

Jilemnice po roce 1701

Opětovného rozkvětu se Jilemnice, jako jediné městské centrum v oblasti, dočkala v 18. Století po sjednocení obou panství (a tím i městských částí), ke kterému došlo díky již zmiňovanému zakoupení štěpanického i jilemnického panství rodem Harrachů (1701). K rozkvětu města došlo i přes to, že roku 1701 přestala být Jilemnice rezidenčním sídlem vlastníků panství. V této době výrazně rostl počet obyvatel zejména v důsledku ekonomického rozvoje – přibýlo řemeslných dílen, byla vyvážena lněná příze do Holandska, obchodovalo se plátnem. Slibný rozvoj byl opět zpomalen v polovině 18. století sedmiletou válkou. V polovině 18. století byla dokončena kompaktní zástavba ulic označených dnes V Domkách, Jungmannova, Jana Harracha, Zvědavá ulička a z části Valdštejnská a Dolení. Převažovaly dřevěné domy, pouze v prostoru náměstí vyrostly po polovině století kamenné stavby. Založení současné

Zvědavá ulička na dobové pohlednici

radnice je datováno do r. 1781, i když samotné radniční jádro je bezesporu starší. Základní kámen současného kostela byl položen 10. 8. 1729 na svátek patrona sv. Vavřince. Kostel byl projektován Janem Jiřím Aichbauerem na popud hraběte Aloise Tomáše Raimunda z hraběcí rodiny Harrachů a vybudován a dokončen r. 1735, respektive 1736. Původně, od 14. století, stával kostel stejného zasvěcení v místech dnešního náměstí (nově náměstí 3. května). V důsledku několika požárů se vnější vzhled kostela změnil, ale barokně vznosný vzhled si interiér kostela zachoval dodnes. Na přilehlém hřbitově se pohřbívalo do roku 1783.

Při lidovém povstání roku 1775 vzbouřenci vtrhli do zámku a vyplenili ho, rozdělili si hotovost z pokladny, včetně sirotčí. Rabování neuniklo ani město – panské byty, měšťanské domy, pivovar, hordy sedláků táhly dále k Semilům. Kontribuční Graupar – autor slavné mapy jilemnického panství – uprchl do hor. Uklidnění přinesl až slib splnění požadavků povstalců – snížení robotní povinnosti nejvýše na tři dny v týdnu – a příchod vojenského oddílu. Vůdce povstalců Jech utekl.

Oheň – ničivý živel – se bohužel „dřevěné“ Jilemnici nikdy nevyhýbal. Jeden z největších požárů město postihl v roce 1788, z obnovy města po této katastrofě pochází jádro radnice, chalupa č. p. 24 v Dolení ulici, domy ve Zvědavé uličce, městské domy č. p. 79 a 171 na

dnešním Masarykově náměstí. Další ničivé požáry město zachvátily v letech 1803 a 1838, kdy lehl popelem celý střed města. Obnovou získalo jádro Jilemnice střízlivý klasicistní ráz.

Historické vyobrazení zděné budovy radnice před požárem r. 1838.

Důsledky napoleonských válek a změny v ekonomice negativně ovlivnily další vývoj Jilemnicka i samotného města, i když toto nadále zůstalo hospodářským centrem panství. Hlavními příčinami bylo manufakturní a posléze tovární zpracování plátna, absence důležitých dopravních spojů atd. Po správních reformách roku 1848 se správním centrem stalo Vrchlabí, v Jilemnici sídlil pouze okresní soud, sídlem politického okresu se Jilemnice stala v polovině 50. let 19. století po další reorganizaci zeměpanských úřadů (roku 1868 byl okres dále rozšířen), a to až do roku 1960 (kromě protektorátu).

Po období krize (druhá polovina 19. století a dále)

Po období krize padesátých let se v šedesátých letech 19. století začala Jilemnice opět vzmáhat, byla vystavěna obecní cihelna, založena občanská záložna, vzkvétalo plátenictví. Tovární výroba zaznamenávala rozmach již od první poloviny 19. století – v Jilemnici bylo v té době v provozu několik továren a větších provozů – tkalcovna, barvírna, tiskárna a úpravna lnu a bavlny J. Mládky, první jilemnická mechanická tkalcovna rodiny Kubánků v Jilmu, tkalcovna J. Čecha (později Technolen), hrabačovská bělidla. Přesto zůstávala Jilemnice objemem textilní výroby daleko za rozvinutými textilními centry.

Za prusko-rakouské války roku 1866 pocítila Jilemnice válečné útrapy. Ve městě byla zprvu ubytována 3. eskadrona c. k. Windischgrätzových dragounů, po té, před osudnou bitvou

u Sadové, procházela městem nepřátelská pruská vojska, která požadovala nemalé vojenské rekvizice. Naštěstí ale byla Jilemnice nejhoršího (drancování, největší hlad) ušetřena. Odchod okupačních vojsk provázela cholera.

Jilemnice byla po roce 1860 centrem českého národního života v Krkonoších, vznikaly kulturní a vzdělávací spolky. Roku 1877 byla založena nemocnice jako první v širokém okolí, roku 1888 městská spořitelna. Od roku 1855 zaznamenalo město díky aktivitám znamenitého starosty F. X. Jerie nebývalý rozmach – realizovány byly zadláždění ulic, osvětlení, výstavba městského vodovodu, výstavba dívčí školy v pseudorenesančním stylu, výstavba nové budovy spořitelny, sokolovny, nové radnice, regulace, došlo také ke zřízení gymnázia, k založení muzea atd.

Na přelomu 80. – 90. let 19. století se započal rozvíjet cestovní ruch, Jilemnice se stala vyhledávaným letoviskem, potažmo ubytovacím centrem, začala být chápána jako východisko cest do Krkonoš.

Občanská záložna a tzv. nová radnice na dobových pohlednicích

Novodobá historie města (světové války)

Kontinuitu prosperity přerušila jako v dějinách již několikrát válka, tentokrát první světová válka. Útrapy válečných let, strádání obyvatel a alespoň nejhorší hlad byly zmírněny činností tehdejšího starosty města JUDr. Karla Čermáka např. mimořádnými dodávkami. Za připomenutí stojí i aktivita Harrachova velkostatku, který v těžkých dobách svým zaměstnancům zprvu přilepšoval a později převzal jejich výživu zcela.

V květnu 1918 byl čestným občanem města jmenován Alois Jirásek. Vyhlášení samostatné republiky roku 1918 proběhlo klidně. Dne 15. 6. 1919 se konaly první poválečné volby, ve kterých zvítězili českoslovenští národní socialisté s 11 místy v zastupitelstvu z 30 křesel. Politická situace ve městě až do zániku první republiky odpovídala spíše konzervativnímu charakteru.

Po válce prudce poklesl počet obyvatel okresu (o 7,5 tisíce do roku 1921 a úbytek nadále pokračoval), v samotné Jilemnici naopak lidí přibývalo. Došlo ke změně životního stylu. Zlepšila se doprava, návštěvníci Krkonoš proto mířili do vyšších poloh, rozvoj cestovního ruchu ovšem zpomalila hospodářská krize (vysoký počet nezaměstnaných ještě v roce 1935). V Jilemnici převládali drobní živnostníci, třetinu obyvatel živila textilní výroba (jilemnické kapesníky), nad poměry vynikala dřívější Čechova tkalcovna se 450 – 700 zaměstnanci (výroba látek, batohů, stanů, vojenské zakázky), další odvětví měla ve městě malé zastoupení.

Významnou institucí byla pro město spořitelna (nová reprezentativní budova městské spořitelny byla vystavěna v letech 1909–1911 podle návrhu Jana Vejrycha), která nesla podíl na budování 6 domů tzv. sirotčí kolonie, hospodářské, tkalcovské školy, prvního činžovního domu č. p. 363 ve městě, pošty, přístavby gymnázia, nemocnice. Podporovala školy a kulturu jilemnického okresu – knihovny, kulturní spolky. K význačné meziválečné architektuře Jilemnice patří již zmiňovaná budova pošty (dříve státní úřední budova), vystavěná v polovině 20. let dvacátého století podle projektu Františka Roitha, ze 30. let pochází funkcionalistická vila (dnešní ZUŠ) navržená pražským architektem Václavem Kolátorem.

*Městská spořitelna v Jilemnici na
dobové pohlednici*

Po mnichovské dohodě (1938) probíhala hranice zabraných území u severního okraje Hrabačova, z jilemnického okresu zůstalo pouze torzo, které bylo roku 1942, po úplném zrušení jilemnického okresního úřadu, přičleněno k Semilům. Po roce 1939 zábory pokračovaly – v nemocnici byl SS lazaret. Krátce po vzniku protektorátu se na území Jilemnice formoval odboj, ale již roku 1940 byl zlikvidován gestapem, koncem války se rozvinula partyzánská činnost. Povstání proti německým okupantům vypuklo 3. 5. 1945, vzhledem ke zdejší silné německé posádce a nedostatku zbraní byl ovšem postup odpůrců opatrný. K večeru zaútočili na město členové Volkssturmu přivolaní z Vrchlabí, po půlnoci, po příchodu partyzánských posil, Němci přistoupili na vyjednávání a bylo dohodnuto příměří. Ve dnech 5. a 6. května 1945 byl ustaven místní a okresní národní výbor, mezi Němci rostl zmatek, některé německé jednotky byly odzbrojeny. Okupanti kapitulovali s konečnou platností 8. května 1945, město záhy opustil také SS lazaret.

Po druhé světové válce opět poklesl počet obyvatel, a to vlivem odsunu Němců, ale i odchodem Čechů do bývalých německých obcí. V roce 1948 byla znárodněním podniků a zestátněním spořitelny zničena ekonomická aktivita Jilemnicka. V průmyslu města převládlo strojírenství (n. p. Autobrzdy), později potravinářství (n. p. Cutisin), byla ukončena domácí textilní výroba. V šedesátých letech započala v Jilemnici výstavba panelových domů, která se naštěstí nedotkla centra města. Historické centrum města tak zůstalo ušetřeno některých plánovaných radikálních stavebních změn (uvažovalo se např. i o zbourání celých domů – konkrétně v ulici Kavánova), postupně ale chátralo.

*Také stará kovárna musela ustoupit stavbě obchvatu a byla i s vedlejšími domy zbořena
(foto: archiv MěÚ Jilemnice)*

Teprve po revoluci v roce 1989 bylo možno přikročit k tolik potřebné stavební obnově historického centra města – k nápravě důsledků dlouhodobého zanedbávání i té nejzákladnější údržby a k odstranění necitlivých zásahů provedených v letech vlády socialismu. Nutné bylo také znovu motivovat občany ke společnému snažení směřujícímu ke zlepšení stavu budov ve městě – věci „najednou“ začaly být řešitelné a měly smysl. Výhodou na začátku nové etapy obnovy Jilemnice byl i fakt, že se v Jilemnici, na rozdíl od některých jiných částí Krkonoš, po

válce nevyměnilo obyvatelstvo a tradiční vazby původních obyvatel k jejich místu pro život tak zůstaly celistvé.

Vzhled města, období po roce 1989

Živým srdcem města je tak i po staletích centrální náměstí (dnes Masarykovo) s empírovou kašnou, dvěma historickými kamennými sousošími, řadou zachovaných městských domů a radnicí s unikátními opakovacími hodinami. Jen pár minut chůze vzdálené je druhé historické jádro města – bývalý „panský areál“ se zámek, zámeckým parkem, kostelem svatého Vavřince s farou a s přílehlými hospodářskými budovami. A jen o dalších pár kroků dále – procházkou kolem historické budovy bývalé dívčí školy (dnes Základní škola Jilemnice, Komenského 288) – je situován proslulý soubor lidové architektury – Zvědavá ulička.

Pohled na Masarykovo náměstí s čerstvě zrestaurovaným sousoším sv. Kříže a také s novým erbovním stromem města (strom vysazený v roce 2010 uhynul) vysazeným na podzim 2020.

Autor fotografie: Martin Lukeš

Památková zóna Jilemnice zahrnuje jednak území popsaná v minulém odstavci, ale také další navazující části historické Jilemnice. Regenerace centra Jilemnice – chápána ve smyslu obnovy po mnoha letech „neúdržby“ – se zaměřila na celé území památkové zóny Jilemnice i na některé přílehlé lokality. Regenerace památkové zóny Jilemnice pojmána v mezích programu Ministerstva kultury ČR pak z celkového objemu prací zahrnovala obnovu kulturních památek, a to zejména v lokalitách jmenovaných výše (Masarykovo náměstí, areál zámku a kostela sv. Vavřince, Zvědavá ulička).

Z pohledu zájmů památkové péče lze hodnotit vývoj památkové zóny Jilemnice (vyhlášené v roce 1990) kladně. Řada realizací je velmi zdařilých a nejedná se přitom pouze

o kulturní památky zapsané v ústředním seznamu kulturních památek, ale také o objekty individuálně památkově nechráněné, byť situované v území památkové zóny Jilemnice, objekty v obecním i soukromém vlastnictví. Za všechny jmenujme alespoň některé z realizací: dům č. p. 6 (na rohu ulic Kostelní a Valdštejská, není kulturní památkou, velmi zdařilá a citlivá rekonstrukce domu v havarijním stavu), dům č. p. 7 (navazující objekt ve Valdštejské ulici, není kulturní památkou), dům č. p. 79 (na Masarykově náměstí, velmi zdařilá celková rekonstrukce, je kulturní památkou), dům č. p. 9 (na Masarykově náměstí, velmi zdařilá celková rekonstrukce domu v havarijním stavu po požáru, v současnosti využíván jako hotel a restaurace, je kulturní památkou), dům č. p. 10 (na Masarykově náměstí, velmi zdařilá rekonstrukce celého vnějšího pláště objektu, je kulturní památkou), další městské domy na Masarykově náměstí (č. p. 134, 135, 173, 174, nejsou kulturními památkami), domy v ulicích vedoucích k náměstí – ul. Kavánova (č. p. 144, 148, 149, nejsou kulturními památkami), ul. Jana Harracha (č. p. 129, 130, 132, nejsou kulturními památkami), několik roubených chalup ve Zvědavé uličce (postupná regenerace objektů v soukromém vlastnictví, většina domů ve Zvědavé uličce je prohlášena za kulturní památku), celkové rozsáhlé rekonstrukce objektů veřejných budov, popř. škol – č. p. 1 (v areálu bývalého pivovaru, je kulturní památkou), č. p. 288 (bývalá dívčí škola, je kulturní památkou), č. p. 97 (bývalá dvorana, dnes škola, není kulturní památkou), č. p. 259 (bývalé gymnázium, není kulturní památkou) ad. Za zmínku stojí i celkové revitalizace ploch městského prostoru – konkrétně: celková revitalizace Masarykova náměstí (zahrnující předláždění, změnu uspořádání ploch pojízdných a pochozích, celkové restaurování empírové kašny), revitalizace části ohradní zdi parku v ul. Valdštejská (zahrnovala úpravu ulice a zřízení nových parkovacích stání), zklidnění dopravy mezi školami v ul. Komenského (vybudování vyvýšených přechodů pro chodce) ad. Celkově opraveny byly inženýrské sítě v centru města, rehabilitovány byly povrchy (chodníky, komunikace), průběžně jsou restaurovány sochy a sousoší, upravována prostranství s veřejnou zelení, rehabilitován byl i zámecký park atp. O některých zde připomenutých realizacích se zmiňujeme dále v textu.

Současná Jilemnice

A jaká ještě je Jilemnice dnes? Není lehké shrnout v několika málo slovech celou šíři a košatost dění a aktivit, které dnešní Jilemnici charakterizují.

Jilemnice, obec s rozšířenou působností, je přirozeným centrem oblasti, ve kterém sídlí řada užitečných či důležitých institucí. Jilemnice je městem škol, kam se sjíždí žáci a studenti z širokého okolí. V Jilemnici najdete i několik mateřských škol. Hojně navštěvovaná je také dobře fungující a pacienty vysoce hodnocená Masarykova městská nemocnice. Máte-li v oblibě spíše menší obchody, je pro vás Jilemnice i dobrým místem pro nákupy. V Jilemnici naleznete také mnoho provozoven a služeb, které byste výše v Krkonoších hledali jen stěží.

Jilemnice je – naštěstí na rozdíl od řady jiných podhorských měst – městem, v kterém je, hlavně díky několika fungujícím průmyslovým podnikům, zaměstnáno mnoho občanů z celého Jilemnicka (Devro s.r.o., Hilding Anders Česká republika, a.s., Brano Group, a.s., Jinova s.r.o.). Velkým zaměstnavatelem je také Masarykova městská nemocnice a dále řada menších podniků, firem a provozů a též úřadů.

Jilemnice je i městem sportu. Můžete navštívit sportovní halu, sokolovnu, zrekonstruovaný plavecký bazén, saunu, soukromá posilovací a fitness studia. Široké jsou též možnosti sportovního vyžití na venkovních hřištích, zejména v areálu tzv. sokolského parku. Zde jsou k dispozici tenisové i volejbalové kurty, běžecký okruh, fotbalové hřiště, hřiště s umělým povrchem, dětská hřiště. V okolí města je pak od zimy 2001/2002 upravován a perfektně udržován komplex lyžařských běžeckých tratí „Bud' fit“, který se při dobrých

sněhových podmínkách vyrovná i běžeckým areálům výše položeným. Při dobrých sněhových podmínkách se v Jilemnici koná i dnes již tradiční lyžařský běžecký závod Jilemnická padesátka. Novým lákadlem pro sportovní nadšence je zrevitalizovaný všesportovní areál Hraběnka, který nabízí zejména kvalitní zázemí pro trénink biatlonu. V létě je pak možné bezprostřední okolí Jilemnice projet po značených cyklostezkách na kole nebo projít po okruhu naučné stezky „Jilemnice známá neznámá“ pěšky.

Jilemnice je také místem startu pochodu Jana Buchara. Je rovněž tradičním východiskem mnoha turistických cest vedoucích jak do srdce západních Krkonoš, tak „do kraje“ k jihu směrem k Nové Pace, nebo k západu k peřimovskému Strážníku a dále do Českého ráje nebo k východu směrem k Vrchlabí a východním Krkonošům. Jilemnici prochází severní a východní hranice Geoparku Český ráj. Záleží na silách a chuti každého turisty, pro jak náročnou trasu se rozhodne a zda ji absolvuje pouze pěšky, nebo využije kolo, v Jilemnici tolik oblíbenou koloběžku, autobus, cyklobus, vlak či kombinaci těchto možností.

A v neposlední řadě je Jilemnice městem kulturním. V Jilemnici se pořádá řada koncertů, divadelních představení, filmových představení, cestopisných přednášek a dalších kulturních akcí. V Jilemnici sídlí i věhlasné Krkonošské muzeum s rozsáhlými expozicemi. V Krkonošském muzeu jsou několikrát do roka pořádány nové výstavy s tradičně velmi hojně navštěvovanými vernisážemi s doprovodným kulturním programem, jsou tu ale také rozsáhlé stálé expozice, kde se můžete potěšit díly Františka Kavána, můžete zde nahlédnout do dějin českého lyžování, můžete si prohlédnout rekonstruované prostory zámku, ve kterých pobýval hrabě Jan Harrach. Zkrátka v Krkonošském muzeu v Jilemnici si můžete utvořit ucelenou představu o tom, co Jilemnice, její rodáci a její představitelé pro zdejší region znamenali a jaká vlastně je historie zdejšího kraje. V Jilemnici se také již tradičně pořádají různé slavnosti a trhy, za kterými se sjíždějí účinkující i hosté z blízkého i dalekého okolí. Jmenujme alespoň májový a vánoční jarmark, Krakonošovy letní podvečery, Dny evropského historického dědictví, festival dechových hudeb a měsíc divadla, Svatovavříneckou pouť, Pouťové trhy u kostela sv. Vavřínce, či Jilemnické koštování.

Jilemnice je tedy zázemím pro přilehlou část Krkonoš, městem, které jistě oceníte ať jako samostatný cíl výletu, nebo jako zastávku na svých cestách, nebo jako „náhradní variantu“ při nepřízní počasí při cestě do hor. Neváhejte a přijďte do Jilemnice, byť jen na krátkou návštěvu. Určitě nebude poslední...

Několik statistických údajů o současné Jilemnici a památkové zóně Jilemnice

Pro lepší představu o současné Jilemnici a památkové zóně Jilemnice uvádíme ještě několik statistických údajů:

- Rozloha Jilemnice se uvádí 1386 ha.
- Plocha památkové zóny je cca 18,5 ha.
- Památková zóna Jilemnice byla vyhlášena v roce 1990.
- V roce 2000 žilo ve městě celkem přibližně 5900 trvalých obyvatel, v roce 2010 byl tento počet o něco nižší – 5681 trvalých obyvatel. V roce 2020 počet obyvatel města 5401. Tendence v počtu obyvatel je dlouhodobě spíše klesající.
- Počet trvalých obyvatel MPZ v roce 2000 se pohyboval okolo 320. Počet trvalých obyvatel MPZ v roce 2010 je podle odhadů 397 osob. V roce 2020 byl počet trvale žijících obyvatel na území památkové zóny Jilemnice 327. (Výkyv v počtu trvale žijících obyvatel na území MPZ pro rok 2010 oproti letům 2000 a 2020

může být dán nepřesností odhadu.) Žádné významné rozdíly v celkové obydlenosti objektů v památkové zóně Jilemnice nebyly zaznamenány.

- Návštěvnost památkové zóny Jilemnice sledovaná podle návštěvnosti Krkonošského muzea (jednoznačně nejnavštěvovanější kulturní památka v Jilemnici) a návštěvnosti Informačního centra Jilemnice, jak uvádíme dále v tabulce. Kontinuitu údajů a vývoje návštěvnosti vůbec narušila pandemie koronaviru a s ní související omezení vyplývající z vládních nařízení. Tato skutečnost je z tabulky dobře patrná.

Návštěvnost Krkonošského muzea a Informačního centra Jilemnice		
období	počet návštěvníků v Krkonošském muzeu	počet návštěvníků v IC Jilemnice
2007	25 411	22 329
2008	23 040	18 919
2009	22 374	19 661
2010	20 110	18 705
2011	26 765	18 814
2012	21 841	17 178
2013	24 672	22 535
2014	25 246	23 094
2015	21 504	20 746
2016	22 918	23 760
2017	21 536	17 175
2018	18 112	14 080
2019	19 681	13 349
2020	12 753	10 151
2021	10 962	8 323

V uvedené statistice je zaznamenáný znatelný nárůst návštěvnosti Krkonošského muzea v roce 2011, tedy po otevření nové expozice nazvané „Bílou stopou – kapitoly z dějin českého lyžování do roku 1938“. Ta byla umístěna v severní části objektu č. p. 1, jehož náročná rekonstrukce byla dokončena na podzim roku 2010. Dlouhodobě vysoká návštěvnost muzea jednoznačně dokládá přitažlivost expozic muzea, dlouhodobých i krátkodobých výstav i četných doprovodných akcí, které muzeum připravuje.

Pokles návštěvnosti v letech 2020 a 2021, a to jak v případě Krkonošského muzea, tak infocentra, byl způsoben vládními opatřeními vyvolanými celospolečenskou situací v období pandemie viru covid-19. Obě instituce zůstaly po řadu týdnů veřejnosti zcela nepřístupné, později se sice otevřely, nicméně bylo třeba dodržovat přísná hygienická opatření.

I když v době sepisování tohoto dokumentu (jaro 2022) byla již zmíněná opatření zrušena, kulturní život procítá z letargie jen pozvolna. Až následující období ukáže, zda jsme během pandemie skutečně odvykli navštěvovat kulturní zařízení, nebo zda je tento proces ještě vratný.

C.

HISTORIE REGENERACE PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE (1996–2021)

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 1996–2004

V rámci Programu regenerace MPR a MPZ byla již v době platnosti prvního Programu regenerace MPZ Jilemnice (která odpovídá časovému vymezení v nadpisu kapitoly) realizována řada náročných akcí obnovy kulturních památek na území památkové zóny Jilemnice. Zejména díky tomu, že v prvních letech existence Programu byly rozdělovány větší finanční příspěvky než v letech pozdějších, podařilo se například již v roce 1996 celkově zrekonstruovat zchátralý vnější plášť budovy zámku, ve které sídlí Krkonošské muzeum. Tyto práce zahrnovaly opravy omítek, kamenických prvků, oplechování i opravy oken.

Byla také zahájena celková rekonstrukce dlouhodobě neudržovaného historického objektu č. p. 1, která trvala mnoho let. Tato akce obnovy byla finančně podporována z Programu regenerace MPR a MPZ, dokončena byla v roce 2010, a to díky štědré finanční podpoře finančního mechanismu EHP/Norsko. V rámci Programu regenerace MPR a MPZ byly v letech 1997, 1998 a 2002–2004 provedeny opravy vnějších omítek, opravy oken, opravy odvodnění objektu (vč. oprav opěrných zdí u severního traktu objektu) a zejména pak byla celkově rekonstruována střecha vč. korunní římsy. Z finančního programu EHP/Norsko pak byly zrealizovány všechny zbývající práce a též např. vybavení interiéru nábytkem.

Dalším objektem, který se podařilo na přelomu tisíciletí opravit díky finančním příspěvkům z Programu regenerace, byla historická budova radnice č. p. 82. Byly provedeny nutné opravy střechy, obnoveny také byly vnější omítky, opraveno bylo podloubí, byla též zpřístupněna věž radnice.

Opraveny byly dva objekty lidové architektury ve Zvědavé uličce, které jsou ve vlastnictví soukromých osob. Konkrétně se jednalo o chalupu č. p. 121, která byla o několik metrů přemístěna a celkově rekonstruována. V tomto objektu byla následně vybudována stylová restaurace nabízející krkonošské speciality. (Zvláštností byl v té době netradiční nekuřácký „status“ restaurace.) Druhým objektem pak byla chalupa č. p. 104, kde došlo k rekonstrukci střechy vč. výměny střešní krytiny – eternit byl nahrazen dřevěným šindelem.

Byla též restaurována některá díla výtvarných umění, a to sousoší Panny Marie, sv. Barbory a sv. Máří Magdalény na Masarykově náměstí, socha sv. Jana Nepomuckého (v sousoší sv. Kříže) na Masarykově náměstí a historická kamenná kašna rovněž na Masarykově náměstí.

Dalším velkým objektem, který se podařilo zrekonstruovat díky finančnímu příspěvku z Programu regenerace MPR a MPZ, byla budova bývalé dívčí školy č. p. 288. I zde byla rekonstrukce provedena v několika etapách. Byly provedeny částečné opravy vnějších omítek, opravy odvodnění, došlo k celkové rekonstrukci rozsáhlé střechy vč. restaurování kamenných váz a opravy jejich upevnění na atiku. Střešní krytina skládaná z azbestocementových šablon byla, až na střechu věže, nahrazena krytinou vláknocementovou (Cembrit). Celkové opravy vnějších omítek vč. restaurování (obnovy sgrafitové výzdoby korunní lunetové římsy) pak musely počkat až na roky následující.

A v neposlední řadě došlo k opravě omítek dalšího domu v soukromém vlastnictví, a to domu č. p. 79 na Masarykově náměstí.

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 1996–2004*							
rok	objekt	celkové náklady [Kč]	podíl vlastníka [Kč]	podíl města [Kč]	dotace MK ČR [Kč]	provedené práce	vlastník
2004	kašna	170 000	90 000		80 000	restaurování kamenné kašny	město Jilemnice
	č. p. 1	952 473	502 473		450 000	obnova venkovních omítek východního bloku	město Jilemnice**
2003	č. p. 1	950 000	530 000		420 000	dokončení opravy střechy, oprava krovů, římsy	město Jilemnice**
2002	č. p. 1	1 320 000	705 000		615 000	oprava střechy	město Jilemnice**
	č. p. 79	126 331	71 331	13 000	55 000	oprava a nátěr fasády	FO
2001	č. p. 288	1 598 461	1 088 461		510 000	dokončení opravy střechy	město Jilemnice
	č. p. 104	270 000	110 000	30 000	130 000	obnova šindelové krytiny	FO
2000	č. p. 288	1 551 461	1 061 461		490 000	restaurování váz, atik, střechy – jižní křídlo	město Jilemnice
	č. p. 121	738 000	388 000	100 000	250 000	přemístění, celková obnova	FO
1999	č. p. 82	3 500 000	3 050 000		450 000	střešní plášť, Z fasáda, omítky, podlahy a instalace	město Jilemnice
	č. p. 288	1 400 000	800 000		600 000	oprava zdiva, odvodnění, fasáda, vnitřní omítky a podlahy	město Jilemnice
	č. p. 121	200 000	100 000	20 000	80 000	přemístění, celková obnova – další etapa	FO
1998	č. p. 121	250 000	140 000	10 000	100 000	přemístění, celková obnova – dokončení	FO
	sousoší P. Marie, sv. Barbory a sv. M. Magdaleny	93 000	53 000		40 000	restaurování	město Jilemnice
	sv. J. Nepomucký v sousoší sv. Kříže	85 000	45 000		40 000	restaurování	město Jilemnice
	č. p. 1	1 800 000	600 000	600 000	600 000	celková rekonstrukce vnějšího pláště, okna, střešní krytina	Správa KRNP**
	č. p. 82				725 000	zpřístupnění věže	město Jilemnice
1997	č. p. 82	2 496 298	1 246 298		1 250 000	vnější plášť, střecha, omítky, okna, sloupy, sokl podloubí	město Jilemnice
	č. p. 1	1 553 578	1 143 578		410 000	plášť, střecha, okna, omítky	město Jilemnice**
1996	č. p. 75	2 600 000	1 350 000		1 250 000	rekonstrukce – kamenické práce, oplechování, okna, omítky	město Jilemnice
1996–2004 dotace MK ČR z Programu regenerace celkem:					8 545 000		

* převzato z Programu regenerace památkové zóny Jilemnice 2012–2022

** vlastník části objektu dotčené popisovanými pracemi

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2005–2011

Aktualizovaný Program regenerace MPZ Jilemnice zpracovaný v říjnu 2004 schválilo městské zastupitelstvo 18. 11. 2004. V době sestavování další aktualizace programu můžeme díky snaze mnohých zainteresovaných stran konstatovat, že z cílů, které byly v aktualizaci z roku 2004 vytyčeny, byly také mnohé dosaženy. Uvážíme-li konkrétně pojmenované priority v aktualizaci programu z roku 2004, můžeme shrnout následovně:

- Postupně byla provedena obnova městských domů situovaných okolo Masarykova náměstí (č. p. 9, 10, 79, 81, 175).
- Byla realizována celková úprava Masarykova náměstí (předláždění, snížení počtu parkovacích stání, střed náměstí upraven pro pobyt pěších osob, restaurována kašna ad.).
- Proběhla rekonstrukce některých chalup – unikátně dochovaných staveb lidové architektury – ve Zvědavé uličce.
- Bylo vybudováno parkoviště u pivovaru, které (z pohledu využití ploch po parkování vozidel) odlehčilo veřejným prostranstvím v centru města.
- Byla dokončena celková rekonstrukce rozlehlé budovy bývalého pivovaru č. p. 1 vč. rekonstrukce interiérů a bylo nalezeno nové využití pro zrekonstruované prostory v tomto objektu.
- Byla restaurována a přemístěna socha sv. Antonína Paduánského.
- V etapách probíhá náročná obnova vnějšího pláště budovy školy č. p. 288 (ZŠ Komenského).
- Byla zastavěna proluka za budovou radnice objektem (č. p. 191), který je funkční a prostředí vhodně doplnil.
- Postupně probíhá také rehabilitace Kavánovy ulice, kde byly vybudovány dva nové objekty (č. p. 142 a č. p. 145).

Z akcí obnovy kulturních památek podpořených finančním příspěvkem z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR, které proběhly v popisovaných letech 2005–2011 a nebyly stanoveny jako priority, jmenujme dále: Dokončení opravy střechy budovy radnice č. p. 82 na Masarykově náměstí v Jilemnici, realizace celkové opravy kamenných sloupů podloubí radnice, restaurování kamenného kříže za kostelem sv. Vavřince a restaurování sochy sv. Josefa v zámeckém parku. Tabulkový přehled následuje.

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2005–2011*

rok	objekt	celkové náklady [Kč]	podíl vlastníka [Kč]	podíl města [Kč]	dotace MK ČR [Kč]	provedené práce	vlastník
2011	č. p. 288	2 200 270	1 380 270		820 000	oprava vnějších omítek východního průčelí objektu vč. opravy korunní lunetové římsy, výměna 24 ks oken na severním průčelí objektu	město Jilemnice
	č. p. 110	165 695	83 695	17 000	65 000	rekonstrukce vnějšího pláště objektu	FO
2010	č. p. 288	861 120	490120		371 000	výměna 26 ks oken východní strany průčelí objektu a další související práce	město Jilemnice
	č. p.10	465 366	232 366	47 000	186 000	fasáda – oprava omítek, fasádní nátěr, klempířské konstrukce, oprava a nátěr výkladců, oprava soklu a další související práce	FO
	socha sv. Josefa	47 850	24 850		23 000	celkové restaurování a další související práce	město Jilemnice
	kamenný kříž za kostelem	34 650	17 650		17 000	celkové restaurování a další související práce	město Jilemnice
2009	č. p. 288	1 515 967	855 967		660 000	oprava vnějších omítek nárožního rizalitu vč. opravy korunní lunetové římsy, soklu a portálu hlavního vchodu a výroba a výměna oken v nárožním rizalitu	město Jilemnice
2008	č. p. 10	455 126	255 126	46 000	154 000	oprava zadního průčelí	FO
	č. p. 82	1 039 329	793 329		246 000	oprava střešní krytiny východní a jižní strany	město Jilemnice
2007	č. p. 1	241 927	343 186		300 000	klenby	město Jilemnice**
		110 261				část fasády západ	
		290 998				střecha na věži	
	č. p. 82	256 445	156 445		100 000	oprava sloupů	město Jilemnice
2006	č. p. 1	362 893	532 877		400 000	odvodnění S strany	město Jilemnice**
		569 984				fasáda západ	
2005	č. p.1	568 987	476 048		420 000	odvodnění západ	město Jilemnice**
		327 061				fasáda východ	
2005–2011 dotace MK ČR z Programu regenerace celkem:					3 762 00		

* převzato z Programu regenerace památkové zóny Jilemnice 2012–2022

** vlastník části objektu dotčené popisovanými pracemi

Dále uvádíme podrobný komentář k celkové rekonstrukci severního traktu objektu č. p. 1 (bývalý pivovar):

Č. p. 1 – zadní trakt (postup obnovy)

Zadní trakt budovy bývalého pivovaru, dnes č. p. 1., západní průčelí. Vlevo stav před rekonstrukcí s rampou nákladního výtahu, vpravo stav po obnově (foto 12. 10. 2010).

Budova vznikla po roce 1701, jedná se o stylově nejčistší barokní stavbu v Jilemnici.

Budova má půdorys ve tvaru písmene L – kratší jižní křídlo (dříve užívané jako úřednická budova) a delší severní křídlo, ve kterém probíhala vlastní výroba piva. V současné době se dům č. p. 1 nachází na dvou pozemkových parcelách a je ve vlastnictví dvou různých subjektů. Podrobněji objekt popisujeme v kapitole Stručně o jednotlivých kulturních památkách na území památkové zóny Jilemnice.

Přední trakt (jižní část) je v majetku Správy KRNAP a je plně využíván (knihovna, depozitáře, výstavní prostory).

V roce 2007 byly ukončeny všechny práce v exteriéru zadního traktu objektu (zbývalo dokončit opravu omítek severního průčelí a opravu omítek „věže“).

S blížícím se ukončením stavebních úprav exteriéru zadního traktu vyvstala nutnost nalézt nové plnohodnotné, vhodné a patřičné využití zadního traktu objektu. Již v roce 2005 byla zahájena intenzivní jednání o budoucím využití interiérů tohoto traktu, a to na různých úrovních (město Jilemnice jako vlastník, Správa KRNAP jako potenciální nájemce, Liberecký kraj jako poradce v různých projektech, Národní památkový ústav jako odborný garant). Podkladem pro tato jednání byly kromě jiných také výstupy ze stavebně historického průzkumu zpracovaného v létě 2005.

Výsledkem několikaměsíčních jednání bylo zadání zpracování projektu pro stavební povolení. Již během jeho zpracování se podařilo uzavřít dohodu mezi městem Jilemnice a Správou KRNAP o partnerství při naplňování vytyčených cílů vedoucích ke „zprovoznění“ severního traktu objektu. Dalším partnerem – odborným garantem projektu – byl Národní památkový ústav. K projektové dokumentaci pro stavební povolení bylo vydáno závazné stanovisko výkonným orgánem státní památkové péče a následně též po doplnění nutných podkladů v srpnu roku 2007 stavební povolení.

Město Jilemnice, jako vlastník severního traktu objektu č. p. 1, dále podalo žádost o finanční podporu projektu z Finančního mechanismu EHP/Norsko, žádost byla podána v říjnu 2006. Žádosti bylo vyhověno a projekt skutečně finanční podporu po mnohaměsíčním vyjednávání, doplňování a podepisování získal. Celkový rozpočet na realizaci projektu se pohyboval okolo 40 mil. Kč, což byla částka, kterou nemohlo město Jilemnice na podobný záměr uvolnit jen ze svých zdrojů. Získání finanční podpory z jiných než vlastních zdrojů byla jediná možnost, jak objekt znovu „oživit“.

Pro projekt Rekonstrukce památkově chráněného objektu č. p. 1 – Jilemnice získalo město Jilemnice též zahraničního partnera, a to Ski Museum v Oslo. Spolupráce s tímto partnerem byla oficiálně zahájena v létě 2007 návštěvou delegace města Jilemnice v Oslo, tuto cestu zaštil starosta města, Mgr. Vladimír Richter.

V prosinci roku 2008 byly práce související s celkovou rekonstrukcí severního traktu č. p. 1 skutečně zahájeny. V prosinci roku 2009 se podařilo dokončit stavební část projektu, v roce 2010 byl objekt vybaven nábytkem a v září 2010 se neskutečně stalo skutečným – kompletně zrekonstruovaný objekt bývalého pivovaru se otevřel veřejnosti!

V objektu byla nainstalována nová expozice věnovaná historii lyžování s názvem „Bílou stopou – kapitoly z dějin českého lyžování do roku 1938“, byl otevřen nový výstavní sál, pro něj se v následujících letech užívání vžilo označení „erbovní“. V přízemí objektu se po rekonstrukci nachází multifunkční sloupový sál, kde se pořádají koncerty, svatby, proběhl zde již i taneční večer, v době pandemie viru covid-19 se zde na čas usídlilo i očkovací centrum. K sálu přiléhá prostor šatny. V objektu byla dále zprovozněna tržnice řemesel, kde již proběhla řada řemeslných pátků a předváděcích akcí a kde získal azyl též unikátní historický stuhařský tkalcovský stav Ludorf, který byl znovu zprovozněn a nyní znovu tká stuhy. Jedna z kójí tržnice řemesel je také využívána Jilemským spolkem paní a dívek. V květnu 2022 bylo v prostoru tržnice řemesel díky podpoře města Jilemnice otevřeno nově komunitní centrum. Toto komunitní centrum poskytuje zázemí pro dobrovolníky, kterým není lhostejný osud těch, kdo v Jilemnici a okolí našli azyl při odchodu z Ukrajiny, země postižené ruskou válečnou agresí.

K prostoru tržnice přiléhá pult pro občerstvení se zázemím. V podkroví objektu se usídlilo Informační centrum pro mládež a jsou zde též depozitáře knihovny a muzea. Samozřejmostí je nové sociální zařízení. Novinkou je pak salonek ve věži se zajímavými výhledy na město, přístupný např. v rámci Dnů evropského historického dědictví i veřejnosti.

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2012–2021

Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2012–2021							
rok	objekt	celkové náklady¹⁾ [Kč]	podíl vlastníka [Kč]	podíl města [Kč]	dotace MK ČR [Kč]	provedené práce	vlastník
2021	č. p. 288	1 835 480	935 480		900 000	oprava střechy vč. výměny střešní krytiny – III. etapa (Z křídlo, věž)	město Jilemnice
	sousoší sv. Kříže	279 100	49 100		230 000	celkové restaurování sousoší	město Jilemnice
2020	č. p. 288	1 126 939	570 939		556 000	oprava střechy vč. výměny střešní krytiny – II. etapa (dvorní křídlo)	město Jilemnice
	č. p. 118	1 190 931	980 931	120 000	90 000	oprava střechy vč. opravy tesařských konstrukcí, oprava omítek, výměna oken	FO
	kostel sv. Vavřince	161 260	65 260	17 000	79 000	oprava korunní římsy a okraje střechy	církev
2019	č. p. 288	1 933 005	1 068 005		865 000	oprava střechy vč. výměny střešní krytiny – I. etapa (J křídlo)	město Jilemnice
	zahradní domek ²⁾	512 944	284 944		230 000	oprava vnějších omítek, fasádní nátěr, obnova podlah vč. kamenných prahů	město Jilemnice
2018	zahradní domek ²⁾	2 063 822 ³⁾	1 088 822		975 000	celková rekonstrukce objektu vč. rekonstrukce střechy (položena přírodní břidlice)	město Jilemnice
2017	socha sv. Jana Nepomuckého v areálu kostela sv. Vavřince	67 983	4 983	8 000	55 000	celkové restaurování	církev
	socha sv. Václava v areálu kostela sv. Vavřince	86 268	6 268	10 000	70 000	celkové restaurování	církev
	č. p. 118	383 980	153 980	40 000	190 000	spárování vnějších i vnitřních stěn roubení, nátěr vnějších obvodových stěn roubení, nátěr štítu, oprava náspi, schodiště	FO
	č. p. 113	660 781	267 781	68 000	325 000	obnova roubených stěn, stropů, odvlhčení objektu	FO
2016	č. p. 118	997 423	666 423	100 000	231 000	obnova obvodových konstrukcí a oprava střechy	FO

	kostel sv. Vavřince	306 400	46 400	31 000	229 000	1. etapa restaurování iluzivní nástěnné malby oltářní architektury v presbyteriu kostela	církev
2015	č. p. 85 ⁴⁾				250 000	obnova historické fasády	město Jilemnice
	č. p. 82	267 424	147 424		120 000	oprava lucerny věže radnice	město Jilemnice
	č. p. 118	944 189	596 189	100 000	248 000	oprava roubení, krovu, výměna oken, statické zajištění klenby ve sklepech, oprava	FO
	č. p. 140	148 521	93 521	15 000	40 000	díličí oprava břidlicové krytiny	PO
	farní stodola na p. č. 39/2	75 365	30 365	8 000	37 000	osazení okenních výplní	církev
2014	zámek č. p. 75	1 857 500	1 452 500		405 000	přeložení a doplnění střešní krytiny (břidlice) - II. etapa	město Jilemnice
	farní stodola na p. č. 39/2	278 000	112 000	66 000	100 000	oprava vnějších omítek, statické zabezpečení a obnova 2 ks vrat	církev
2013	zámek č. p. 75	2 002 720	1 002 720		1 000 000	přeložení a doplnění střešní krytiny – I. etapa, díličí oprava krovu	město Jilemnice
	radnice č. p. 82	614 500	414 500		200 000	oprava korunní římsy, statické zajištění (ztužení) a nátěr fasády v Z a J průčelí	město Jilemnice
	kostel sv. Vavřince	103 403	23 403	40 000	40 000	obnova soklu	církev
	č. p. 112	48 262	28 262	10 000	10 000	obnova štítů	FO
	č. p. 288	765 562	415 562		350 000	obnova vnější omítky, oprava korunní lunetové římsy, obnova sgrafitové výzdoby tamtéž, restaurování kamenných váz, výměna oken, vše v Z průčelí objektu	město Jilemnice
2012	socha sv. Barbory	85 740	55 740	18 000	12 000	celkové restaurování	církev
	kostel sv. Vavřince	288 225	183 225	60 000	45 000	výměna kříže a makovice na věži	církev
	radnice č. p. 82	521 455	301 455		220 000	obnova korunní římsy ve východním průčelí	město Jilemnice
	č. p. 288	1 675 174	912 174		763 000	obnova vnějších omítek S průčelí vč. sgrafitové výzdoby lunetové římsy	město Jilemnice
2012–2021 dotace MK ČR z Programu regenerace celkem:					7 865 000		

¹⁾ V souladu se zásadami Programu regenerace MPR a MPZ jsou celkovými náklady akce obnovy kulturní památky pouze náklady na tzv. památkové práce, tedy práce, které směřují k záchraně, zachování a zhodnocení památkových hodnot, práce zabezpečující uchování souhrnné památkové hodnoty kulturní památky, nikoliv na modernizace a jiné úpravy prováděné v zájmu jejího vlastníka, ani na práce investiční povahy. V případě plátců DPH, kterým je např. i město Jilemnice se navíc počítá s částkami bez DPH. Celkové náklady akcí uvedené zde v tabulce jsou tedy celkovými náklady v souladu se zásadami Programu, nikoliv celkovými náklady skutečnými.

²⁾ "Zahradní domek" je zkrácené označení kulturní památky "zahradní domek s relikty kostela sv. Alžběty v areálu zámeckého parku".

³⁾ Celkové náklady na realizaci akce vč. nákladů neuznatelných činily v roce 2018 3 530 598,- Kč.

⁴⁾ Objekt bývalé školní družiny (dnes výtvarné oddělení Základní umělecké školy Jilemnice) není kulturní památkou prohlášenou ve smyslu zákona o státní památkové péči, nicméně práce navržené k realizaci byly poskytovatelem dotace posouzeny jako práce směřující k záchraně významných památkových hodnot objektu situovaného v území památkové zóny. Obnova domu č. p. 85 byla podpořena v rámci I. etapy rozdělení rezervy Programu regenerace MPR a MPZ.

Dále uvádíme podrobné komentáře ke třem ze zmíněných akcí obnovy kulturních památek.

Budova základní školy č. p. 288 v Komenského ulici – celková obnova vnějšího pláště budovy (dokončeno 2021)

Jedná se o monumentální dílo české pseudorenesance vyprojektované J. Vejrychem, postavené v letech 1897–1899. Trojkřídlá budova školy – půdorys ve tvaru šipky orientované hrotem k SV – stojí při západním okraji města. Interiér objektu je bohatě zdobený, zahrnuje také autentické stavebně technické prvky (zábradlí ad.). Exteriér (fasády, střecha) objektu je velmi členitý, oživený cennými dekorativními prvky. Objekt dodnes slouží jako školní budova.

Nutné udržovací práce (opravy rozvodů, opravy sociálního zařízení, výmalba tříd, opravy podlah ad.) probíhají v objektu dlouhodobě a pravidelně. V roce 2005 pak byla zahájena oprava vnějšího pláště objektu (hlavních průčelí a průčelí orientovaných směrem do veřejných komunikací), a to první etapou, ve které bylo opraveno pouze jižní průčelí objektu (omítky, sgrafitová výzdoba korunní lunetové římsy).

Před započítáním prací byl proveden detailní rozbor stavu omítek i zdobných prvků (odběr vzorků v různých úrovních, laboratorní rozbor), jehož překvapivé výsledky byly podkladem pro další jednání s orgány státní památkové péče. Z uvedených průzkumů jednoznačně vyplynulo, že byla oprava předmětných omítek vč. sgrafitové výzdoby korunní římsy zahájena „za pět minut dvanáct“. Ukázalo se totiž, že v 80. letech byl proveden nevhodný zásah, kterým byly omítky sice zpevněny, ale též neprodyšně uzavřeny (plošný nátěr hmotou „ebarbet“). Také tehdy provedenou opravu výzdoby korunní římsy nelze označit za profesionální. Celá akce obnovy byla průběžně projednávána se zástupci orgánů státní památkové péče, bylo k ní vydáno několik závazných stanovisek a bylo

Budova školy č. p. 288, stav objektu před zahájením celkové rekonstrukce vnějšího pláště (foto 13. 10. 2005)

postupováno vždy v souladu s těmito závaznými stanovisky a s doporučeními zástupců orgánů státní památkové péče. Zástupci orgánů státní památkové péče byli pravidelně zváni na kontrolní dny, z průběhu restaurátorských prací byly zpracovány restaurátorské zprávy – vše v souladu se závaznými stanovisky vydanými výkonným orgánem státní památkové péče. Postup jak přípravných, tak vlastních realizačních prací pokládáme za příkladný a prospěšný pro zachování souhrnné hodnoty všech kulturních památek obecně.

V letech 2006–2008 práce na obnově vnějších omítek z důvodu nedostatku finančních prostředků nepokračovaly a stav neopravených omítek se nadále zhoršoval. Byly realizovány alespoň nutné udržovací práce, byly vyměněny 4 ks okenních výplní, byly opraveny další okenní výplně ap.

*Budova školy č. p. 288, stav po dokončení opravy omítek a opravy střechy vč. výměny střešní krytiny (2021).
Autor fotografie: Martin Lukeš*

V roce 2009 se městu Jilemnice podařilo získat větší množství finančních prostředků než obvykle, a to i v Programu regenerace (také díky vynikajícímu umístění v soutěži o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ). Vlastník objektu tak přistoupil k realizaci další etapy opravy vnějšího pláště objektu. Tentokrát byl opraven nárožní rizalit (tzv. „věž“), a to vč. kamenného vstupního portálu, korunní lunetové sgrafitové římsy, nápisového rámu a nápisu. Vyměněny byly též některé okenní výplně, okenní výplně v přízemí (v hale) byly pouze opraveny.

V roce 2010 pak byl objem finančních prostředků na rekonstrukci kulturních památek v Jilemnici menší než předpokládaný, ale i přesto se podařilo zahájit opravu východního průčelí objektu, a to výměnou historických dřevěných špaletových výplní za nové dřevěné špaletové okenní výplně (26 ks).

Práce související s opravou vnějšího pláště budovy školy pokračovaly i v roce 2011. Byly celkově opraveny omítky východního průčelí (průčelí orientované směrem do ulice Komenského) vč. rekonstrukce související části korunní lunetové římsy se sgrafitovou výzdobou a byla dokončena výměna okenních výplní (24 ks) na průčelí orientovaném směrem k severu (do ulice Metyšova).

V roce 2012 byla dokončena oprava severního průčelí objektu. Proběhla renovace omítek vč. všech zdobných architektonických prvků, celkově opravena byla i korunní lunetová římsa se sgrafitovou výzdobou. Byl realizován finální fasádní nátěr, byly opraveny klempířské prvky na fasádě.

V roce 2013 byla dokončena oprava omítek v průčelích, kde byla dochována náročná architektonická výzdoba, poslední na řadě bylo západní průčelí. I zde proběhly obdobné práce jako v dřívějších etapách, a sice: celková oprava omítek vč. opravy korunní lunetové římsy, celková oprava sgrafitové výzdoby korunní lunetové římsy (v tomto průčelí bylo původní sgrafito daleko lépe dochované než v ostatních případech a opravy sgrafita zde probíhaly restaurátorským způsobem), restaurování kamenných váz umístěných na štítové zdi, finální fasádní nátěr, oprava klempířských prvků, výměna okenních výplní a další související práce.

Znovu připomeňme, že při všech pracích byla vždy nutná úzká spolupráce investora, uživatele objektu, odborného orgánu státní památkové péče, výkonného orgánu státní památkové péče a realizátora – stavební formy, či restaurátora. Jedině díky této spolupráci bylo možné dosáhnout tak dobrého výsledku prací.

V následujících letech přistoupil investor k technicko-provozním úpravám školy, a sice k pracím, které se odehrávaly na průčelích, bez členité architektonické výzdoby, a dále též v interiéru objektu. Tyto práce směřovaly ke snížení energetické náročnosti budovy. Tím se snížila finanční náročnost provozu objektu a byly zohledněny některé požadavky orgánů ochrany životního prostředí (v širším kontextu). Dvorní fasády byly zatepleny (2013, 2014) a byl celkově upraven způsob vytápění objektu (vybudována nová kotelna s kogenerační jednotkou a s tím související práce, 2017-2019). I tyto práce, které nesměřovaly k zachování souhrnných památkových hodnot objektu, jak tomu bylo v etapách předcházejících, byly finančně značně náročné (viz dále uvedenou tabulku).

V roce 2019 se podařilo zahájit poslední velkou etapu opravy vnějšího pláště objektu, a sice opravu střechy. Kromě střechy věže, resp. mohutného nárožního rizalitu, byly k zastřešení použity novodobé vláknocementové šablony (bez azbestu). Tyto šablony, byť položeny na konci devadesátých let minulého století, vykazovaly již značné poškození a do střechy na mnoha místech značně zatékalo. Ani průběžné opravy střechy nebyly příliš účinné, protože nemohly být pro svou náročnost realizovány tak často, jak by bylo nutné. Střechy školy jsou velmi strmé, ve velké výšce, komplikací byl i chybějící výlezový otvor v jedné z nejvíce namáhaných střešních rovin (jihozápad). Zástupci orgánů státní památkové péče doporučili použít jako střešní krytinu osvědčenou krytinu z přírodní břidlice. Tato volba byla o to jednoznačnější, že právě tato krytina byla v minulosti na objektu, dle ověřených zdrojů, použita. Ukázalo se, že novodobá krytina (vláknocementové šablony bez azbestu) nemůže dostát tak vysokým nárokům, jaké právě

předmětná budova má (strmá střecha, střešní roviny ve velké výšce výrazně exponované vlivům povětrnostních podmínek atp.). Historická konstrukce krovu byla podle provedených průzkumů v dobrém stavu (a byla historicky dimenzována právě na položení krytiny z přírodního kamene). Bylo tedy rozhodnuto.

V souvislosti s výměnou střešní krytiny byly provedeny i drobné tesařské opravy konstrukce krovu, dále související opravy klempířských prvků a též celkové přezdění mohutných komínových hlav (7 ks) v úrovni nad střešní rovinou. Práce probíhaly v letech 2019 (jižní křídlo), 2020 (dvorní křídlo) a 2021 (západní křídlo a věž). V roce 2021 byla celková oprava střechy školy zdárně dokončena. Nádherná neorenesanční budova školy se tak nyní znovu skví ve své téměř původní kráse. (K celkovému dokončení opravy exteriéru objektu zbývá ještě opravit a natřít výplně dveřních otvorů z ul. Komenského a vyměnit několik oken v suterénu objektu.)

*A vše, co jsme výše popsali, doprovodíme ještě nečekaným dovětkem: škola č. p. 288 v Komenského ulici se stala vítězem soutěže **Památka roku 2021 Libereckého kraje**.*

Každý rok oceňuje Liberecký kraj nejlepší obnovy památek, které realizovali jejich majitelé v roce předchozím. Ocenění v soutěži Památka roku Libereckého kraje je určeno pro vlastníky kulturních památek, kteří obnovili kulturní památku nebo ukončili alespoň jednu etapu její obnovy. Zasláné přihlášky zhodnotila odborná komise, v níž zasedli zástupci odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Libereckého kraje, Národního památkového ústavu ČR a zástupce výboru cestovního ruchu, památkové péče a kultury Zastupitelstva Libereckého kraje. Jilemnice soutěžila o prestižní titul spolu se Železným Brodem (obnova venkovského domu č. p. 29 ve Štefánikově ulici), s Novým Borem (obnova domu č. p. 106 v Kalinově ulici) a se Stráží pod Ralskem (obnova vnějších fasád zámku Vartemberk). Podle tiskové zprávy Jana Mikuličky, mluvčího Libereckého kraje, ocenila porota zejména „vysokou kvalitu řemeslných prací, které vrátily domu neorenesanční vzhled... Obdivuhodná je především obnovená lunetová korunní římsa se sgrafitem i břidlicová střešní krytina dodávající škole na autentičnosti.“ Mluvčí dále dodal, že „nová tvář školy posiluje genia loci západní části historického centra města“. Ocenění bylo městu Jilemnice slavnostně předáno přímo z rukou náměstkyně hejtmana Libereckého kraje pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch, paní Květy Vinklátové, během Dnů evropského historického dědictví 2022 – 10. 9. 2022 ve vestibulu budovy školy.

Pro úplnost dodejme, že práce v objektu č. p. 288 ještě nekončí. Na začátku roku 2022 byla zpracována studie celkové opravy interiérů budovy, rehabilitace školní zahrady a objektu skladu tamtéž. V současné době probíhají přípravné práce předcházející zahájení projektování popsaného záměru.

Zahradní domek – Obnova tzv. zahradního domku na st. p. č. 59 v k. ú. Jilemnice (dokončeno 2019)

Zahradní dům prošel dlouhým historickým vývojem, který byl potvrzen rozsáhlým archeologickým výzkumem provedeným v září 2016 a na jaře 2017. Archeologický výzkum zpracovali archeologové Muzea Českého ráje v Turnově. Překvapivé výsledky výzkumu byly zpracovány v rozsáhlé nálezové zprávě. Tento výzkum odhalil v interiéru tzv. zahradního domu v linii západ – východ středovou zeď z lomového kamene, která je reliktem severní obvodové zdi presbyteria gotického kostela sv. Alžběty z poloviny 13. století a následně pohřební kaple majitelů jilemnického panství. Relikty kostela sv. Alžběty jsou dokladem nejstarší zděné stavby v Jilemnici. (Za zmínku určitě stojí připomenout, že byl v roce 2017 popsán významný jilemnický archeologický nález přihlášen do soutěže O cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro, a to do kategorie „objev či nález“. Spolu s objevem reliktní byli na cenu Národního památkového ústavu nominováni odborným pracovištěm v Liberci i aktéři spojení s nálezem – PhDr. Jan Prostředník, PhD., vedoucí archeologického výzkumu z archeologického oddělení Muzea Českého ráje, a pracovnice památkové péče, Bc. Martina Housová.)

Zahradní domek v zámeckém parku – nahoře stav před rekonstrukcí (foto 5. 11. 2008), dole po rekonstrukci (2. 12. 2020).

Tato středověká zeď s dochovaným sanktuáři a dalšími artefakty je historicky nejceněnější částí domu. Vlastní stavba kostela sv. Alžběty zanikla při požáru v roce 1788 a již nebyla obnovena. Na jejím místě byl vystavěn v polovině 19. století zahradní dům, který byl zásadně přestaven v roce 1956. V okolí stavby jsou lokálně dochovány historické oblázkové dlažby, nacházel se zde i hřbitov. Stávající stav zahradního domu v návaznosti na učiněné archeologické objevy a jejich prezentaci si vyžádal celkovou obnovu. Ta byla, především díky finančnímu příspěvku MK ČR z Programu regenerace a také díky dotaci z Libereckého kraje, zahájena v roce 2018, práce byly dokončeny v roce 2019.

Projekt řešil obnovu zahradního domku a prezentaci reliktů kostela sv. Alžběty včetně vybudování výstavních expozic.

V roce 2018 byly realizovány tyto práce: celková rekonstrukce historického krovu, výměna střešní krytiny (plechová krytina byla nahrazena krytinou z břidlice), celková rekonstrukce interiérů zahrnující opravy stropů, podlah, kamenných prahů, výměny okenních a dveřních výplní, vnitřní omítky a další související a dokončovací práce.

V roce 2019 realizace prací pokračovala takto: celková obnova vnějších omítek vč. barevných nátěrů, vybavení interiérů mobiliářem, restaurování středověkého zdiva někdejšího kostela sv. Alžběty, pořízení a instalace dvou zcela nových expozic (expozice věnovaná archeologickým nálezům učiněným při výzkumech v areálu a také expozice věnovaná péči o zámecký park v době hraběte Jana Harracha), úprava prostranství kolem zahradního domku atd. Na jaře 2019 byl realizován zatím poslední archeologický průzkum související s položením potrubí dešťové kanalizace u objektu.

Dne 14. 9. 2019 proběhlo slavnostní otevření zahradního domku hojně navštívené veřejností. Obě expozice jsou veřejnosti trvale přístupné – v letních měsících bez omezení, po ostatní část roku na dotaz (Krkonošské muzeum v Jilemnici). V roce 2020 byla popisovaná obnova zahradního domku přihlášena do soutěže Památka roku Libereckého kraje 2019, objekt se ale památkou roku nestal.

Pro úplnost dodejme, že byla v roce 2020 zpracována studie využití prostoru pod zahradním domkem. V roce 2019 bylo též zahájeno projektování opravy ohradní zdi na jižní, resp. jihovýchodní hranici zámeckého parku, dokončeno 2020. Oprava této ohradní zdi úzce souvisí s využitím prostoru pod zahradním domkem.

Zámek č. p. 75 – přeložení a doplnění střešní krytiny (dokončeno 2014)

V místě zámku je poprvé připomínána tvrz listinou již roku 1492, do současné podoby byl zámek rozšířen a upraven v posledních letech devatenáctého století.

V 90. letech 20. století byla provedena celková obnova zchátralých omítek. Od té doby byla realizována zejména pravidelná údržba, v nedávné minulosti proběhlo ještě několik stavebních úprav menšího rozsahu. Na celkovou opravu čekala střecha.

V roce 2013 zvítězila Jilemnice v soutěži o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace za rok 2012, s touto výhrou byla spojena finanční odměna 1 milion korun. Ta byla využita právě na celkovou opravu střechy. Práce probíhaly v letech 2013 a 2014.

Jako střešní krytina na zámku byla z doby dostavby zámku na konci 19. století položena přírodní břidlice v červeném odstínu, ta se již ale dostala na hranici své životnosti, šablony se rozpadaly a byly popraskané, do objektu v mnoha místech zatékalo.

Celková oprava střechy zámku zahrnovala: opravu konstrukce krovu vč. opravy dřevěného bednění a námětků, položení nové břidličné krytiny na podkladní vrstvu z asfaltových modifikovaných pásů, oplechování okapové hrany a realizaci dalších klempířských prvků a detailů, vše z měděného plechu, opravu pěti komínových těles v úrovni nad střechou a osazení sněhových zachytávačů.

Stav střešní krytiny na hranici životnosti byl známý, defekty se projevovaly zatékáním do konstrukce krovu po každém dešti, během prací se navíc ukázalo, v jak špatném technickém stavu byla např. řada dřevěných prvků (uhnilá zhlaví vazných trámů). Celková oprava střechy

jednoznačně přispěla k zachování souhrnné kulturně-historické hodnoty této jedinečné kulturní památky.

*Jilemnický zámek po celkové opravě střechy.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Akce obnovy kulturních památek a ostatních objektů v MPZ realizované bez finanční podpory z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR do konce roku 2021

Připomeňme na tomto místě, že v souladu se Zásadami Ministerstva kultury České republiky pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón (dále jen: Zásady) *jsou příspěvky na obnovu kulturních památek rozmisťovány pouze do měst a obcí, na jejichž území je prohlášena MPR nebo MPZ, kde je zpracován a schválen městský program regenerace ...* Jak je v Zásadách dále uvedeno: *Zatímco městské programy regenerace se zaměřují na objekty, jejich využití a správu a na celkovou obnovu MPR nebo MPZ a sledují záměr zvyšování podílu městských a neveřejných prostředků v celkových nákladech na regeneraci, státní finanční podpora v Programu může být poskytována pouze na obnovu kulturních památek, neumožňuje-li předpis v síle zákona jinak.*

Předkládaný dokument je výše připomínaným „městským programem regenerace“, a proto se zabývá i akcemi obnovy, které nejsou obnovou kulturních památek.

Mezi dlouhodobě plánované záměry, které byly vytyčeny v prvním Programu regenerace MPZ Jilemnice (2004) i v aktualizaci tohoto materiálu (2011), patřily jak záměry obnov kulturních památek, tak šířeji pojaté plány. Jmenujme například: celková úprava Masarykova náměstí, obnova městských domů situovaných okolo náměstí, regenerace Zvědavé uličky, obnova domu č. p. 1 včetně interiérů a následné vhodné využití objektu, parkoviště u pivovaru, oprava střešní krytiny na budově radnice, obnova budovy školy ZŠ Komenského, úprava nezastavěného prostoru za budovou radnice, úprava Kavánovy ulice, obnova a rehabilitace zámeckého parku, celkové přeložení střechy zámku, průběžná údržba areálu kostela sv. Vavřince, úprava veřejných prostranství ad. Mnoho z dlouhodobých záměrů se podařilo uskutečnit, některé plány nadále čekají v pořadí na vhodnou dobu, dostatek financí a kvalitní realizační firmu.

Na regeneraci památkové zóny Jilemnice se finančně podílí řada subjektů – vlastníci objektů, Ministerstvo kultury ČR, Liberecký kraj, město Jilemnice, sponzoři (Devro s.r.o.), využívány jsou též finanční prostředky z různých i evropských fondů (Finanční mechanismus Norska, Regionální operační program NUTS II Severovýchod, Evropský fond pro regionální rozvoj, Státní fond životní prostředí, Integrovaný regionální operační program apod.). Níže uvádíme několik akcí obnovy v území městské památkové zóny Jilemnice, které byly financovány z nejrozličnějších zdrojů – bez finanční podpory z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR. Některé akce obnovy představují celkovou rekonstrukci objektů, jiné jsou pouze dílčími opravami. Z akcí obnovy objektů v soukromém vlastnictví uvádíme pouze náhodný výběr, k nutným udržovacím pracím přistupují vlastníci objektů průběžně, objekty jsou udržovány v dobrém technickém stavu. Některé z uvedených akcí obnovy považujeme v daném regionu za unikátní a v mnoha objektech inspirativní (restaurování maleb na fasádě městského domu č. p. 6, rekonstrukce kopule bývalé občanské záložny, celková rekonstrukce Masarykova náměstí vč. předláždění chodníků lemujících náměstí, celková rekonstrukce bývalého pivovaru č. p. 1, výstavba sociálních bytů v domě č. p. 70).

Wybrané akce obnovy kulturních památek a ostatních objektů v MPZ realizované bez finanční podpory z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR do konce roku 2021					
objekt	KP	provedené práce	vlastník	fin. příspěvek poskytl	Poznámka / název projektu
bývalý internát textilní školy č. p. 228	ne	celková rekonstrukce domu k novému využití (z internátu na úřad)	město Jilemnice		
městský dům č. p. 6	ne	celková rekonstrukce domu v havarijním stavu	Stavební společnost Martinice	město Jilemnice	
městský dům č. p. 9	ano	celková rekonstrukce domu v havarijním stavu	dnes FO	Liberecký kraj	rekonstrukci nechala provést tehdejší vlastník (PO)
socha sv. Antonína Paduánského	ano	celkové restaurování, přemístění	město Jilemnice		
bývalá občanská záložna č. p. 126	ne	pokládka krytiny z břidlice na kopuli objektu (vč. klemp. prací)	dnes FO	město Jilemnice	rekonstrukci nechala provést tehdejší vlastník (PO)
chalupa č. p. 105	ano	výměna střešní krytiny	FO	město Jilemnice, Liberecký kraj	
chalupa č. p. 112	ano	celková rekonstrukce	FO		
kašna na Masarykově náměstí	ano	oprava schodiště lemujícího kašnu, celkové restaurování kašny	město Jilemnice	ROP NUTS II Severovýchod	součást projektu Regenerace a revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici
celková rekonstrukce Masarykova náměstí	ne	celkové předláždění vč. úpravy parkovacích stání, nový mobiliář, výměna svítidel VO ad.	město Jilemnice	ROP NUTS II Severovýchod	součást projektu Regenerace a revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici
dům č. p. 1 – severní trakt	ano	projekt: Expozice muzea v památkově chráněném objektu č. p. 1	město Jilemnice	Finanční mechanismus Norska	do konce r. 2007 probíhala rekonstrukce s dotací z Programu regenerace MPR a MPZ
socha P. Marie Immaculaty	ano	celkové restaurování	město Jilemnice	Liberecký kraj	
zámek č. p. 75	ano	obnova nástropních maleb, nové lustry	město Jilemnice	Devro, s.r.o.	
městský dům č. p. 134	ne	celková obnova vnějšího pláště	FO	město Jilemnice	
bazén č. p. 146	ne	celková rekonstrukce bazénu vč. dětského b.	město Jilemnice		
prostranství u sochy sv.Barbory	ne	úprava veřejného prostranství (plocha zeleně)	město Jilemnice		
škola č. p. 97	ne	rekonstrukce areálu školy	město Jilemnice	IROP	ZŠ J. Harracha v Jilemnici: zvýšení kvality a dostupnosti infrastruktury základního vzdělávání
chalupa č. p. 111	KP	částečná rekonstrukce objektu	FO	město Jilemnice	
dům č. p. 1 – jižní trakt	KP	oprava úžlabí	Správa KRNAP		
dům č. p. 70 – jižní trakt	ne	vestavba sociálních bytů	město Jilemnice	IROP	rekonstrukce čp. 70 v Jilemnici pro potřeby soc. bydlení
škola č. p. 101 a 103	ne	oprava střechy	město Jilemnice		
zámek č. p. 75	KP	nátěr oken	město Jilemnice		
městské domy č. p. 78, 149, 211, 300 ad.	ne	celková rekonstrukce objektu	FO		

Objekt č. p. 228.

Nahoře stav před rekonstrukcí, tehdy v budově sídlil internát, foto duben 2002. Dole stav po celkové rekonstrukci, budova se stala třetím objektem městského úřadu, foto 27. 5. 2003.

Autor fotografií: Jiří Lizler

*Objekt č. p. 6 ve Valdštejské ulici.
Nahoře stav před rekonstrukcí, foto
z roku 2004. Budova prošla celkovou
rekonstrukcí.
Dole aktuální stav, autor fotografie:
Martin Lukeš*

Dále uvádíme podrobné komentáře k některým ze zmíněných akcí obnovy.

Č. p. 9 – kompletní rekonstrukce objektu v havarijním stavu (dokončeno 2008)

Dům č. p. 9 byl vystavěn na konci 18. století. V průběhu 19. a 20. století byl několikrát stavebně upravován a nešetrně modernizován. V roce 1997 byl vážně poškozen požárem. Provizorní zabezpečení objektu hradilo město Jilemnice. Následovalo deset let, během kterých se měnili vlastníci, záměry s objektem i situace ve městě. Objekt chátral, až se dostal do havarijního stavu.

Poslední vlastník, společnost CIM Praha, s. r. o., přistoupila konečně k zodpovědné celkové rekonstrukci objektu. Celková rekonstrukce dochovaného torza objektu byla zahájena ve druhé polovině roku 2006, v září 2008 byla úspěšně dokončena. V objektu se nachází restaurace s pizzerií a ubytování.

Úspěšným dokončením rekonstrukce objektu č. p. 9 došlo k výraznému zlepšení vzhledu centra památkové zóny, zvýšila se i nabídka chybějících služeb (stravování, ubytování). Masarykovo náměstí v Jilemnici dnes lemují plně funkční a z převažující části opravené objekty.

Č. p. 1 – zadní trakt

Postup obnovy tohoto historického objektu popisujeme v kapitole „Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2005–2010“.

Kašna na Masarykově náměstí – celkové restaurování (dokončeno 2009)

V roce 2007 byla zahájena oprava schodišťových stupňů lemujících kašnu na Masarykově náměstí. Bylo též nutné vybudovat chybějící základ pod stupně. Práce byly dlouhé a důkladně připravovány, zejména s ohledem na zachování statické stability vlastní kašny (při budování nového základu pod stupně). Tyto práce byly hrazeny zcela z rozpočtu města Jilemnice. Oprava stupňů i celého schodiště kolem kašny byla dokončena na jaře roku 2008.

V roce 2009 dále proběhlo celkové restaurování kašny (které zahrnovalo i izolaci vlastního bazénu kašny olověnou vanou), které bylo součástí projektu Revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici podpořeného finančními prostředky z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod. Během těchto prací se mimo jiné 1/ podařilo prosadit změnu zadržení v okolí kašny (kašna se tak dostala na svou původní výškovou úroveň tj. cca o 1 schodišťový stupeň výše) a 2/ porřízení zakrývacího systému, díky kterému bude kašna v zimním období chráněna před působením klimatických podmínek, zejména pak táním sněhu a opětovným mrznutím vody v kašně. Také restaurování kašny na Masarykově náměstí považujeme za velmi zdařilou akci obnovy kulturní památky. Tuto obnovu považujeme za součást Programu regenerace památkové zóny Jilemnice – chápáno v širším slova smyslu (ne pouze v intencích programu vyhlášeného Ministerstvem kultury).

Celková rekonstrukce Masarykova náměstí a opěrné zdi ve Valdštejské ulici (dokončeno 2009)

Projekt Revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici zahrnoval kromě kompletní přestavby Masarykova náměstí i restaurování kašny (viz výše) a přestavbu opěrné zdi na hranici zámeckého parku a Valdštejské ulice (pod zdí vzniklo navíc nové parkoviště). Tento projekt byl sice podpořen z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod (a ne z Programu regenerace MPR a PMZ), nicméně jej považujeme za součást Programu regenerace památkové zóny Jilemnice – chápáno v širším slova smyslu. Výsledek tohoto projektu představuje jednoznačně zlepšení prostředí památkové zóny Jilemnice, což nepochybně je i jeden z cílů Programu regenerace MPR a MPZ. Nezanedbatelná je i skutečnost, že podobná akce obnovy by nemohla proběhnout bez podpory finančních prostředků z jiných než vlastních zdrojů (celkové náklady projektu přesahovaly 20 mil. Kč.).

Betonová zeď na hranici zámeckého parku, podélné parkovací stání, zadní vstup do parku bez brány (foto 31. 3. 2009).

Dole stav po rekonstrukci: betonový líc nahradil kamenný obklad, kolmé parkovací stání, ve vstupu je nově instalována brána podle vzoru brány z hlavního vstupu (foto 10. 11. 2009).

Celková obnova vnějšího pláště městského domu č. p. 134

Městský dům č. p. 134 je jedním z domů na Masarykově náměstí, tedy v samém centru památkové zóny Jilemnice, dům není kulturní památkou. Je ve vlastnictví fyzických osob. Uvádíme ho zde jako typický příklad postupné uvědomělé obnovy objektu v soukromém vlastnictví podporované z městského grantového programu.

Vlastníci v několika etapách zrealizovali řadu finančně i organizačně náročných prací. Byly vyměněny okenní výplně, hlavní i vedlejší vchodové dveře (v domě je provozována prodejna potravin), byla opravena hlavní domovní fasáda (do náměstí), byla obnovena dřevěná prkny bedněná dvorní přístavba, byla realizována celková rekonstrukce střechy vč. výměny střešní krytiny, byly adaptovány interiéry objektu. Řada prací byla podpořena dotací z městského Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Městský dům č. p. 134, nahoře stav před zahájením postupné celkové rekonstrukce (foto 4. 4. 2006), dole stav k 4. 10. 2022.

Celková rekonstrukce bazénu, celková rekonstrukce dětského bazénu (č. p. 146) (dokončeno 2022)

Budova č. p. 146 je příkladem relativně moderního objektu na území městské památkové zóny. Objekt je spravován Sportovním centrem Jilemnice. Je zde provozován plavecký bazén, dětský bazén, veřejností velmi oblíbená sauna a též solná jeskyně. Objekt pochází ještě z doby před rokem 1989, byl vystavěn pro plavecký bazén a svou funkci plní dodnes.

Objekt prochází nejen pravidelnou údržbou, ale prodělal též řadu přestaveb zacílených na modernizaci technologií, snížení energetické náročnosti apod. Byly instalovány nové plynové kotle, byla zateplena střecha a fasáda objektu, byla vyměněna uliční prosklená stěna, byla vyměněna technologie úpravy vody. Kompletně rekonstruován byl velký plavecký bazén (byla vyměněna původní ocelová vana za novou nerezovou, dokončeno 2010), zmodernizována byla sauna. Areál jilemnického plaveckého bazénu není nijak rozsáhlý, rozhodně nemůže konkurovat moderním aquaparkům se všemi vodními atrakcemi. Nicméně i na malé ploše se v poslední době podařilo doplnit několik atrakcí, či spíše „wellness“ prvků – přibyl Kneippův chodník, prohřívací infrakabiny a zcela nově – při celkové rekonstrukci dětského bazénu – byla vybudována parní komora (spolu s celkovou rekonstrukcí dětského bazénu dokončeno 2022).

Výše jmenované práce souvisejí se zlepšením funkčnosti objektu a jeho vybavení, se zkvalitněním nabídky služeb a požadavky na úspory energií apod. Nejsou tedy pracemi směřujícími k zachování hodnot objektu jako takového (jedná se o moderní objekt), nicméně jejich finanční náročnost je nepřehlédnutelná a efekt pro obyvatele města i návštěvníky zřejmý. Připomeňme, že město Jilemnice je často chápáno jako město sportu, či alespoň město přátelské všem, komu je aktivní trávení volného času blízké. Budova plaveckého bazénu se nachází v území památkové zóny, při jejím okraji, ovšem v blízkosti sokolovny, sokolského parku a areálu základních škol. V budově se také nachází populární pizzerie, často vyhledávána jako místo pro setkání po některé z pohybových aktivit, občerstvení je zde chutné. V bazénu probíhá také povinná výuka plavání pro žáky základních škol. Budova č. p. 146 se nachází v jednom z pomyslných center dění v památkové zóně Jilemnice a neustále vylepšovaný technický stav je dobrou vizitkou města.

ZŠ J. Harracha v Jilemnici: zvýšení kvality a dostupnosti infrastruktury základního vzdělávání (č. p. 97) (dokončeno 2020)

Základní škola Jana Harracha č. p. 97 sídlí v objektu vystavěném v letech 1888–1893 jako nová městská radnice. Budova postupně sloužila jako správní a společenské centrum města s divadelním sálem a restaurací, později zde sídlilo reálné gymnázium. Byť se tedy jedná o historický objekt, není prohlášen za kulturní památku ve smyslu zákona o státní památkové péči, nachází se ale v území památkové zóny.

Podobně jako výše popisovaný plavecký bazén i škola vyžaduje průběžnou modernizaci. I v případě školy souvisí modernizace se snižováním energetické náročnosti budovy a se zlepšením nabídky pro klienty, v tomto případě především žáky. Dále je v případě budov městské vybavenosti velkým tématem i tzv. bezbariérovost, tedy zpřístupňování objektů i osobám se sníženou pohyblivostí.

Cílem projektu „ZŠ J. Harracha v Jilemnici: zvýšení kvality a dostupnosti infrastruktury základního vzdělávání“ je mimo jiné zajistit rovný přístup ke vzdělávání a k získání klíčových kompetencí a tím zajistit reálnou uplatnitelnost na trhu práce. Výsledkem projektu je rekonstruovaný objekt školní budovy č. p. 97 přizpůsobený pro pohyb osob se sníženou schopností pohybu a orientace. Dále pak rekonstruované a vybavené odborné učebny: cizí jazyky, počítačová učebna, fyzikální učebna, chemická a přírodovědná učebna, učebna pro předmět „Člověk a svět práce“, školní poradenské pracoviště. Objekt má zajištěnu vnitřní konektivitu a připojení k internetu. Je upraveno venkovní prostranství kolem objektu školy č. p. 97 (dvůr, přístřešek na kontejnery, zeleň ve školní zahradě, nové oplocení školní zahrady).

Předmětný objekt sice není kulturní památkou, nachází se ale na exponovaném místě uvnitř památkové zóny Jilemnice. Řada výše popsaných prací se projevuje i navenek, zejména to pak platí o rehabilitaci školní zahrady a dvora. Realizací tohoto náročného projektu, který byl

spolufinancován z prostředků IROP, došlo k výraznému zlepšení prostředí památkové zóny v bezprostředním okolí jedinečné Zvědavé uličky a areálu škol (pěší zóna).

*Stav oplocení školní zahrady (ZŠ Jana Harracha), stav před rekonstrukcí (foto 24. 4. 2019).
Dole stav po rekonstrukci (návrh inspirován historickou fotodokumentací; foto 24. 11. 2020).*

Rekonstrukce čp. 70 v Jilemnici pro potřeby sociálního bydlení (dokončeno 2021)

Dům č. p. 70 je vlastně objekt někdejšího nového pivovaru postaveného v roce 1897. Jedná se o rozsáhlou budovu rozprostírající se na ploše 2547 m² (!) – při severozápadním okraji památkové zóny Jilemnice. Objekt není kulturní památkou, byť se v jeho rámci dochovala řada zajímavých autentických stavebních detailů. Objekt ale prošel v minulosti mnoha rekonstrukcemi, z nichž mnohé byly k původnímu historickému objektu velmi necitlivé. Objekt je zjednodušeně možno (pomyslně) rozdělit na dvě části, a sice jižní (přibližně od průjezdu na parkoviště směrem na jih) a severní (zbývající část objektu). V 1. NP jižní části objektu se nalézal rozsáhlý byt – v posledních letech ovšem opuštěný. Město Jilemnice připravilo záměr rekonstrukce tohoto prostoru na tzv. sociální byty.

Cílem projektu bylo zajistit dostupnost nájemního bydlení pro osoby v bytové nouzi, které nemají vzhledem ke svým nepříznivým životním podmínkám přístup k důstojnému bydlení. Nedílnou součástí nového sociálního bydlení je i kontinuální sociální práce. Sociální pracovníci Městského úřadu Jilemnice klienta podporují v jeho soběstačnosti, s klientem systematicky pracují na posílení kompetencí v oblasti bydlení. Cílem pak je předcházet dalšímu propadu klientů (zejména do dluhových pastí) a sociálnímu vyloučení. Díky projektu se podařilo vytvořit podmínky pro začleňování osob v bytové nouzi zpět do společnosti.

Jeden rozsáhlý (ale v poslední době již zchátralý) byt byl přebudován na 4 (!) bytové jednotky, pro jejichž užívání byla nastavena taková pravidla, aby osoby z cílové skupiny (klienti, kteří mají např. výpověď z nájemního bytu, žijí v nevyhovujícím bydlení, popř. na ulici) mohly žít v důstojných podmínkách a aby se naučily žít v nájemním bytě. Realizaci popisovaného projektu se tak podařilo přímo uprostřed historického centra města, navíc s výhodou docházkové vzdálenosti do nemocnice, vybudovat čtyři sociální byty, tedy rozšířit nabídku prostor k bydlení. Jedním z cílů památkové péče je i „oživovat“ rekonstruované kulturní památky, potažmo celá historická sídla. Rozšíření nabídky bydlení je cestou k naplnění tohoto cíle. Projekt byl spolufinancován z finančních prostředků IROP.

Nátěr oken zámku č. p. 75 (dokončeno 2021)

Pseudorenesanční budova zámku obklopená zámeckým parkem je jedním z architektonických pilířů památkové zóny Jilemnice. Jedná se o mohutnou trojkřídlovou budovu situovanou v blízkosti budov někdejšího panského pivovaru. V zámku dnes sídlí Krkonošské muzeum provozované Správou KRNAP, budova je ve vlastnictví města Jilemnice, jedná se o kulturní památku, součást areálu kulturní památky „zámek“ (zahrnuje i zámecký park, zahradní domek, ohradní zeď, sochu sv. Josefa ad.).

Objekt je pravidelně udržován, realizovány jsou nutné stavební práce, vše vždy v souladu se stanovenými postupy péče o kulturní památky prohlášené ve smyslu zákona o státní památkové péči. Jednou z velkých oprav byla celková rekonstrukce střechy objektu realizovaná v letech 2013 a 2014. Tyto práce se podařilo realizovat díky výhře města Jilemnice v soutěži o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ (v roce 2013 za výsledky roku 2012 a let předcházejících). Na tomto místě se ale chceme zmínit o organizačně náročné opravě vnějších okenních křídel (56 ks) zámku. Ta byla realizována pouze z vlastních prostředků majitele objektu. V některých okenních otvorech jsou osazena jen jedna křídla a uvážíme-li, že se jednalo o okenní otvory v 1.NP, dále zohledníme skutečnost, že je objekt elektronicky zabezpečen, v potaz je nutné vzít i technologické požadavky výrobce zvolené nátěrové hmoty a též rozmary počasí, je zřejmé, jak náročná byla realizace záměru. I když se již ve většině případů nejedná o původní okenní výplně, přeci jen jsou okenní výplně zámku okny historickými a jejich pečlivá renovace jim prodloužila životnost o několik dlouhých let.

Soutěž o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ

Soutěž o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón je jakousi doprovodnou akcí celého Programu regenerace MPR a MPZ ustaveného vládním usnesením z března 1992. Nejen prestiž a věhlas, ale i samotné ceny v této soutěži jsou bezpochyby motivací pro města k zapojení do soutěže. A už samotná účast v soutěži je pro mnohá města každoroční výzvou, je známkou toho, že se města mají v péči o svá historická jádra čím pochlubit, mají co ukázat světu.

Vyhlášení výsledků soutěže na jaře následujícího roku je vždy spojeno s připomenutím Mezinárodního dne památek a sídel. Slavnostní ráz dodává celému shromáždění tradičně i místo v některé z historických budov hlavního města Prahy. Mnoho slavnostních setkání proběhlo ve Španělském sále Pražského hradu, v poslední době pak bylo ocenění předáváno v Národním muzeu nebo též v paláci Žofín na Slovanském ostrově. Vyhlášení vítěze soutěže o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ je každoročně slavnostním okamžikem, ze kterého přítomní zástupci historických sídel čerpají ještě po řadu dalších měsíců chuť a sílu pro další práci směřující ke stabilizaci našeho památkového fondu. Na poli péče o naše hmotné kulturní dědictví je neustále co zlepšovat, neustále je co opravovat a rekonstruovat, ustrnutí by znamenalo krok zpět (jelikož „pouhé“ opomenutí údržby často stav nečekaně neúměrně zhoršuje).

Soutěž o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón spolupořádají tři instituce – Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj a Svaz historických sídel Čech, Moravy a Slezska. Soutěž se koná od roku 1994. Cenou pro vítěze soutěže je umělecké dílo z českého křišťálu symbolizující historická sídla. Vítězné město zároveň získá pamětní grafický list, finanční částku 1 milion korun a prestižní titul „historické město roku“.

Soutěž jednoznačně přispívá k tomu, aby Program regenerace MPR a MPZ fungoval jako nástroj zachrany a rozvoje historických jader měst a obcí, což bylo původním záměrem vlády.

Jilemnice se poprvé přihlásila do soutěže o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ v roce 2004. Mezi památkovými rezervacemi a zónami na území Libereckého kraje se za práci v roce 2004 umístila na druhém místě, v roce 2005 na naprosto nečekaném prvním místě, v letech 2006 a 2007 na druhém místě a v letech 2008, 2009 a 2010 znovu na prvním místě. V roce 2008 byla Jilemnice dokonce nominována spolu s dalšími dvěma městy na titul „historické město roku“. Tento vynikající úspěch se Jilemnici podařilo zopakovat i v roce 2009. V roce 2011 se Jilemnice v krajském kola krátce ocitla na druhém místě, nicméně se již nevyhnutelně blížila k metě nejvyšší. Za úspěchy v naplňování cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice se město Jilemnice umístilo v krajském kole soutěže v roce 2012 na prvním místě, postoupilo do celostátního kola, bylo znovu nominováno na titul „historické město roku“ a tuto nominaci i proměnilo. Jilemnice se tak stala historickým městem roku 2012.

Za výše uvedeným stručným přehledem je skryto mnoho hodin příprav a práce všech zainteresovaných stran - úředníků, vlastníků kulturních památek, členů pracovní skupiny Programu regenerace, realizačních firem, řemeslníků a dalších. A zdůrazněme na tomto místě i fakt, že komise, která hodnotí jednotlivé památkové rezervace a zóny přihlášené do soutěže, posuzuje péči o centrum našich historických sídel komplexně – z mnoha různých úhlů pohledu. Hodnotí se řada hledisek: stav kulturních památek v území, náklady vynaložené na jejich obnovu, procento zpřístupnění kulturních památek, přístup občanů k péči o památky, spolupráce příslušného městského úřadu a veřejnosti, občanská vybavenost dotčeného území,

způsob užívání objektů v historických centrech sídla, stav infrastruktury – též ve vztahu k památkám aj. Ocenění v soutěži je tedy oceněním za činnosti a snažení ve všech citovaných oblastech.

Výsledky Jilemnice v soutěži považujeme za obrovský úspěch a chápeme je také jako závazek pro další roky. Čeká nás znovu a znovu mnoho práce. Velké poděkování patří všem, kteří jakýmkoliv způsobem k tomuto úspěchu přispěli!

Pro úplnost dodejme, že v pěti letech následujících po roce, ve kterém město promění svou nominaci, se město v souladu s pravidly soutěže nemůže soutěže účastnit. Regenerace památkové zóny nicméně postupuje – s intenzitou ovlivněnou dostupností finančních prostředků – stále kupředu. Od roku 2018 se Jilemnice soutěže účastní znovu, prozatím s menšími úspěchy. Vše je zaneseno v přehledné tabulce pod textem.

Účast Jilemnice v soutěži o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ						
Za práci v roce	Umístění v krajském kole	Postup do celostátního kola	Odměna od LK	Odměna od MK ČR	Nominace na titul „historické město roku“	Nominace proměněna
2004	2.	-	–	–	–	–
2005	1.	ANO	–	–	–	–
2006	2.	–	–	–	–	–
2007	2.	–	–	–	–	–
2008	1.	ANO	100 000,–	100 000,–	ANO	–
2009	1.	ANO	100 000,–	100 000,–	ANO	–
2010	1.	ANO	100 000,–	100 000,–	–	–
2011	2.	–	–	–	–	–
2012	1.	ANO	100 000,–	100 000,–	ANO	ANO
V 2013–2017 (5 let po obdržení titulu Historické město roku) se Jilemnice soutěže v souladu s pravidly soutěže neúčastnila.						
2018	3.	–	–	–	–	–
2019	2.	–	–	–	–	–
2020	3.	–	–	–	–	–
2021	2.	–	–	–	–	–

D.

PÉČE O PAMÁTKOVOU ZÓNU JILEMNICE

Vyhláška č. 208/1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje

Území památkové zóny Jilemnice bylo ustanoveno vyhláškou č. 208 z roku 1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje Východočeským KNV (vyhláška nabyla platnosti dne 1. 11. 1990). Tato stručná vyhláška obsahuje pouze osm článků. Z praktického pohledu jsou nejvíce užívány články číslo tři a čtyři, i když i tyto jsou poměrně obecné.

Ve třetím článku je vymezen *předmět ochrany a péče* v tehdy nově památkově plošně chráněných územích (touto vyhláškou byla ustanovena území památkových zón i v jiných městech). Předmětem ochrany a péče v památkové zóně Jilemnice jsou tedy podle této vyhlášky:

- a) historický půdorys a jemu odpovídající prostorová a hmotová skladba, městské interiéry včetně povrchu komunikací a historické podzemní prostory,
- b) panorama památkové zóny a hlavní dominanty v blízkých i dálkových pohledech,
- c) nemovité kulturní památky uvedené v ústředním seznamu kulturních památek ČR,
- d) objekty dotvářející charakter památkové zóny – tzv. objekty památkového zájmu, vyznačené v plánu památkové zóny,
- e) ostatní objekty v památkové zóně,
- f) veřejná a vyhrazená zeleň,
- g) části území památkové zóny A, B, C odstupňované podle památkového významu a vyznačené barevným rozlišením v plánu památkové zóny.

Ve čtvrtém článku jsou pak stanoveny *podmínky pro stavební a další činnosti*. Pro ochranu a regeneraci památkové zóny Jilemnice jsou v citované vyhlášce stanoveny tyto podmínky:

- a) při pořizování územně plánovací dokumentace musí být vymezena vhodná základní funkce památkové zóny v prostorovém a funkčním uspořádání města a obce. V památkové zóně je nutno respektovat a zhodnocovat urbanistickou skladbu podle jednotlivých území, vyznačených v plánu zóny,
- b) využití jednotlivých částí památkové zóny, prostorů, souborů a objektů i ploch v památkové zóně musí být v souladu s jejich kulturní hodnotou, kapacitními i technickými možnostmi,
- c) veškeré úpravy prostorů, ploch, zeleně, kulturních památek a jejich souborů musí směřovat k jejich funkčnímu, technickému, estetickému, kulturnímu a společenskému zhodnocení s ohledem na charakter jednotlivých částí památkové zóny,
- d) při nové výstavbě musí být brán zřetel na charakter a měřítko zástavby a prostorové uspořádání památkové zóny. Míra nezbytné dostavby a přestavby musí být přiměřená památkovému významu jednotlivých částí památkové zóny,
- e) pro plnohodnotné využití území památkových zón je nezbytné stanovit a postupně realizovat koncepce účelných opatření pro krytí potřeb obyvatel a návštěvníků.

Kopie výše citované vyhlášky je přílohou tohoto dokumentu.

Uplatňování zásad památkové péče na území památkové zóny Jilemnice

Památková péče na území památkové zóny Jilemnice vychází v rovině věcné z vyhlášky citované v minulé kapitole a též z obecně platných zásad péče o památkově chráněné objekty a území, které jsou shrnuty např. v metodických publikacích vydávaných odbornou organizací státní památkové péče. Hlavními právními předpisy, kterými se památková péče řídí, jsou pak zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen: památkový zákon), a vyhláška č. 66/1988 Sb. ministerstva kultury České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (dále jen: prováděcí vyhláška).

Jednotlivé záměry navrhovaných prací v kulturní památce, ať už jde o prostou údržbu, či opravu, rekonstrukci, restaurování nebo úpravy kulturní památky či jejího prostředí, v případě objektů, které nejsou kulturními památkami, ale nacházejí se v památkově plošně chráněných územích, pak stavby, ale též např. prodejní stánky, konstrukce a zařízení pro slavnostní výzdobu a osvětlení budov, změny stavby, terénní úpravy, umístění nebo odstranění zařízení, odstranění stavby, úprava dřevin a též veškeré udržovací práce (viz § 14 odst. 1 a 2 památkového zákona) mohou probíhat pouze na základě předchozího projednání se zástupci orgánů státní památkové péče. K záměrům se vyjadřuje jak výkonný správní orgán, tak odborná organizace státní památkové péče, postup jednání (proces) je zakotven v příslušných právních předpisech (zejm. v památkovém zákonu a ve správním řádu).

V některých případech jsou záměry projednávány v několika stupních, a to od stadia prvních úvah o rekonstrukci až po zpracování projektové dokumentace pro provedení stavby a vlastní realizaci. Takto bývají projednávány zejména záměry komplikovanějších rekonstrukcí, záměry výstavby nových objektů atd. V praxi se tyto víceetapové konzultace velmi osvědčily. Obě strany – zástupci orgánů státní památkové péče i zástupci investora – mají během těchto konzultací možnost dostatečně vysvětlit své postoje a názory a porozumět konkrétnímu záměru v souvislostech. Výsledkem pak je v naprosté většině případů nalezení shody mezi přístupy uplatňovanými zástupci orgánů státní památkové péče a představami investorů o konkrétní akci stavební obnovy. Dochází též k úspoře finančních prostředků, které by jinak mohly být neúčelně vynakládány např. na zpracování několika variant projektových dokumentací.

Odbornou organizací státní památkové péče, s níž jsou jednotlivé návrhy konzultovány a projednávány, je Národní památkový ústav, pro Jilemnicko konkrétně územní odborné pracoviště v Liberci.

Zásady památkové péče jsou veřejnosti i odborné veřejnosti pravidelně objasňovány prostřednictvím seminářů a konferencí pořádaných zejména odbornou organizací státní památkové péče, ale též dalšími spolupracujícími subjekty (muzea v přírodě, Sdružení historických sídel). Zásady památkové péče může uplatňovat každý jeden občan, každý vlastník kulturní památky či objektu v památkově plošně chráněném území zcela spontánně a automaticky. V posledních dvou zmiňovaných případech je takové jednání navíc předepsané zákonem o státní památkové péči. Orgány státní památkové péče, ať už výkonný či odborný, pak s vlastníky (správci, uživateli) úzce spolupracují a zásady péče o naše kulturní dědictví popisují v závazných stanoviscích vydávaných k jednotlivým záměrům obnovy. Tato aktivita je součástí státem vymezené péče o kulturní památky, jak je popsáno i v úvodu památkového zákona (§ 1 odst. 2): „*Péče státu o kulturní památky zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek. Ostatní orgány státní správy, a jiné organizace spolupracují v oboru své*

působnosti s orgány a odbornou organizací státní památkové péče a pomáhají jim při plnění jejich úkolů.“

V této kapitole, která se věnuje *uplatňování zásad památkové péče na území památkové zóny Jilemnice*, považujeme za vhodné alespoň ve stručnosti připomenout činnost pracovní skupiny Programu regenerace (podrobněji se o ní zmiňujeme dále). Pracovní skupina Programu regenerace mimo jiné posuzuje výstavbu na území centra města (které je víceméně shodné s územím památkové zóny). Doporučení pracovní skupiny Programu regenerace bývají projednávána radou města a v případě potřeby i dalšími orgány, nebo bývají projednávána v jiných pracovních skupinách, popř. komisích. (Mnohokrát byl projednáván např. záměr rekonstrukce budovy bývalé městské spořitelny na Masarykově náměstí, záměr výstavby nového objektu za budovou radnice – dnes č. p. 191, záměr výstavby nového rodinného domu za Zvědavou uličkou a další.)

*Prostor za radnicí byl po r. 1989 využíván jako tržnice (foto 1998).
Dole aktuální foto prostoru za radnicí s objektem č. p. 191.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Považujeme za důležité zdůraznit, že zásady péče je vždy nejlépe uplatňovat *předem*, jak předpokládá též památkový zákon. Jsou ale situace, kdy až při pochůzce v terénu zjistí zástupci orgánů státní památkové péče, že se vlastník (správce, uživatel) objektu v památkové zóně a někdy dokonce i vlastník kulturní památky rozhodl *cosi* zrealizovat a přitom buď nepostupuje v souladu s vydanými závaznými stanovisky, nebo dokonce vůbec o žádné stanovisko výkonný orgán státní památkové péče nikdy nepožádal. Věcné zásady památkové péče (vycházející z metodik) pak někdy dodrženy nejsou a je nutné postupovat v souladu s ostatními zásadami vyplývajících z příslušných právních předpisů (především z památkového zákona). Zde se ukazuje, jak důležitou součástí činnosti zástupců orgánů státní památkové péče je kontrola v terénu. Hlasitěji zde jsou pak slyšet všechny nářky upozorňující na nedostatek času na práci v terénu a na čím dál větší objem prací administrativních. Je snem každého „památkáře“, aby byl tento náрек vyslyšen a v pracovní náplni těchto zástupců zohledněn. S tím ruku v ruce souvisí dobré rozvržení úkolů souvisejících s tématy péče o historické sídlo, a to jak v průběhu kalendářního roku, tak v rámci úřadu jako celku. Je dobrou vizitkou každého úřadu, podaří-li mu se této výzvě čelit.

Vrátíme-li se ještě k myšlence, jak postupovat v případě, kdy péče o kulturní dědictví probíhá nestandardně, je na místě konstatovat, že v památkové péči je nutné postupovat systematicky. Je též nutné, jak předpokládá i správní řád, postupovat v „obdobných případech obdobně“. Jen tak je možné docílit toho, aby památkově plošně chráněné území působilo uceleným a harmonickým dojmem. Pokud dojde k porušení dohody, měl by následovat postih, a to ve všech případech. Postup je opět zakotven v příslušných legislativních předpisech. Pro názornost uveďme: K častým nedorozuměním dochází stále ještě v případě umisťování reklam, vývěsních štítů a dalších podobných zařízení na objekty. Osoby, které reklamy umisťují, často „ani nenapadne“, že by mohlo být povinné projednání takového záměru s orgány státní památkové péče. A přitom i reklama velmi ovlivňuje celkové prostředí památkově plošně chráněných území. Zde pomůže snad jen právě důsledná kontrola a opakovaná osvěta (články – upozornění v místním periodiku, na internetových stránkách města, semináře, konference, příklady dobré praxe apod.). Tématu regulace reklamy v území památkové zóny se budeme v tomto dokumentu věnovat podrobněji.

Obdobně konfliktní bývají záměry zateplení historických budov. Novým tématem v péči o vzhled památkových sídel pak je tzv. fotovoltika, resp. obecná snaha po dosažení energetických úspor při provozu budov. Metodika doporučující postup při umisťování zařízení souvisejících s výrobou elektrické energie či ohřevem teplé vody je zpracovávána odbornou organizací státní památkové péče (podzim 2022) a mohla by být vodítkem a pomůckou pro výkonné orgány státní památkové péče. Nicméně otázka po směřování památkové péče v moderním dynamicky se proměňujícím světě ovlivněném mezinárodními konflikty, zmenšováním zásob fosilních paliv, hrozbou ekologických katastrof apod. je stále palčivější.

Velmi účinným nástrojem docílení lepší spolupráce s veřejností z pohledu zájmů státní památkové péče je pak poskytování příspěvků na obnovu objektů na území města (z rozpočtu města). Více uvádíme v následující kapitole.

Dotace z rozpočtu města na obnovu objektů na území města

Zastupitelstvo města Jilemnice učinilo z pohledu zájmů památkové péče (a nejen té) významný krok, když v roce 2004 schválilo „Pravidla pro poskytování příspěvků z rozpočtu města Jilemnice na obnovu objektů, které se nachází na území městské památkové zóny Jilemnice a nejsou kulturními památkami, nebo objektů na území města Jilemnice“

a „Pravidla pro poskytování příspěvků z rozpočtu Města Jilemnice na zachování a obnovu kulturních památek ve správním obvodu Města Jilemnice jako obce s rozšířenou působností“. Podle těchto pravidel rozdělilo město Jilemnice ze svého rozpočtu řadu příspěvků, díky kterým se podařilo zrealizovat řadu akcí obnovy i vlastníkům, kteří by na žádný jiný příspěvek na obnovu svého objektu náročnější kvůli požadavkům orgánů státní památkové péče nedosáhli.

Výše popsaná pravidla doznala v následujících letech různých změn spíše technického rázu. Např. v roce 2006 došlo k revizi textu pravidel, který byl celkově zpřehledněn a zjednodušen – došlo např. i ke zjednodušení jednoho ze dvou citovaných názvů na „Pravidla pro poskytování příspěvků z rozpočtu města Jilemnice na obnovu objektů, které se nachází na území města Jilemnice“.

Pro představu alespoň krátce proces poskytování příspěvků z rozpočtu města Jilemnice popíšme (časové rozvržení zde uvedené bylo platné až do roku 2021): *Na začátku března příslušného roku je vyhlášena výzva pro podávání žádostí o příspěvky na obnovu objektů podle zmiňovaných pravidel, a to prostřednictvím úřední desky, internetových stránek a místního zpravodaje. Žádosti musí být podávány na předepsaných formulářích s předepsanými povinnými přílohami v předepsaném termínu na podatelnu městského úřadu v Jilemnici. Termín pro podání žádostí je zpravidla poslední duben. Následně jsou žádosti na Odboru rozvoje investic a majetku přezkontrolovány (zejména se kontroluje úplnost) a předloženy členům pracovní skupiny Programu regenerace k posouzení. Ze schůzky této pracovní skupiny vzejde návrh, jak rozdělit finanční kvótu uvolněnou pro ten konkrétní rok (ta je dána rozpočtem a objemem akcí obnovy kulturních památek ve vlastnictví města). Návrh je pak předložen zastupitelstvu města. To rozdělení příspěvků podle předloženého návrhu projedná. Schválí-li zastupitelstvo rozdělení příspěvků, jsou následně žadatelé dopisem informováni o výsledku tohoto jednání a jsou vyzváni k podpisu smlouvy. Mezitím připravují pracovníci městského úřadu smlouvy o poskytnutí příspěvku k podpisu. Následuje vlastní realizace prací. Zpravidla do 15. listopadu příslušného kalendářního roku jsou pak žadatelé povinni předložit vyúčtování akce. V tomto termínu kontroluje zástupce města, tedy zástupce poskytovatele příspěvku, a zástupce výkonného orgánu státní památkové péče (v případě, že se jedná o kulturní památku nebo objekt na území památkové zóny) provedení akce, účetní doklady a další předepsané náležitosti. Teprve poté (= zpětně) je žadateli příspěvek zaslán na jeho bankovní účet. Všechny podrobnosti jsou pak zakotveny v pravidlech obou programů. Všechny změny v pravidlech (formulář žádosti i závěrečného vyúčtování jsou přílohami pravidel) může schválit pouze zastupitelstvo města.*

V roce 2008 vyhlásilo Ministerstvo kultury poprvé program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. Od roku 2008 tak již nebývá nijak finančně naplňována kapitola, ze které by bylo možné získat finanční příspěvek v souladu s „Pravidly pro poskytování příspěvků z rozpočtu města Jilemnice na zachování a obnovu kulturních památek ve správním obvodu města Jilemnice jako obce s rozšířenou působností“. Cílová skupina obou programů je totožná.

Na začátku roku 2010 byla schválena ještě jedna pravidla, a to „Pravidla pro poskytování příspěvků z rozpočtu města Jilemnice na obnovu architektonicky či historicky cenných objektů, které se nachází ve správním obvodu města Jilemnice jako obce s rozšířenou působností“. Podle těchto pravidel může získat příspěvek na obnovu svého objektu z rozpočtu města Jilemnice i vlastník cenného objektu, který není kulturní památkou a nenachází se na území města Jilemnice. V roce 2010 využil této možnosti jeden soukromý vlastník zajímavého historického objektu v památkové rezervaci Horní Štěpanice. Město Jilemnice podpořilo v tomto případě rekonstrukci střechy objektu, jehož vlastník se sice musí řídit normami a omezeními souvisejícími s požadavky státní památkové péče, nemá ale možnost

získat z žádného dotačního programu Ministerstva kultury žádný příspěvek. Jeho objekt není kulturní památkou a takový objekt není majetkem obce. V pozdějších letech již výzva k podávání žádostí v rámci tohoto programu vyhlašována nebyla.

V následujících letech byla především v souvislosti s rozšiřováním poznání praxe u jiných dotačních programů pravidla dále zpřesňována a v některých bodech i zjednodušována. Termín „příspěvek“ byl nahrazen obecnějším „dotace“, název programu se ustálil na „Program na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice“, byl zpřesněn způsob hodnocení žádostí (doplněna hodnoticí kritéria), byl upraven postup vyúčtování v případě právnických osob uplatňujících režim přenesené daňové povinnosti, upraveny byly též termíny pro předkládání žádostí o dotaci, termín pro vyhodnocení žádostí a též termín pro dokončení prací a podání závěrečného vyúčtování atp. Všechny změny jsou vždy schvalovány zastupitelstvem města.

Dotace je určena především na podporu úhrady nákladů spojených s údržbou, opravami, stavebními úpravami nebo jinými úpravami objektů nebo jejich prostředí, přičemž musí být vždy dodrženy požadavky orgánů státní památkové péče (jedná-li se o objekt v památkové zóně Jilemnice či přímo o kulturní památku) a též podmínky stanovené v pravidlech pro přidělování dotace.

Prioritou města je provádět a podporovat průběžnou údržbu a opravy nemovitostí v historickém centru města, v lokalitách pohledově exponovaných, ale i cenných domů situovaných v jiných – odlehlejších – částech města. V minulosti byla například podpořena oprava střechy roubené chalupy v městské části Jilem, kde byl zohledněn zejména citlivý přístup k rekonstrukci (chalupa přitom není ani v historickém centru, ani na pohledově exponovaném místě, není ani kulturní památkou). Daří se tak cíleně chránit stavebně historické hodnoty objektů, původní tvary a hmoty domů. Pozornost je věnována rovněž doplňkovým konstrukcím a detailům staveb. Nově budované stavby, nástavby, přístavby musí být citlivě začleněny do stávající historické zástavby. V případě v minulosti necitlivě realizovaných stavebních zásahů je žádoucí napravení současného stavu a po řádném projednání s orgány státní památkové péče provedení rehabilitace původního vzhledu takto postižených nemovitostí.

Hlavními kritérii při posuzování žádostí a následné přidělení a uvolnění dotace jsou: druh a umístění nemovitosti, objektu či prostředí, historická a umělecká hodnota, působení v prostředí památkové zóny, resp. městského interiéru, druh, rozsah a provedení prací, druh materiálu, míra užití tradičních materiálů a technologií. Podmínkou pro přidělení dotace je vyrovnaní veškerých závazků k městskému rozpočtu a řádné vyúčtování akcí obnovy z minulých let, pokud byly žadateli v těchto letech poskytnuty finanční prostředky z městského rozpočtu. Nutnou podmínkou pro přidělení dotace je též splnění požadavků státní památkové péče dle závazného stanoviska příslušného správního orgánu – navrhované řešení musí být vždy v souladu s požadavky státní památkové péče prezentovanými v tomto závazném stanovisku (v případě objektů v památkové zóně či přímo u kulturních památek).

Žádost o dotaci je hodnocena bodově – ke každému kritériu uvedenému v hodnoticím formuláři je přiřazen počet bodů, které je možné při splnění daného kritéria získat, a váha daného kritéria. Rozhodující pro získání dotace z programu je splnění všech podmínek programu a dosažení minimálního počtu konečných bodů, tj. bodů se započítanou váhou hodnoticích kritérií. Minimální počet bodů pro získání dotace je stanoven na 30 bodů včetně. (Hodnoticí formulář s kritérii a vahami přikládáme.)

V průběhu hodnocení žádosti může být navrženo snížení dotace oproti požadavku žadatele. Požadavek na výši dotace může být zkrácen v poměrné výši vzhledem k počtu získaných bodů. Dále může být požadavek na výši dotace zkrácen, pokud úhrn všech požadavků na dotaci překročí částku finančních prostředků schválenou zastupitelstvem pro program pro příslušný kalendářní rok.

Minimální finanční podíl žadatele musí činit 40 % z celkových nákladů akce.

Pro zajímavost ještě doplňme, že po pečlivém zvážení byla do pravidel programu doplněna možnost v odůvodněných případech předložit jako součást závěrečného vyúčtování i doklady starší než doklady vystavené v období od 1. 3. do 15. 11. příslušného kalendářního roku. Takové doklady ale nemohou být starší než 3 roky od termínu závěrečného vyúčtování akce v příslušném kalendářním roce. Postup, jak takový doklad do závěrečného vyúčtování začlenit, je pak v pravidlech dále upřesněn. Tato podmínka byla do pravidel programu doplněna na základě připomínky vlastníků kulturních památek, kteří v souladu se zásadami péče o kulturní památky používají na opravy svých dřevěných roubených stavení přirozeně vyschlé dřevo. Takové dřevo ale nevyschne za jednu stavební sezonu, k jeho vysychání, resp. adaptaci na prostředí, v němž má být zabudováno, je potřebná doba minimálně dvou let. Přitom ale musí být nejprve zakoupeno. V Jilemnici se nachází řada historických dřevěných roubených stavení (mnohé z nich jsou kulturními památkami) a tato podmínka je tedy v případě památkové zóny Jilemnice relevantní. Její začlenění do pravidel programu je navíc ukázkou dobré spolupráce vlastníků kulturních památek a města Jilemnice.

Finanční účast města Jilemnice na obnově památkových objektů spočívá kromě jiného i v popsaném poskytování finančních příspěvků na obnovu objektů majitelům nemovitostí na území města Jilemnice. Tyto příspěvky působí především motivačně. (Z konkrétních případů víme, že se mnoho vlastníků nemovitostí rozhoduje o časovém harmonogramu provádění prací i o rozsahu prací také dle toho, zda má možnost získat na zamýšlené práce též prostředky z jiných než vlastních zdrojů. Přitom příspěvky poskytované z popsaného programu zdaleka nepostačují pokrýt finanční potřeby žadatelů ani ve stanovených procentuálních poměrech.) Také díky finančním příspěvkům, které město Jilemnice poskytuje na podporu akcí obnovy objektů vlastníkům objektů na území Jilemnice, se daří účinněji zahrnovat zdroje soukromých vlastníků do opravy (nejen) památkově chráněných objektů a do zlepšování prostředí města vůbec. Městu se prostřednictvím zavedení finančních příspěvků podařilo získat účinný nástroj na ovlivnění vzhledu města

Zájmem města je i nadále pokračovat v této formě motivace a podpory vlastníků nemovitostí na území města Jilemnice a i v rozpočtové a energeticky neklidných dobách popisovaný program dotovat finančními prostředky.

Níže je uvedeno několik příkladů rekonstrukcí podpořených dotací města Jilemnice:

Chalupa č. p. 119 ve Zvědavé uličce po rekonstrukci (foto 24. 11. 2020)

Dvorní průčelí domu č. p. 134 – obnova dřevěné přístavby (foto 24. 11. 2020)

Chalupa č. p. 104 ve Zvědavé uličce – obnova omítek dvorního průčelí (foto 2. 12. 2020)

Městský dům č. p. 11 – po obnově kamenného soklu (foto 26. 2. 2021)

Chalupa č. p. 113 ve Zvědavé uličce – nátěr dřevěného roubení stěn (foto 10. 5. 2021)

Podloubí domu č. p. 171 – nová dlažba (foto 27. 4. 2022)

Hodnoticí formulář

k žádosti o dotaci z rozpočtu města Jilemnice na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí

Akce:

Hodnoticí kritéria:	počet bodů	váha kritéria	konečný počet bodů
1. Druh a umístění nemovitosti, objektu (prostředí)			
a) kulturní památka	25	100%	25
b) na území památkové zóny:			0
b.1) Masarykovo náměstí, Zvědavá ulička	20		20
b.2) ulice Jana Harracha, Husova, Kavánova, Spořitelní, Valdštejská, Kostelní, Haklova, Vavřínecká, Radniční, K Břízkám, část Komenského, Tyršovo náměstí	15		15
b.3) ostatní území památkové zóny	10		10
c) mimo území památkové zóny, ale objekt má historickou, uměleckou nebo architektonickou hodnotu	5		5
d) mimo památkovou zónu (není splněna charakteristika bodu c))	0		0

2. Stavebně technický stav konstrukcí, na jejichž opravu je požadována dotace			
a) havarijní	25	25%	6,25
b) velmi poškozené konstrukce, části stavby	20		5
c) částečně poškozené konstrukce, části stavby	15		3,75
d) dobrý	10		2,5
e) velmi dobrý	5		1,25

3. Historická a umělecká hodnota, působení v rámci památkové zóny, městského interiéru			
a) míra zachování prvků umělecké a stavebně historické hodnoty (míra zachování původních stavebních konstrukcí např. krovů, roubení, okenních a dveřních výplní výkladců, mříží, vrat, členění vnějších omítek, dlažeb, domovních znamení, církevních artefaktů)	30	50%	15
b) působení v rámci městského interiéru dotváření jeho charakteristického rázu (ojedinělé či typické prvky pro danou nemovitost, lokalitu)	25		12,5
c) zlepšení pohledového uplatnění v rámci památkové zóny (např. výměna střešní krytiny, oprava a nátěr fasády, výměna oken, dveří, oprava oplocení, oprěrných zdí, zadlážďení, úprava zpevněných ploch, okapových chodníků apod.)	20		10
d) interiér kulturní památky	15		7,5
e) mimořádně hodnotný interiér nemovitosti, která není kulturní památkou dle památkového zákona	10		5
f) působení v rámci městského interiéru (mimo památkovou zónu)	5		2,5

4. Druh, rozsah provedení prací			
a) restaurování nebo práce vedoucí k záchraně (např. statické zabezpečení, odstranění havarijního stavu, restaurátorské práce)	30	75%	22,5
b) práce výrazně přispívají k zachování historické hodnoty (např. obnova roubení, repase původních okenních a dveřních výplní, obnova významných architektonických prvků, nástěnných maleb)	25		18,75
c) práce předcházejí poškození (opravy krovů, střešního pláště, kleneb, opatření proti vztlínající vlhkosti)	20		15
d) jiné opravy a rekonstrukce v památkové zóně (např. repliky nebo výměna okenních výplní, fasádní nátěr)	15		11,25
e) rozsáhlé opravy a rekonstrukce mimo památkovou zónu	10		7,5
f) běžná údržba	5		3,75
g) opravy novodobými technologiemi	0		0

5. Druh materiálu, míra užívání tradičních materiálů a technologií			
a) materiály odpovídají zcela požadavkům památkové péče např. repase původních okenních výplní	20	75%	15
b) materiály zcela respektují stavebně historické hodnoty např. repliky - materiálové kopie původních okenních výplní	15		11,25
c) materiály respektují prostředí památkové zóny např. špaletová dřevěná okna	10		7,5
d) materiály korespondují s prostředím památkové zóny např. okna z lepených dřevěných profilů, tzv. eurookna	5		3,75
e) materiály nerespektují stavebně historické hodnoty a prostředí památkové zóny nebo jde o novodobé materiály a technologie mimo památkovou zónu	0		0

6. Návaznost na předchozí realizace			
a) bezprostřední návaznost na ukončenou realizaci v uplynulém roce (pokračující etapa)	15	25%	3,75
b) nenavazuje přímo na předchozí realizace, ale byly realizovány nebo jsou plánovány další realizace	10		2,5
c) samostatná akce	5		1,25

Součet bodů:

440

270

Požadovaná výše dotace:

Navržená výše dotace:

Zvýšení ochrany hodnot historického centra města z pohledu zájmů památkové péče

Základní principy ochrany hodnot z pohledu zájmů památkové péče lze podle Maxe Dvořáka (M. Dvořák: Katechismus památkové péče.) shrnout do třech základních bodů: 1) k dochovanému památkovému fondu přistupovat vždy s pietou, 2) co možná udržet památku v místě jejího původního vzniku a určení, 3) uchovávat památku v jejím nezměněném vzezření a vzhledu. Nicméně společnost a doba si vyžádaly podrobnější regulaci. V souvislosti s ochranou kulturního dědictví tak vznikl zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, následně vyhláška k jeho provedení, nedlouho poté byla mnohá historická centra našich sídel příslušnými vyhláškami prohlášena památkovými rezervacemi a zónami.

Hodnoty historického centra Jilemnice z pohledu zájmů státní památkové péče jsou částečně chráněny právě vyhláškou č. 208/1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje (popsáno výše), resp. zákonem o státní památkové péči a souvisejícími předpisy. Vyhláška, kterou bylo ustanoveno území památkové zóny Jilemnice, je relativně stručná. V několika bodech článku 3 shrnuje předmět ochrany a péče v památkové zóně a v pěti bodech článku 4 pak stanovuje obecné podmínky pro stavební a další činnosti. Snad právě kvůli obecné povaze těchto podmínek se cyklicky objevují snahy po zpřesnění podmínek ochrany historického centra města. Koneckonců i ve výše citované vyhlášce je uvedeno, že: „*pro plnohodnotné využití území památkových zón je nezbytné stanovit a postupně realizovat koncepce účelných opatření pro krytí potřeb obyvatel a návštěvníků*“.

Shrme-li dosavadní vývoj směřující ke zvýšení ochrany hodnot historického centra: město Jilemnice ustoupilo od myšlenky 1) navrhnout rozšíření památkové zóny Jilemnice či stanovit ochranné pásmo památkové zóny. Při zpracování nového územního plánu Jilemnice nebyl z různých důvodů zpracován ani 2) regulační plán pro historické centrum města, ani 3) územní studie. Všechny tyto tři dokumenty/postupy byly mnohokrát projednávány na různých úrovních, a to vč. pracovní skupiny Programu regenerace, kterou byly doporučeny. Zatím poslední nadějí, jak docílit zvýšení ochrany hodnot historického centra města z pohledu zájmů památkové péče je zpracování mnohokrát diskutovaného „plánu ochrany“. Jmenujme základní výhody existence takového plánu:

- výhoda při posuzování žádosti o dotace z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR,
- podmínky stavební činnosti budou jasně stanovené, nebude docházet ke zbytečným dohadům, nesrovnalostem, nestejným řešením podobných případů, investoři i projektanti budou mít jasně stanovená pravidla,
- zanikne potřeba stanovovat ochranné pásmo památkové zóny, popř. snaha vydávat různé výstavbu usměrňující vyhlášky.

„Plány ochrany“ jsou aktuálně vyhlášeny v Jablonci nad Nisou a v Turnově, připravuje se jeho dokončení v Lomnici nad Popelkou. Zpracování „plánu ochrany“ klade velmi vysoké nároky na znalosti zpracovatele, a to jak znalosti odborné, tak též na podrobnou znalost lokality. Při zpracování plánu ochrany je velkou výhodou dobrá spolupráce všech dotčených stran (odborná organizace státní památkové péče, stavební úřad, orgán územního plánování, zadavatel ad.). Pořízení „plánu ochrany“ je v neposlední řadě také finančně náročným podnikem. Pořizování „plánů ochrany“ je podporováno Libereckým krajem. Zadáání zpracování „plánu ochrany“ bude znovu projednáno pracovní skupinou Programu regenerace s cílem jej prosadit v dohledném časovém horizontu.

Chybí-li komplexní dokument usměrňující ochranu zejména architektonického dědictví sídla, je kromě plošné ochrany sídla podpořené vyhláškou o prohlášení památkové

zóny nejúčinnějším nástrojem individuální ochrana těch nejceněnějších objektů/předmětů, které požívají jen objekty/předměty tomu odpovídající kvality. Většina takto cenných objektů/předmětů již byla v minulosti prohlášena za kulturní památky ve smyslu památkového zákona, některé byly však opomenuty, popř. jejich čas dosud nenastal (názory zabývající se tzv. „souhrnnou památkovou hodnotou“ se neustále vyvíjejí, stejně jako „stupeň historického poznání“). Je tedy možné konstatovat, že ke zvýšení ochrany hodnot historického centra města z pohledu zájmů památkové péče přispívá i prohlašování dalších cenných objektů za kulturní památky. V poslední době se v území památkové zóny podařilo za kulturní památku prohlásit zejména tzv. zahradní domek v areálu zámku. Ukázalo se, že tato domněle obyčejná stavba v sobě skrývá poklad vysoké historické hodnoty, a sice relikt severní obvodové zdi presbyteria gotického kostela sv. Alžběty z poloviny 13. století. Rozhodnutí o prohlášení tohoto objektu za kulturní památku nabylo právní moci 22. 3. 2018.

Aktuálně je zpracován a podán návrh na prohlášení bytového domu č. p. 69 v těsné blízkosti jilemnického zámku a někdejšího pivovaru a dále návrh na prohlášení unikátního hodinového stroje radničních hodin za kulturní památku. Pracovníci NPÚ, ú. o. p. v Liberci připravují také návrh na prohlášení funkcionalistické vily č. p. 216 (dnes zde sídlí základní umělecká škola) za kulturní památku. Úvahy o možném prohlášení domů č. p. 109 a č. p. 256 ve Zvědavé uličce a též o prohlášení historické budovy sýpky v areálu bývalého pivovaru za kulturní památky prozatím rozvinuty nebyly, nicméně se jedná o objekty, u kterých by v budoucnu takový způsob ochrany jednoznačně přispěl k zachování jejich souhrnné kulturně-historické hodnoty.

Hodinový stroj jilemnických opakovaček v péči pana hodináře Petra Fišery (foto 11. 9. 2021)

Funkcionalistická vila doktora Fischery ve Valdštejské ulici č. p. 216 (foto 4. 10. 2022)

S důrazem na zvýšení ochrany hodnot historického centra města z pohledu zájmů památkové péče připomeňme ještě dílčí úspěch na poli regulace reklamy ve městě. Usnesením rady města č. 90/20 ze dne 26. 8. 2020 byla schválena Pravidla pro umístění venkovních reklam na budovách v majetku města Jilemnice. Jedná se o stručný jednostránkový dokument, který se v žádném případě nemůže rovnat rozsáhlým manuálům regulace reklamy, jež v poslední době v mnohých větších městech vznikly. Nicméně i tak můžeme tento počín chápat jako „vlaštovku“, jako vstřícný krok, kterým město Jilemnice usměrnilo umístování reklam prozatím alespoň na budovách ve svém vlastnictví. Pravidla pro umístění venkovních reklam na budovách v majetku města Jilemnice jsou zařazena do příloh tohoto dokumentu.

Činnost pracovní skupiny Programu regenerace

Památková zóna Jilemnice byla vyhlášena dne 1. 11. 1990 a již v srpnu 1993 byla jmenována Radou města Jilemnice pracovní skupina Programu regenerace památkové zóny. Předsedou skupiny byl jmenován Mgr. Jiří Lízler. Tato skupina zpracovala Program regenerace památkové zóny Jilemnice. Jilemnice následně podala svou první žádost o příspěvek z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR. V souladu se Zásadami MK ČR pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón jsou příspěvky na obnovu kulturních památek rozmisťovány pouze do měst a obcí, na jejichž území je prohlášena MPR nebo MPZ a kde je zpracován městský Program regenerace. Při výběru měst a stanovení výše finanční podpory v Programu se mimo jiné posuzuje kvalita městského Programu regenerace a úroveň a výsledky činnosti pracovní skupiny.

Připomeňme pro přehlednost, že první „Program regenerace MPZ Jilemnice“ byl schválen v dubnu 1994. Následoval rozšířený program regenerace historické části města z října 2004 nazvaný „Program regenerace památkové zóny Jilemnice 2004“. Řada z úkolů vytyčených v těchto dvou dokumentech byla postupně naplněna. V letech 2010 a 2011 byl vypracován nový „Program regenerace památkové zóny Jilemnice 2012–2022“ (schválen zastupitelstvem 14. 12. 2011, č. usnesení ZM 69/11). Tento program byl později doplněn o dva dodatky, a sice v roce 2012 (schválen ZM 12. 9. 2012, č. usnesení ZM 36/12) a v roce 2017 (schválen ZM 25. 10. 2017, č. usnesení ZM 102/17).

Pracovní skupina je činná od doby svého založení dosud, aktivním předsedou pracovní skupiny je stále, s krátkou přestávkou, kdy bylo od základu změněno složení pracovní skupiny, Mgr. Jiří Lízler, výtvarník a designér. Dalšími členy pracovní skupiny v současné době jsou: Bc. David Hlaváč, starosta města Jilemnice, Ing. arch. Alexander Holub, autor ÚPSÚ Jilemnice, zakladatel Architektonického atelieru Holub s.r.o., PaedDr. Jan Luštinec, historik, muzeolog, emeritní ředitel Krkonošského muzea Jilemnice, PhDr. Mgr. René Brož, vedoucí odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu krajského úřadu Libereckého kraje, Tomáš Kesner, územní garant Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Liberci, Ing. Martin Šnorbert, vedoucí odboru rozvoje, investic a majetku, oddělení rozvoje a investic (památková péče) městského úřadu Jilemnice, Mgr. Jana Nonnerová, referent odboru rozvoje, investic a majetku, oddělení rozvoje a investic (památková péče) městského úřadu Jilemnice a Ing. Aleš Kožnar, radní, projektant ve stavebnictví. Schůzek pracovní skupiny se pravidelně účastní také čtyři stálí hosté pracovní skupiny: Bc. David Ulrych, vedoucí pracoviště Krkonošského muzea v Jilemnici, Mgr. Jiří Paulů, ředitel Společenského domu Jilm v Jilemnici, pan Vladimír Vinklár, místostarosta města a ing. Petra Fišerová, pracovnice MěÚ.

Pracovník krajského úřadu je členem pracovní skupiny již od roku 2005 (v té době byl vedoucím příslušného odboru KÚLK Mgr. Jan Randáček, později jeho funkci zastával Mgr. Martin Nechvíle), a to na doporučení Ministerstva kultury ČR.

Pracovní skupina se schází 3× až 5× za rok. Pravidelně se zabývá zejména těmito úkoly (řazeno podle posloupnosti úkolů v průběhu roku):

- doporučení rozdělení finanční kvóty MK ČR v rámci Programu regenerace MPR a MPZ. Pracovní skupina rovněž navrhuje výši spolupodílů města při akcích obnovy kulturních památek realizovaných v rámci Programu regenerace MPR a MPZ.
- doporučení rozdělení finanční kvóty mezi žadatele o dotaci na obnovu objektů na území města z rozpočtu města Jilemnice. (Pracovní skupina se spolupodílí na přípravě Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice. Pracovní skupina navrhuje výši dotací z městského dotačního programu.)
- příprava náplně Dnů evropského historického dědictví
- příprava anketního dotazníku v rámci Programu regenerace MPR a MPZ na ten který rok (doporučení akcí). (Pracovní skupina navrhuje, diskutuje a schvaluje akce obnovy kulturních památek v rámci programu.)
- příprava nového Programu regenerace památkové zóny Jilemnice (zejména poslední dva roky platnosti aktuální městského Programu regenerace)
- doporučení k hospodaření v rámci konkrétního roku a kapitoly rozpočtu Obnova a zachování kulturních památek. (V součinnosti s odborem rozvoje, investic a majetku, oddělením rozvoje a investic pracovní skupina pravidelně připravuje návrh akcí obnovy kulturních památek ve vlastnictví města doporučených k realizaci v následujícím kalendářním roce a s tím související návrh požadavku finančních prostředků v rozpočtu města na nadcházející kalendářní rok.)
- konzultace zejména stavebních akcí na území města. (Pracovní skupina se intenzivně zabývá návrhy a podněty souvisejícími s péčí o kulturní památky v památkové zóně Jilemnice, svoje závěry předkládá k projednání radě města popř. i zastupitelstvu města a ve spolupráci s těmito orgány usiluje o nalézání řešení nejrůznějších problémů souvisejících s péčí o kulturní památky ve městě. Pracovní skupina se podílí na stanovení priorit při realizaci obnovy kulturních památek v MPZ a na území města.)

Díky neustálé a dlouhodobé činnosti pracovní skupiny ve spolupráci s odborem rozvoje, investic a majetku MěÚ Jilemnice se daří získávat finanční prostředky na obnovu kulturních památek i jiných objektů na území města. To předpokládá důkladnou přípravu stavebních akcí, přípravu žádostí o dotace, ostražitost během výběru dodavatelů a následně dostatečnou kontrolu, popř. též konzultace během vlastních realizací apod. Na řadě z těchto činností se členové pracovní skupiny podílejí.

Daří se též populární formou informovat o našem historickém dědictví a potažmo též o městském Programu regenerace během Dnů evropského historického dědictví. Veřejnost je tak více vtažena do dění (připomeňme např. den otevřených dveří v rámci Dnů evropského historického dědictví v zadním traktu č. p. 1 v průběhu celkové rekonstrukce, nebo slavnostní předání ocenění Památka roku 2021 Libereckého kraje, které proběhlo rovněž ve Dnech evropského historického dědictví). S městským Programem regenerace seznamuje pracovní skupina veřejnost města také formou městského zpravodaje, některé informace jsou zveřejňovány i na internetových stránkách města v oddílu *Památková péče*.

Jilemnici se podařilo po převratu v roce 1989 i díky činnosti pracovní skupiny Programu regenerace vzkřísit k novému životu. Z šedivé popelky je dnes čistá a upravená perla Podkrkonoší. A není to jen úspěch města, ale také řady svědomitých a pečlivých vlastníků soukromých objektů, kterým není vzhled jejich města lhostejný. Informovanost a vzájemná spolupráce pomáhají k lepšímu pochopení a k ochotnější spolupráci.

Prezentace výsledků regenerace památkové zóny Jilemnice

Výsledky regenerace památkové zóny jsou doslova *očividné*. Za nejpřirozenější způsob prezentace výsledků regenerace památkové zóny považujeme právě jejich prostou existenci v městském prostoru, a to jak při pohledu zvenku, tak při pohledu zevnitř. Opravené úhledné městské interiéry obyvatele i návštěvníka Jilemnice provázejí na každém kroku, v rekonstruovaných či dobře udržovaných prostorách veřejných budov v centru města se odehrávají přednášky, vernisáže, svatby, mše, dny otevřených dveří, slavnosti nejrůznějšího druhu. Očividné výsledky regenerace památkové zóny Jilemnice se tak objevují na fotografiích z těchto akcí, v městském zpravodaji, v denním tisku, na internetu, na facebooku, nebo prostě jen v soukromých albech, ale především – zůstávají v myslích všech, kdo je navštívili, viděli.

Pohlédneme-li na téma prezentace výsledků regenerace památkové zóny konkrétněji, je evidentní, že nejlépe se výsledky regenerace památkové zóny prezentují dosažením některého z cílů, popř. (nečekaných) úspěchů. Pak většinou následuje setkání, slavnost, společenská událost, která takový úspěch připomene. Konkrétně máme na mysli např. slavnostní otevření zrekonstruovaného zadního traktu bývalého pivovaru č. p. 1, pietní uložení ostatků pánů z Valdštejna v prostorách někdejšího kostela sv. Alžběty (dnes na jeho místě stojí tzv. zahradní domek), slavnostní otevření zrekonstruovaného „zahradního domku“ a nové expozice v něm instalované, setkání u příležitosti předání ocenění Památka roku 2021 Libereckého kraje apod. Při takových příležitostech je vždy prostor pro prezentaci dokončeného díla, pro vysvětlení souvislostí, často bývají připraveny i panely s fotografiemi, na kterých bývá zachycen postup prací a ze kterých je dobře vidět rozdíly mezi původním stavem a dosažným výsledkem. A znovu jsou na řadě fotografie, internet,

Pietní průvod k někdejší kapli sv. Alžběty, kam byly 13. 2. 2018 znovu uloženy ostatky pánů z Valdštejna. (Foto převzato z Krkonošského deníku, autor fotografie: Michal Fanta)

Starosta města, pan Vladimír Richter, předává 14. 9. 2019 klíče od nově zrekonstruovaného zahradního domku s relikty kostela sv. Alžběty řediteli Krkonošského muzea v Jilemnici, panu Davidu Ulrychovi. (Foto převzato z Deníku, autor fotografie: Kateřina Ryšavá)

tištěná periodika regionálního i nadregionálního významu, někdy také rozhlas, televize.

Při dalším pohledu na prezentaci výsledků regenerace památkové zóny nesmíme opomenout všednodenní způsoby prezentace, které souvisejí s mravenčí prací směřující k záchraně našeho architektonického dědictví. Zde je na místě připomenout zejména internet (internetové stránky města Jilemnice a jeho facebookový profil) a městský zpravodaj.

Součástí pracovní náplně pracovníka oddělení památkové péče MěÚ Jilemnice je právě i aktivní účast na prezentaci výsledků činnosti tohoto oddělení, kromě jiného tedy i výsledků regenerace památkové zóny

Jilemnice. Na internetové stránky jsou průběžně umisťovány informace o dotačních programech, ve kterých je možné žádat o dotace na obnovu kulturních památek i objektů v území památkové zóny, zveřejňovány jsou fotografie, ale také články informující často právě o úspěších regenerace památkové zóny, na internetové stránky se vyvěšují programy kulturních akcí – v souvislosti s památkovou péčí připomeňme alespoň Dny evropského historického dědictví. (Během této akce probíhá řada aktivit souvisejících s popularizací památkové péče, jsou zpřístupňovány kulturní památky běžně nepřístupné, jsou pořádány výstavy, přednášky – často zaměřené na historii, umění, architekturu, atp.)

Obdobné informace jsou pak vkládány také do městského zpravodaje, který je distribuován v tradiční tištěné podobě.

Internetové stránky města Jilemnice (www.mestojilemnice.cz) prošly v průběhu roku 2022 náročnou přestavbou, většina informací je již ale na svých místech. Architektura stránek je odlišná od stránek původních a teprve v průběhu užívání stránek se objevují některé nedostatky, které jsou postupně napravovány.

- Informace převážně o státní památkové péči jsou k nalezení zde: <https://www.mestojilemnice.cz/urad/odbory-uradu/odbor-rozvoje-investic-a-majetku/pamatkova-pece-a-valecne-hroby/>. Mimo jiné jsou zde ale k nahlédnutí i obsáhlé fotogalerie s fotografiemi kulturních památek, zajímavých objektů ve městě, drobných památek apod.
- Informace o městské památkové zóně – povětšinou informace samosprávného charakteru: <https://www.mestojilemnice.cz/o-meste/mestska-pamatkova-zona/>. Zde jsou zveřejněny také zápisy ze schůzek pracovní skupiny Programu regenerace.
- Informace o získání titulu Historické město roku 2012: <https://www.mestojilemnice.cz/o-meste/historicke-mesto-roku-2012/>

*Náměstkyně pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Libereckého kraje, paní Květa Vinklátová, předává starostovi města, panu Davidu Hlaváčovi ocenění za první místo v soutěži Památka roku 2021 Libereckého kraje.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

- Informace o projektech: <https://www.mestojilemnice.cz/samosprava/projekty/>. Zde jsou v archivu k dohledání např. informace o regeneraci a revitalizaci Masarykova náměstí v Jilemnici a mnohé další.

Informace uvedené v jednotlivých složkách jsou vyvěšovány zejména s úmyslem zlepšit informovanost o státní památkové péči obecně, o možnosti získání finančních příspěvků na opravu objektů, kladou si ovšem za cíl i prezentovat kulturní památky Jilemnice a vůbec seznamovat co nejširší veřejnost se vším, co s památkovou péčí a památkovou zónou Jilemnice souvisí. Je zde vyvěšen zákon o státní památkové péči v aktuálním znění, orientační mapa území památkové zóny Jilemnice, vyhláška KNV, kterou bylo historické centrum města Jilemnice prohlášeno za památkovou zónu ap.

Prostřednictvím internetových stránek dále informujeme žadatele o nových výzvách k podání žádostí o finanční prostředky na opravy jejich objektů. V praxi se osvědčila úzká spolupráce mezi oddělením památkové péče MěÚ Jilemnice a vlastníky kulturních památek uvažujícími o rekonstrukci svých nemovitostí. (Potenciální žadatelé informují úřad o svých záměrech a ten pak informuje žadatele o možnostech získání příspěvků.) Konkrétně právě v případě Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR je nutná velmi dobrá spolupráce úřadu a žadatelů – je nutné shromáždit řadu dokumentů a dodržet několik termínů, aby mohlo být vše související s poskytnutím příspěvku správě administrováno. Jen díky osobním konzultacím s vlastníky kulturních památek je možné do anketního dotazníku pravidelně zařazovat a postupně v rámci Programu regenerace i realizovat i akce obnovy soukromých objektů.

Pro úplnost ještě dodejme, že výsledky regenerace památkové zóny Jilemnice jsou v případě větších projektů prezentovány také prostřednictvím informačních brožur vydávaných po dokončení projektů (rekonstrukce severního traktu domu č. p. 1, regenerace a revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici).

S památkovou péčí v Jilemnici souvisí řada aktivit. A možná by mohl méně pozorný návštěvník či obyvatel města nabýt dojmu, že to „jde jaksi samo“. I proto je třeba neustále informovat veřejnost o tom, co se děje. Nejlépe je úspěchy na poli regenerace památkové zóny Jilemnice vidět ve srovnání s úspěchy a výsledky péče v jiných městech. Jilemnice se již pravidelně zúčastní soutěže o Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace MPR a MPZ (viz výše). Je vždy velkou radostí, když můžeme do světa vyhlásit novinu o tom, že se nám povedlo opravit další budovu, další veřejné prostranství, že se podařilo nabídnout návštěvníkům k užívání další kulturní památku, nebo dokonce o tom, že se nám podařilo uspět v konkurenci ostatních měst dokonce i na celostátní úrovni. Připomeňme zde ještě jednou výjimečný úspěch, kterého dosáhla Jilemnice za práce realizované v roce 2012 (resp. do roku 2012). Jilemnice se totiž stala historickým městem roku 2012. Ukázalo se, že soustavná práce směřující k předem vytyčenému cíli je smysluplná. Že nemá cenu složit ruce do klína při prvním neúspěchu. Že pečlivý a vytrvalý postup, dobrá příprava investičních akcí, uvědomělý výběr členů realizačních týmů, spolupráce, houževnatost a odvaha opustit nejjednodušší řešení, to vše jsou předpoklady k dosažení úspěchu.

Přehled strategických dokumentů, studií a návrhů (výběr)

V této kapitole připomeneme základní strategické dokumenty a také studie a návrhy, které souvisejí s územním rozvojem, s výstavbou na území města. Byly zpracovány i mnohé další dokumenty, které souvisejí s jinými tématy (lidské zdroje, kooperace v komunitě, zdraví, životní prostředí apod.), ty ale nejsou v rámci Programu regenerace památkové zóny

Jilemnice relevantní, byť jsou někdy podkladem pro zpracování souhrnných nadřazených dokumentů (např. komunitní plán je významným podkladem pro zpracování strategického plánu).

Základním strategickým dokumentem města Jilemnice je Strategický plán města Jilemnice 2008–2025. (Strategický plán by měl pomoci jasně pojmenovat slabiny a přednosti města, měl by určit žádoucí směr jeho vývoje a upozornit na potřebu zkoncentrovat veškeré úsilí a zdroje na řešení klíčových problémů. Ve strategickém plánu jsou na základě vize a analýzy řešeny priority kvalitního rozvoje území, na něž jsou navázány konkrétní aktivity a projekty. Úspěšnost realizace strategického plánu je sledována za využití indikátorů. Hlavním cílem strategického plánu je společná koordinace veřejných a soukromých aktivit, ekonomická prosperita a rozvoj města. Strategický plán musí obsahovat všechny náležitosti tak, aby byl uznatelným dokumentem při předkládání žádostí o finanční pomoc z prostředků Evropské unie.

Dalším strategickým dokumentem je Energetický plán města Jilemnice. Energetický plán je střednědobým koncepčním dokumentem, který na období 16 let (2010–2025) definuje základní vize, principy a priority energetického hospodářství města Jilemnice. Je vytvořen pouze pro objekty a zařízení v majetku města a jeho vypracování je nepovinné (nevyplývá z legislativy). Přesto se město Jilemnice rozhodlo pro jeho sestavení především proto, aby získalo možnost účinně řídit a vyhodnocovat spotřebu energie ve svých vlastních objektech. Vize energetického plánu města Jilemnice vychází z dlouhodobých cílů a rozvojových záměrů města vyplývajících ze strategického plánu města, územního plánu a ostatních rozvojových dokumentů. Pro město Jilemnice byla realizačním týmem zformulována následující vize: Město Jilemnice směřuje do roku 2025 k: 1) městu s udržitelnou energetikou; 2) stabilizaci výdajů za energii; 3) přijetí energetické efektivnosti jako běžného způsobu uvažování. K naplnění vize energetického plánu města a ke splnění globálních cílů jsou stanoveny čtyři následující prioritní oblasti: 1) CZT (centralizované zásobování teplem) a lokální kotelny; 2) úspory energie; 3) obnovitelné zdroje energie; 4) vzdělávání a osvěta, energetický management.

Byť energetický plán s regenerací památkové zóny zdánlivě nesouvisí, naplnění cílů vyjmenovaných prioritních oblastí může např. velmi ovlivňovat vzhled objektů (připomeňme souvislosti: lokální kotelny – např. úprava stávajících kotlen v historických objektech, úspora energie – např. zateplení, obnovitelné zdroje energie – např. instalace venkovních jednotek tepelných čerpadel).

Dalším základním strategickým dokumentem je *Územní plán Jilemnice*. Ten zpracoval Architektonický atelier Holub s.r.o., Pod Beránkou 19, 160 00 Praha 6. Zpracování bylo zadáno 12. 12. 2007, územní plán je účinný od listopadu 2011. Územní plán byl třikrát změněn. Aktuálně je platný stav po schválení změny č. 3. Návrh na vydání změny č. 3 byl podán 13. 9. 2017, účinnosti změna nabyla 10. 10. 2017.

Podle internetové encyklopedie je územní plán územně plánovací dokumentací, která si klade za cíl racionalizaci prostorového a funkčního uspořádání území v krajině a jejího využití. Územní plán usiluje o nalezení takových předpokladů, které by umožnily další výstavbu a trvale udržitelný rozvoj spočívající v nalezení vyváženého stavu mezi zájmy životního prostředí, hospodářství a pro společenství lidí obývajících dané území. Územní plán by se měl snažit naplnit potřeby současné generace tak, aby umožnil udržet stálou, nebo vyšší životní úroveň budoucích generací.

Kopie části hlavního výkresu Územního plánu Jilemnice (právní stav po změně č. 3) i s legendou je přiložena (viz kapitolu *K. PŘÍLOHY*).

Dále uvádíme stručný výčet studií, návrhů, dokumentací, které se zabývají výstavbou v historickém centru města Jilemnice. Vybíráme pouze některé, zejména dosud nerealizované:

- Studie zastavovacích podmínek centra Jilemnice (Architektonický atelier Holub, Praha, duben 1992)
- Studie úpravy parteru – kostel sv. Vavřince v Jilemnici (Architektonický atelier Holub, Praha, říjen 2000)
- Architektonický návrh Masarykova náměstí v Jilemnici (Ing. arch. Milan Jirouš, 2002)
- Studie stávajícího stavu areálu pivovaru (Architektonický atelier Holub, Praha, listopad 2002)
- Architektonická studie regenerace souboru staveb lidové architektury – Jilemnice – Zvědavá ulička (Ing. arch. Zdeňka Alinčová, Ing. arch. Jan Alinče, Ing. arch. Karel Čermák, listopad 2003)
- Studie současného stavu – možnosti stavebních úprav ve Zvědavé uličce (Ing. Čech, únor 2004)
- Návrh sadových úprav – Jilemnice centrum (Ing. Gabriela Mlatečková Čížková, 2003–2004)
- Znalecký posudek pro soubor drobných kulturních památek ve vlastnictví města Jilemnice (PhDr. Lubomír Turčan, září 2008)
- Návrh rekonstrukce a programového využití zámeckého parku Jilemnice (Ing. Gabriela Mlatečková Čížková, Ing. arch. Jitka Hoffmeisterová, říjen 2008)
- Návrh regenerace a programového využití zámeckého parku v Jilemnici (Ing. Gabriela Mlatečková Čížková, Ing. arch. Jitka Hoffmeisterová, MgA. Miloslav Fekar – leden 2009),
- Městská spořitelna v Jilemnici – varianty nového využití (Architektonický atelier Holub, listopad 2011)
- Obnova komunikací v zámeckém parku v Jilemnici (Ing. Jitka Novotná, DiS., prosinec 2016)
- Oprava podloubí jilemnické radnice č. p. 82, k. ú. Jilemnice (Ing. Jan Korda, Ing. Petra Fišerová, srpen 2017)
- Jilemnice – Tyršovo náměstí – zpevněné plochy (Ing. Vladimír Janda, Ing. Kolář, březen 2019)
- Hledání nového využití budovy bývalé městské spořitelny (Ing. arch. Alexandr Holub, únor 2020)
- Jilemnice / Zámecký park / Návrh zahradního divadla a dalších drobných staveb a úprav v parku (Ing. Gabriela Mlatečková Čížková, Ing. arch. Kirjakovski, Ing. Michal Daněk, 2020)
- Rekonstrukce obřadní síně MěÚ Jilemnice a související práce Ing. Jan Korda, Ing. Petra Fišerová, únor 2021)
- Základní škola Jilemnice, Komenského 288 – studie využití prostor školy (Ing. Jan Korda, Ing. Petra Fišerová, leden 2022).

E.

CÍLE PROGRAMU REGENERACE **PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE PRO OBDOBÍ** **2023–2033**

(tabulkově uspořádaný přehled)

V příloze č. 2 usnesení vlády ČR č. 209 ze dne 25. 3. 1992 k Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón je v bodu 3. 6. specifikován *Obsah programu*. V odst. c) je stanoveno, že návrh programu obsahuje i tabulkově uspořádaný přehled akcí programu, které směřují k naplnění cílů programu a týkají se těchto témat:

- neodkladné záchrany ohrožených objektů a souborů a nezbytných oprav technické infrastruktury,
- obnovy systémů technické infrastruktury,
- jednotlivých objektů a jejich souborů,
- vnějších prostranství,
- sociálních problémů,
- ekonomického oživení,
- ekologických problémů,
- informací a osvěty.

Tabulkový přehled konkrétních akcí Programu regenerace památkové zóny Jilemnice a jejich vztah k vytyčeným tématům uvádíme dále:

<i>Témata, jichž se dotýkají jednotlivé cíle programu</i>	TÉMATÁ	2.1 neodkladná záchrana ohrožených objektů a souborů a nezbytných oprav technické infrastruktury	2.2 obnova systémů technické infrastruktury	2.3 jednotlivé objekty a jejich soubory	2.4 vnější prostranství	2.5 sociální problémy	2.6 ekonomické oživení	2.7 ekologické problémy	2.8 informace a osvěta
CÍLE									
<i>Průběžná údržba objektů prohlášených za kulturní památky</i>									
<i>Celkové opravy střech městských domů č. p. 10 a č. p. 80 (kulturní památky)</i>									
<i>Opravy střech domů na Masarykově náměstí</i>									
<i>Oprava vnějšího pláště budovy radnice č. p. 82 vč. rehabilitace podloubí</i>									
<i>Celková rehabilitace budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 vč. rehabilitace související zahrady a oplocení</i>									
<i>Regenerace parteru ulic</i>									
<i>Průběžná údržba areálu kostela sv. Vavřince</i>									
<i>Průběžná údržba areálu fary</i>									
<i>Zvědavá ulička – průběžná údržba objektů</i>									
<i>Celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru (kromě č. p. 1)</i>									
<i>Obnova a rehabilitace zámeckého parku</i>									
<i>Celková obnova ohradní zdi zámeckého parku (dosud nesanované úseky)</i>									
<i>Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem</i>									
<i>Dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku</i>									
<i>Rekonstrukce depozitáře, návštěvnického zázemí a obnova expozic Krkonošského muzea v Jilemnici</i>									
<i>Celková oprava obřadní síně v budově radnice vč. opravy okenních a dveřních výplní na podloubí</i>									
<i>Dokončení opravy okenních a dveřních výplní budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského</i>									
<i>Rehabilitace interiérů budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského</i>									
<i>Celkové restaurování kašny a sousoší P. Marie na Masarykově náměstí</i>									
<i>Oprava zastřešení pohřební kaple Haklovy</i>									
<i>Průběžné opravy drobných kulturních památek</i>									
<i>Úprava veřejných prostranství</i>									
<i>Regulace reklamy na území památkové zóny</i>									
<i>Sjednocení vzhledu informačních tabulí na území města</i>									

F.

CÍLE PROGRAMU REGENERACE **PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE PRO OBDOBÍ** **2023–2033** *(podrobně)*

Scénář postupu regenerace

Poznámky na úvod:

- U jednotlivých objektů pojednávaných v následujících odstavcích postupu regenerace neuvádíme přesnou lokalizaci (číslo pozemku), vlastníka ani rejstříkové číslo kulturní památky (jedná-li se o kulturní památku). Seznam objektů prohlášených za kulturní památku na území památkové zóny Jilemnice s uvedením rejstříkových čísel Ústředního seznamu kulturních památek ČR, vlastníků a pozemků je uveden v přílohách.
- Jednoznačnou prioritou v péči o náš historický stavební fond je průběžná údržba objektů. Jako priorita města je proto chápána i průběžná údržba soukromých objektů prováděná jejich vlastníky. K podpoře těchto aktivit využívá město příspěvky na obnovu objektů, o kterých se zmiňujeme v kapitole Příspěvky z rozpočtu města na obnovu objektů na území města. Tato poznámka platí pro mnohé z cílů Programu regenerace uvedených níže.
- Obdobně připomeňme, že je na obnovu kulturních památek situovaných v území památkové zóny možné využít finanční prostředky Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR a též dalších finančních prostředků v různých dotačních programech k tomu určených (např. program 7.2 Záchrana a obnova památek v Libereckém kraji).

Průběžná údržba objektů prohlášených za kulturní památky

Průběžná údržba objektů je základním předpokladem pro zachování dobrého technického stavu objektů. Správná průběžná údržba je s výhodou realizována (organizována) pečlivým uživatelem nemovitosti, který je s objektem dostatečně obeznámen. V případě kulturních památek je pak taková znalost obzvláště vítaná. Kulturní památky prošly často dlouhým historickým vývojem, během něhož většinou došlo k nejednotnějším úpravám, dostavbám a přestavbám. Je pak vždy přínosem, když jsou stavební konstrukce udržovány způsobem adekvátním – v čase obdobným. Takový přístup prodlužuje jejich životnost. Dobře se to ukázalo např. v případě omítek na historické budově školy č. p. 288, kde byly zdobné, architektonicky bohatě členěné venkovní omítky v době socialismu přetřeny neprodyšným sjednocujícím nátěrem. Bylo sice dosaženo vzhledové jednoty, nicméně omítky pod ochranou slupkou začaly degradovat, „práškovatět“, až hrozilo jejich celkové zničení. Jen včasný zásah za použití technologií odpovídajících postupům užitým na/v objektu v minulosti vedl ke stabilizaci nastalé situace.

Tedy pravidelná údržba prováděná způsobem respektujícím původní konstrukce a technologické postupy, a to nejlépe při dobré znalosti objektu, jeho historického vývoje

a jednotlivých konstrukcí vedou k uchování souhrnné hodnoty historických objektů bez vynakládání nepřiměřených nákladů na nápravu následků nesprávné údržby.

Celkové opravy střech městských domů č. p. 10 a č. p. 80 (kulturní památky)

Městské domy č. p. 10 a č. p. 80 na Masarykově náměstí jsou kulturními památkami ve smyslu zákona o státní památkové péči. Na tomto náměstí se nacházejí ještě další tři budovy chráněné jako kulturní památky ve smyslu památkového zákona, a sice radnice č. p. 82, městský dům č. p. 79 (oficiálně ul. Kostelní) a městský dům č. p. 9. Střechy těchto tří objektů již rekonstrukcemi prošly.

Střechy objektů č. p. 80 a č. p. 10 dosud na rekonstrukci čekají. Rekonstrukce střechy domu č. p. 80 zahrnující celkovou obnovu střešního pláště, opravu a doplnění krovu a položení nové střešní krytiny z vláknocementových šablon včetně klempířských prvků je v posledních letech zařazována i do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ jako jedna z akcí připravených k realizaci. Vlastník objektu, který dům zakoupil v poměrně zanedbaném stavu, realizuje práce v objektu postupně (proběhla oprava fasády, oprava soklu, výměna výkladců, oprava vnitřních rozvodů, realizovány jsou nutné udržovací práce), na kompletní opravu střechy se ale zatím finanční prostředky shromáždit nepodařilo. Postupně přitom dožívají též okenní výplně a je možné, že jejich náhradu vlastník nakonec ještě upřednostní před opravou střechy. I tato akce obnovy (výměna okenních výplní) je (od roku 2021) zařazena do anketního dotazníku Programu regenerace.

V případě domu č. p. 10 je navíc nutno vzít v potaz, že je střecha objektu velmi rozsáhlá, objekt má navíc i rozměrné dvorní křídlo. Vlastníci objektu v minulosti pečlivě zrekonstruovali fasádu orientovanou směrem do náměstí, v další etapě též fasády dvorní, opraveny byly i okenní výplně, výkladce, sokl, komíny (tyto práce proběhly s přispěním dotace z Programu regenerace MPR a MPZ). Vlastníci dále realizují práce menšího rozsahu – nutné udržovací práce, průběžnou opravu klempířských prvků apod. Celková oprava střechy ale zatím čeká na dostatek finančních prostředků.

Dodejme ještě, že kromě domu č. p. 80 (střecha kryta azbestocementovými šablonami) a částečně též domu č. p. 10, větší plocha střech je kryta falcovaným plechem. Střešní krytina z azbestocementových šablon je krytinou sice trvanlivou, nicméně dnes již na hranici životnosti. Náhrada této krytiny je dlouhodobě problematická. Moderní šablony z vláknocementových šablon nevykazují takovou odolnost jako původní azbestocementové, ty se ale – s ohledem na ochranu životního prostředí a zdraví obyvatel – již nevyrábějí. Závazné stanovisko vydané k opravě střechy domu č. p. 80 nicméně předpokládá užití právě těchto moderních šablon v kombinaci s oplechováním detailů. Naděje na vyvinutí nového materiálu pro výrobu střešních šablon akceptovatelných na střechách historických sídel a trvanlivějších než moderní vláknocementové šablony je v dohledné době malá.

Opravy střech domů na Masarykově náměstí

Střechám domů č. p. 10 a 80 jsme se věnovali v předchozím odstavci. Výměna střešní krytiny z azbestocementových vláken bude ale v nejbližších letech nevyhnutelná i u řady dalších objektů na Masarykově náměstí. Tyto objekty nejsou kulturními památkami ve smyslu zákona o státní památkové péči.

Na schůzce pracovní skupiny Programu regenerace na tuto skutečnost upozornil pracovník odborné organizace státní památkové péče pan Tomáš Kesner, člen pracovní skupiny. Zejména střešní roviny střech domů lemujících náměstí orientované směrem do náměstí jsou pohledově velmi exponované (je možné je vidět přes náměstí – z dostatečného

odstupu), a právě tyto střešní roviny jsou u většiny domů na náměstí kryty azbestocementovými šablonami, jejichž životnost se nevyhnutelně blíží ke svému závěru. Platí to pro většinu domů kromě domů č. p. 82, 79, 8, 9, 134 a 135, jejichž střechy již byly zrekonstruovány, dále kromě domu č. p. 138, jehož střecha je provizorně kryta asfaltovou lepenkou, a kromě domů v rozích náměstí (č. p. 6, 140 a 132), ty již nepovažujeme za „domy na náměstí“, protože nejsou součástí řad domů lemujících náměstí.

Celkový pohled na Masarykovo náměstí a domy jej lemující. Autor fotografie: Martin Lukeš

Jak na zmiňované schůzce dále zaznělo, projednávají orgány státní památkové péče záměry opravy kulturních památek i objektů v památkové zóně v rámci správních řízení a v souladu s příslušnými právními předpisy vydávají k záměrům závazná stanoviska. Přesto se v praxi ukazuje jako účinné, může-li správní orgán kromě vznesení požadavků a stanovení podmínek také informovat o možnosti získat nabídku finanční podpory. Na schůzce bylo poté navrženo, zda by bylo možné vlastníky objektů plánujících výměnu střešní krytiny na střešních rovinách orientovaných směrem do náměstí *motivovat* k použití krytiny v dané lokalitě vhodné. Nabízí se možnost zasáhnout do kritérií pro hodnocení žádostí o dotaci z Programu na podporu obnovy nemovitostí, objektů, nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice (dále jen: Program na obnovu nemovitostí), popř. do pravidel Programu na obnovu nemovitostí. K tématu proběhla krátká diskuze zahrnující témata: rozsah podpory, objem dotčených stavebních prací, vhodná krytina, barevnost střech města ad. S předneseným návrhem byl vysloven všeobecný slouhlas. Oddělení památkové péče MěÚ Jilemnice na základě tohoto impulsu zpracovává koncept úpravy pravidel Programu na obnovu nemovitostí, který bude následně projednán nejprve v pracovní skupině Programu regenerace.

Oprava vnějšího pláště budovy radnice č. p. 82 vč. rehabilitace podloubí
(kulturní památka)

Již proběhlo několik etap oprav vnějšího pláště budovy radnice. Byla opravena střecha věže včetně konstrukce krovu věže, byla opravena střecha radnice vč. konstrukce krovu, byly opraveny vnější omítky, průběžně jsou opravovány okenní výplně, byla opravena hlavní vstupní vrata do budovy radnice, byly opraveny některé dveřní výplně vstupů do budovy z exteriéru, byly restaurovány kamenné sloupy podloubí radnice apod. Stále ještě zbývá realizovat některé práce zejména v exteriéru objektu.

Mezi organizačně jednodušší a finančně méně nákladné bude patřit lokální oprava omítek radniční věže vč. opravy fasádního nátěru. Tyto práce byly v posledních letech zahrnuty i do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ.

Organizačně náročná a finančně velmi nákladná bude ale celková revitalizace podloubí. Důvodem pro realizaci těchto prací je fakt, že původní podlaha podloubí byla v minulosti překryta vrstvou betonu, nevyhovující je dále stav obkladu soklové části objektu. Novodobý obklad z pískovcových desek nedostatečné kvality zavěšený na kovový rošt je esteticky i funkčně nevyhovující. S celkovou opravou podlahy podloubí a náhradou stávajícího obkladu soklové části objektu souvisí dále i úprava schodišť a také zdvihací plošiny na podloubí instalované. V roce 2017 byl dokončen projekt nazvaný „Oprava podloubí jilemnické radnice č. p. 82, k. ú. Jilemnice“. Předmětem tohoto projektu je oprava podloubí a soklu radnice č. p. 82. Podlaha podloubí v současné době krytá betonovou skořepinou bude opravena tak, že bude tato skořepina odstraněna, bude odkryta původní dlažba, ta bude vyjmuta. Do výškové úrovně původní dlažby bude položena dlažba kamenná pískovcová nová. Opětovně bude použita i část dlažby původní. V souvislosti s těmito pracemi budou také upravena schodiště, doplněno chybějící zábradlí u schodiště směrem do ulice Jana Harracha, vyměněna stávající svislá zdvihací plošina, bude upraven stěnový sokl a patky pilířů a provedeny další související práce. Následně bude provedena náročná výměna obkladu soklu radnice. Ten bude demontován a bude nahrazen obkladem z broušených desek pískovce červené barevnosti tl. 6 cm. Desky budou osazené na nerezových kotvách, v úrovni pod terénem na nerezových „L“ profilech s větranou 2cm mezerou. I tato popsaná oprava podloubí a soklu radnice bývá v posledních letech zařazována do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ a čeká na dostatek finančních prostředků. Realizace tohoto záměru bude velmi náročná i z pohledu nalezení vhodné realizační firmy a dodržení všech nutných termínů – jak administrativních, tak posléze technologických. Náročné bude i zajištění dostatečného množství kvalitního kamene pro uvažované práce (podlaha, obklad soklu) ve vyhovujícím termínu.

Detailní pohled na hlavní schodiště vedoucí z náměstí do podloubí radnice, patrné je i poškození obkladu soklu budovy (foto 7. 8. 2017)

Celková rehabilitace budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 vč. rehabilitace související zahrady a oplocení
(kulturní památka)

Budova bývalé městské spořitelny je monumentálním výtvozem architektury začátku 20. století, který byl ve své době zcela přizpůsoben provozu tehdejšího bankovního ústavu. V současné době jsou ale reprezentativní velkoryse pojaté interiéry objektu pro moderní účely těžko využitelné. Ještě v době po převratu v roce 1989 v budově sídlila pobočka České spořitelny, ta ji ovšem v roce 2006, zejména z důvodu vysokých provozních nákladů, opustila. Od té doby je objekt téměř bez využití, pouze ve dvou místnostech v přízemí objektu je provozováno informační centrum. Budova strádá dlouhodobým neužíváním.

Průběžná
nejnutnější údržba
objektu je
prováděna
vlastníkem.

Vlastník v průběhu
let promýšlel různé
možnosti využití
objektu a též
zahájení

rozsáhlejších oprav
objektu. Oprava
střech objektu
zahrnující opravu
nosné konstrukce
krovu, opravu a
částečnou výměnu
krytiny z přírodní
břidlice, opravu a
částečnou náhradu
klempířských
prvků z mědi a též

související opravu vnějších omítek je v několika posledních letech zařazena do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ. V roce 2021 měla být zahájena první etapa opravy střechy (v řádném termínu byl podán souhrnný přehled, byla uzavřena smlouva s realizační firmou), nicméně v září téhož roku se vlastník rozhodl od záměru z důvodu velké finanční náročnosti odstoupit. Dotace z Programu regenerace MPR a MPZ vyčleněná jako příspěvek na realizaci tohoto záměru byla řádným způsobem vrácena ministerstvu kultury.

V roce 2022 práce rovněž zahájeny nebyly. V současné době připravuje vlastník nový projekt na využití objektu.

Dodejme ještě, že možnostmi využití objektu se opakovaně zabýval Ing. arch. Holub (viz též kapitolu Přehled strategických dokumentů, studií a návrhů), a to v rámci činnosti pracovní skupiny Programu regenerace. Spolupráce města Jilemnice, které má zájem o smysluplné a důstojné využití jedinečného objektu v samém srdci historického centra města, a vlastníka probíhá zatím pouze na úrovni příležitostných rozhovorů.

Jakékoliv zamýšlené úpravy musí proběhnout za minimálních možných zásahů do dochovaných historických konstrukcí i mobiliáře, v souladu s kapacitními možnostmi objektu a plně v souladu s požadavky státní památkové péče.

Pohled na budovu bývalé městské spořitelny ze Spořitelní ulice (foto 4. 10. 2022)

Regenerace parteru ulic

Parter ve smyslu spodní části fasády s portály a výkladci obchodů bývá v historických sídlech předmětem zvláštního zájmu orgánů památkové péče. Řeší-li se úpravy městského parteru, potkávají se zástupci orgánů památkové péče a vlastníci (správci, uživatelé) nemovitostí většinou při projednávání žádosti o vydání závazného stanoviska k záměru (viz zákon o státní památkové péči a správní řád), popř. lépe – v rámci předprojektové přípravy takového záměru.

Obecně je k regeneraci parteru ulic možné konstatovat následující: zachované původní obchodní portály a výkladce, jakož i hodnotné portály a výkladce z doby pozdější je žádoucí v maximální technicky a provozně reálné míře zachovat. Zvláště cenné jsou pak soubory zachovaného uličního parteru. Narušování kompaktních front historického uličního parteru novotvary je nepřípustné. V případě nových obchodních portálů a výkladců je třeba dbát na vysokou úroveň návrhu i provedení. V případě silně poškozených děl architektury parterů je žádoucí vytvářet přesné kopie těchto děl, přibližné repliky nejsou vhodné. Pokud jsou náležitě zdokumentovány historické portály a výkladce v místech, kde již neexistují, je jejich obnova podle této dochované dokumentace velmi žádoucí. Reklama na území památkové zóny Jilemnice nesmí přehlúšit estetické vjemy z památkově chráněného území.

Bod *Regenerace parteru ulic* byl mezi cíle Programu regenerace památkové zóny Jilemnice zařazen proto, aby bylo zřejmé, že z pohledu revitalizace budov v historickém centru města nejsou v ohnisku zájmu jen objekty individuálně chráněné (kulturní památky), ale též ostatní objekty a z nich pak, kromě dříve jmenovaných střech, právě přízemní partie. Občan i návštěvník městem prochází a nejvíce vnímá to, co vidí kolem sebe. Málokdy pozvedne oči. Občana i návštěvníka zajímá, jak parter ulic vypadá a co se v něm odehrává. Samozřejmě je tento pohled zúžením z všeobecného zájmu o objekt jako takový, o jeho začlenění do celku. Nicméně považujeme za důležité tento bod zdůraznit.

Město Jilemnice může podpořit zájemce o úpravu parteru nemovitostí na území památkové zóny, potažmo v historickém centru města, prostřednictvím dotačního Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města, v případě kulturních památek pak též dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Průběžná údržba areálu kostela sv. Vavřince (kostel, sochy)

(kulturní památka;

součásti areálu: kostel sv. Vavřince, socha sv. Barbory, sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého i sv. Antonína Paduánského)

Areál kostela zahrnující i sochy sv. Barbory, sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína Paduánského se nachází v centru památkové zóny Jilemnice v samotném historickém středu sídla, tedy v lokalitě (nejen) turisticky velmi atraktivní a hojně navštěvované. I proto byl dobrý technický stav součástí areálu vytyčen jako jeden z cílů regenerace památkové zóny Jilemnice. Pro dosažení takového cíle je naprosto nutným základem pravidelná údržba, obzvláště to platí u tak rozlehlého objektu, jakým je kostel. Snadno přehlédnutelná drobná závada může vyústit ve velké poškození, jehož náprava je vždy finančně náročná.

Připomeňme, že v areálu kostela sv. Vavřince již byla v minulosti realizována řada prací. Hned po revoluci v roce 1989 začala být plánována celková oprava vnějších omítek, která v polovině devadesátých let minulého století také proběhla. Proběhla i celková výměna střešní krytiny. Jako nová střešní krytina zde byl použit tzv. „bonnský šindel“ – šablony z asfaltové lepenky. Dále byly realizovány tyto práce: oprava střechy věže kostela, oprava vitrážového zasklení okenních otvorů presbytáře a lodi kostela, oprava havarijního stavu korunní římsy kostela, celkové restaurování sochy sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého

i sv. Antonína Paduánského (socha sv. Antonína Paduánského byla po zrestaurování trvale přemístěna do výstavní síně v jižním křídle nedaleké budovy bývalého pivovaru č. p. 1). Vyjmenované práce byly realizovány s přispěním finančních prostředků z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR, a též z rozpočtu města Jilemnice z tzv. grantového programu.

*Pohled na kostel sv. Vavřince, zejména na střechy.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Velkým tématem v rámci oprav kostela sv. Vavřince je nevyhnutelná celková rekonstrukce střechy. Střešní krytina střech hlavní lodi a presbytáře z tzv. bonnského šindele se již dostala na hranici životnosti, stejně tak střešní krytina z pozinkového plechu užitá k zastřešení hlavní věže kostela. I přípravy tohoto náročného projektu jsou finančně náročné, dosud nebyl zpracován podrobný projekt rekonstrukce střechy. Nicméně z konzultací s odborníky (tesaři, pokrývači, kameník) a ze znalosti stavu konstrukce krovu vyplývá, že se v současné době nachází ve špatném technickém stavu vlastní krytina, tesařské konstrukce ale výraznější poškození dosud nevykazují. Je ale jen otázkou (nedlouhého) času, kdy střešní krytina svou funkci plnit přestane a začne docházet k poškození historické dřevěné konstrukce krovu. Celková oprava střechy zahrnující výměnu střešní krytiny kostela, celkovou revizi krovu, celkovou výměnu pozinkové plechové krytiny věže za krytinu z měděného plechu a celkovou výměnu střešní krytiny z tzv. bonnského šindele nad lodí a presbytářem za krytinu z přírodní břidlice je v posledních letech zařazována do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ. Akce čeká na finanční prostředky. V předstihu pak musí vlastník objektu zajistit projektovou dokumentaci v dostačujícím rozsahu a provést nutné administrativní kroky.

Z plánovaných oprav kostela jmenujme také připravenou renovaci šesti historických vstupních dveří. Jejich oprava by měla dle doporučení restaurátora probíhat takto: dveřní křídla budou demontována a převezena na dílnu, osazeny budou prozatímní dveře, budou odstraněny všechny dožilé a nepůvodní vrstvy nátěrových hmot, mechanicky nebo opálením, opraveny a doplněny budou všechny dožilé, poškozené nebo chybějící dřevní části a fragmenty, se zachováním co nejvíce původních prvků, nepůvodní dřevní části budou nahrazeny odpovídající replikou, dveře budou přebroušeny, přetmeleny a hloubkově penetrovány syntetickou pryskyřicí, pro znovuoobnovení odolnosti materiálu vůči vlivům počasí, nanесeny budou dále dvě až tři vrstvy vrchního laku ve vybraném odstínu, dveřní kování, panty a zástrčky a další kovářské prvky budou mechanicky očištěny, opatřeny vhodným kovářským nátěrem a osazeny do původních pozic. Tyto práce budou zahrnuty do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ pro následující období. Finanční náročnost prací je vysoká (v roce 2022 odhadnuto na celkem 737 tis.).

Připomeňme ještě, že je areálem kostela v širším slova smyslu možné rozumět kromě vlastní kulturní památky kostela sv. Vavřince a zmíněných soch také prostranství kolem kostela. Vlastníkem většiny pozemků v okolí kostela je Římskokatolická farnost – děkanství Jilemnice, po vzájemné dohodě ale údržbu těchto pozemků/prostranství zajišťuje město Jilemnice. Údržba zahrnuje: zimní údržbu prostranství kolem kostela, úklid chodníků, sečení trávy, péči o trvalkový záhon, o vzrostlou zeleň apod. Prostranství kolem kostela sv. Vavřince bylo (stavebně) upraveno v rámci projektu Jilemnice – město zeleně, a to jako součást modulu nazvaného „Realizujeme úpravu veřejného prostranství“. Dle harmonogramu projektu byl projekt ukončen v říjnu 2012. Projekt byl spolufinancován z revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí ČR.

V neposlední řadě je zapotřebí připomenout sochu sv. Barbory, součást areálu kostela sv. Vavřince. Socha sv. Barbory sice byla v minulosti (začátkem nového tisíciletí) restaurována, nicméně její aktuální stav je možné označit za havarijní. Jak je uvedeno v restaurátorském záměru: na soše bylo provedeno větší množství plastických doplňků a vysprávek, mnohé z nich ale v současné době dožívají a odpadávají. V místech návaznosti originálního kamene na plastické doplňky dochází navíc k masivní degradaci kamene originálu. Při minulém restaurátorském zásahu byla socha, podobně jako obě sousedí na Masarykově náměstí, natřena monochromním nátěrem červenohnědé barvy. Tento scelující nátěr, který překrývá originál i vysprávky, se ale v průběhu let na mnohých místech zcela vytratil a nyní dochází k nerovnoměrným barevným kontrastům, které působí esteticky velmi rušivě. Zřetelné je dále silné biologické napadení sochy řasou a lišejníky. I to přispívá k další degradaci kamene.

Sochu sv. Barbory převzalo ve výše popsaném stavu do svého vlastnictví město Jilemnice. To zajistilo urychlený transport sochy na místo uvažovaného restaurátorského zásahu – pod střechu (pro sochy z méně kvalitního pískovce je vždy velkou zatěžkávací zkouškou jejich expozice v exteriéru během zimního období, kdy jsou sochy velmi namáhány působením rozdílných teplot, mrazových cyklů, vlhkosti apod.). Byl zpracován restaurátorský záměr, jehož cílem je zajistit dochovaný stav originálních povrchů, zpomalit degradační procesy kamene, odstranit poškození a jejich příčiny. Mělo by být také obnoveno základní tvarosloví tak, aby dílo znovu působilo celistvě. Velká pozornost má být věnována práci s mladšími povrchovými úpravami. Je otázkou, zda bude možné sochu ještě navrátit do exteriéru. V současné době se vlastník přiklání spíše k jejímu umístění do interiéru blízkého domu č. p. 1 (bývalý pivovar), konkrétně do sloupového sálu v zadním traktu objektu. Restaurování sochy by mělo proběhnout ještě v roce 2022.

Průběžná údržba areálu fary (fara, hospodářská budova, farní zahrada)

(kulturní památka)

(součástí areálu: fara a hospodářská budova v areálu fary)

Stejně jako areál kostela sv. Vavřínce se areál fary nachází v historickém centru města, vlastníkem fary i hospodářské budovy je Římskokatolická farnost – děkanství Jilemnice.

V minulých letech proběhly opravy omítek budovy fary, oprava soklové části severního průčelí budovy, realizovány byly též nejnutnější opravy střechy farní stodoly a první etapa opravy omítek farní stodoly včetně opravy dveřních výplní tamtéž. Posledně jmenované práce proběhly v roce 2014 s přispěním finančních prostředků z Programu regenerace MPR a MPZ. Vlastník objektu se také pustil do úpravy okolí fary a farní stodoly, zrealizovány byly zejména drobnější terénní práce a odvodnění objektu. Jako zajímavost zde uvedme, že ve spolupráci s městem Jilemnice byla na farní zahradě vysazena jablň z Holovous – tzv. stará odrůda (holovouský malináč). Farní zahrada sice není přístupná veřejnosti, nicméně je příjemným ostrovem zeleně v dotčené části památkové zóny.

*Pohled na hospodářskou budovu v areálu fary od JZ
(foto 9. 10. 2019)*

Pohled na faru od JZ (foto 22. 10. 2021)

Jedním z cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice směřujícím k dalšímu zlepšení prostředí dotčené části památkové zóny je podpora dokončení opravy soklové části objektu fary, částečná oprava omítek fary a dokončení opravy omítek farní stodoly. V budoucnu bude nutné znovu věnovat pozornost střеше farní stodoly (dosud provedeny jen nejnutnější opravy). Vhodné by bylo též opravit (částečně vyměnit) oplocení pozemku kolem fary.

Zvědavá ulička – průběžná údržba objektů

Soubor většinou roubených domů ve Zvědavé uličce je považován za klenot lidové architektury Podkrkonoší. Většina domů (chalup) v této části památkové zóny Jilemnice byla postavena po roce 1788 po obrovském požáru města.

Jak píšeme i v úvodních poznámkách k této kapitole, považujeme za prioritní průběžné opravy objektů, což platí i v případě souboru lidových staveb ve Zvědavé uličce. Zde ovšem průběžnou údržbu dále zdůrazňujeme, protože tento soubor lidové architektury je opravdovým skvostem v rámci celého Libereckého kraje a dobrý technický stav objektů v této lokalitě je i vizitkou města. V případě dřevěných stavebních konstrukcí je navíc průběžná údržba ještě důležitější než u konstrukcí zděných. Konstrukce je třeba pravidelně kontrolovat (nedochází-li někde např. k zatékání dešťové vody do konstrukcí, nedošlo-li k napadení biologickými škůdci apod.) a nastalé problémy neodkladně řešit. Zkáza dřevěných konstrukcí způsobená nesprávnou či zanedbanou údržbou nastává relativně rychle. Průběžně je potřeba obnovovat nátěry konstrukcí, spárování roubení, provádět impregnační nástřik krytiny z dřevěného šindele, výměnu poškozených šindelů atp.

Celkový pohled na Zvědavou uličku z věže školy č. p. 288. Autor fotografie: Martin Lukeš

I na obnovu a údržbu objektů ve Zvědavé uličce poskytuje město Jilemnice dotace v rámci Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města, majitelé kulturních památek pak mohou využít nabídky Programu regenerace MPR a MPZ.

Celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru (kromě č. p. 1)

(kromě č. p. 1 nejsou budovy komplexu bývalého pivovaru kulturními památkami)

Komplex budov bývalého pivovaru foto celého areálu (např. letecké – výřez) a přilehlá prostranství se nacházejí na území památkové zóny Jilemnice – při jejím severozápadním okraji, za nemovitou kulturní památkou je prohlášena ale jen budova s číslem popisným jedna. Celkovou rekonstrukci domu č. p. 1 (podrobně popsáno v kapitole *Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2005-2011*) se podařilo díky štědré finanční podpoře z norského finančního mechanismu dokončit v roce 2010, realizována byla i výstavba parkoviště u pivovaru.

V Programu regenerace památkové zóny Jilemnice z roku 2004 byly přitom celková rekonstrukce domu č. p. 1 a obnova komplexu bývalého pivovaru stanoveny jako dvě z priorit: 2. 4. Obnova domu č. p. 1 včetně interiérů a následné vhodné využití objektu a 2. 5. Oprava komplexu budov bývalého pivovaru, parkoviště u pivovaru. Díky postupu vytyčeným směrem dnes mluvíme pouze o jedné prioritě, kterou je zmiňovaná celková rehabilitace komplexu bývalého pivovaru (bez č. p. 1 a bez parkoviště). Ta je dlouhodobým cílem městského Programu regenerace.

V komplexu bývalého pivovaru se kromě budovy č. p. 1 nacházejí: dům č. p. 70 (částečně využívaný k bydlení, částečně jako sklad a zázemí technických služeb, v objektu je provozován také „skate park“, nalezneme zde i sklad zeleniny, garáže apod.), dále rozlehlá budova bývalé barokní sýpky a další přilehlé hospodářské budovy (dříve stáje apod.). Hospodářské objekty bývalého pivovaru slouží nyní jako provozovny podnikatelských subjektů, stavebně-technický stav těchto provozoven je přitom většinou neutěšený. Předmětné nemovitosti jsou majetkem města Jilemnice pouze z části. Bylo vyvíjeno úsilí o získání celého komplexu nemovitostí, prozatím bez úspěchu. Ve vlastnictví města Jilemnice se tak nachází především rozlehlá (2 542 m²) budova někdejšího nového pivovaru – č. p. 70.

Celkový pohled na rozlehlý dům č. p. 70. V části s komínem bývalého pivovaru jsou ve 2. NP situovány čtyři sociální byty (foto 11. 9. 2021)

V roce 2020 se město Jilemnice rozhodlo přistoupit alespoň k rekonstrukci jižní části objektu č. p. 70. O této rekonstrukci se zmiňujeme i výše v textu v kapitole *Akce obnovy kulturních památek a ostatních objektů v MPZ realizované bez finanční podpory z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR do konce roku 2021*. V 1.NP jižní části objektu se nalézal rozsáhlý byt – v posledních letech opuštěný. Město Jilemnice připravilo záměr rekonstrukce

tohoto prostoru na tzv. sociální byty. Cílem projektu bylo – zjednodušeně řečeno – zajistit dostupnost nájemního bydlení pro osoby v bytové nouzi. Jeden rozsáhlý, v poslední době již zchátralý byt byl přebudován na 4 bytové jednotky. Realizací popisovaného projektu se tak podařilo přímo uprostřed historického centra města, navíc s výhodou v docházkové vzdálenosti též do nemocnice, vybudovat čtyři sociální byty, resp. rozšířit nabídku prostor k bydlení. Projekt byl spolufinancován z finančních prostředků IROP.

Rekonstrukcí jižní části domu č. p. 70 v areálu bývalého pivovaru byla vlastně zahájena další etapa rehabilitace celého areálu, která je jedním z hlavních cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice. Celý komplex se nachází ve strategicky výhodné lokalitě mezi historickým centrem města a areálem a disponuje velkým potenciálem též díky své rozloze, historickým souvislostem apod.

Budovy (kromě č. p. 1) a prostranství v areálu nejsou kulturními památkami, což by snad mohlo jejich opravu poněkud zjednodušit (a investorům zlevnit), přesto si jejich obnova vyžádá značné finanční prostředky. Organizačně pak je záměr rehabilitace celého komplexu složitější v tom, že dotčené nemovitosti nejsou ve vlastnictví jednoho subjektu. Možným cílem rehabilitace areálu je vytvořit z komplexu staveb kvalitní zázemí pro služby, administrativu, podnikatelské aktivity, volný čas – kulturu, sport a trvalé bydlení. Nezbytnou součástí celkové rehabilitace komplexu pivovaru je i úprava souvisejících prostranství – mnohdy nově veřejnosti zpřístupněných (podobně součástí rekonstrukce budovy č. p. 1 v areálu bývalého pivovaru byla i úprava přilehlého okolí budovy).

Rozvineme-li předestřenou úvahu, jeví se jako nejrealističtější řešením pro realizaci revitalizace komplexu bývalého pivovaru nalezení osvědčeného investora s velkým finančním potenciálem. Jako ideální náplň pro uvažované budovy se nabízí zejména ubytovací zařízení (Jilemnici chybí větší hotel s kapacitou nad 50 lůžek) s restaurací, zajímavé a lákavé by bylo i zřízení malého rodinného pivovaru s pivnicí – jako připomínka někdejšího pivovarnického provozu. Historická budova sýpky, byť neprohlášená za kulturní památku, by si pak zasloužila během rekonstrukce co nejcitlivější přístup, ideálně podpořený detailní znalostí stavebně technického stavu a postupu výstavby (stavebně historický průzkum zatím zpracován není). Současný stav interiérů barokní sýpky není všeobecně známý, úvahy o možném využití interiérů by tak byly pouhou spekulací.

Obnova a rehabilitace zámeckého parku

(kulturní památka)

Kulturní památka zámecký park (zámecký park je součástí kulturní památky areál zámku) byla v relativně dobrém stavu až do 23. 7. 2009. Toho dne se celým Jilemnickem prohnal devastující orkán. Kromě stovek hektarů zničených lesních porostů, desítek poškozených či zcela zničených střech, škod na elektrickém i jiném vedení ap. za sebou zanechal také spoušť v jilemnickém zámeckém parku. Během čtvrt hodiny, po kterou byla síla vichru největší, padlo v jilemnickém zámeckém parku 46 vzrostlých stromů. Zcela zničeny byly také skleníky v prostoru pod zahradním domkem. Pohled na zámecký park po orkánu byl k pláči. Likvidace následků této přírodní katastrofy proběhla ještě v letních měsících roku 2009, bylo nutné provést takové zásahy, aby byl pohyb po parku (veřejném prostranství) opět bezpečný. Na prvním místě bylo nutné provést dokácení odkrytých a narušených porostů a dřevin, přitom rozsah kácení se několikrát měnil, a to v závislosti na nových zjištěních vyplývajících ze znaleckých posudků. Po orkánu se zcela nečekaně otevřel prostor pro další plány a úpravy, které začaly být rázem aktuální až palčivé.

Již dlouho byla připravována celková revitalizace zámeckého parku, která měla zahrnovat především rekonstrukci novodobého betonového pódia v areálu parku (za zámekem), rekonstrukci zahradního domku, další úpravy povrchu pěšin – chodníků, úpravy

prostoru dětského koutku, rozšíření stávajícího parku o plochu pro větší dětské hřiště, zprovoznění skleníků v areálu parku, přemístění velkého kompostu, instalaci nového mobiliáře a další aktivity.

Po výše popsané přírodní katastrofě bylo nutné projekt přepracovat a byly též stanoveny nové priority. Revitalizace zámeckého parku byla zařazena do projektu „Revitalizace významných částí městské zeleně v Jilemnici“. Tento projekt zahrnuje revitalizaci tří lokalit významné městské zeleně v Jilemnici: 1) zámecký park (2,9 ha), 2) park u městské nemocnice (celková plocha 2,34 ha), 3) historickou alej, která oba parky propojuje (2,16 ha). Tyto areály patří rozlohou i významem mezi nejdůležitější veřejně přístupné zelené plochy města. Přípomínky k celému projektu opakovaně vyjádřil i orgán ochrany přírody a krajiny.

Během příprav projektu se ukázalo, že stav zmíněných ploch zeleně nebyl ani před orkánem zcela vyhovující. Měly na něj vliv zejména: nejednotná sadovnická koncepce v minulosti, výběr stanovištně nevhodných druhů a nedostatečná péče o vysazené porosty. Kolektivem odborných zahradních architektů proto byla navržena důsledná zahradnická opatření vedoucí ke zlepšení stavu zmíněných ploch zeleně a tedy i zámeckého parku.

Projekt sledoval zejména zvýšení druhové pestrosti a podporu biodiverzity (výšková diferenciací porostů, obnova trávníkových ploch, výběr ekologicky i stanovištně vhodných druhů), stabilizaci porostů a zvýšení jejich perspektivy na stanovišti. Všechny tyto aktivity vedly zároveň k obnově památkově chráněného historického zámeckého parku. Projekt byl podpořen finanční dotací ze Státního fondu životního prostředí (podpora se týkala dosadeb) a byl realizován v letech 2012 a 2013.

Revitalizace zámeckého parku nezahrnuje ale jen revitalizaci zeleně, ale též obnovu jednotlivých stavebních objektů v parku, též restaurování uměleckořemeslných děl (kašna, sochy) a to vč. oplocení/ohrazení, obnovu mobiliáře, terénní úpravy a dokonce i rozšíření parku směrem západním a vybudování dětského hřiště (tato část parku se již nachází mimo památkovou zónu). Řada z těchto prací již byla realizována – připomeňme ve stručnosti: osazena nová osvětlovací tělesa, instalovány nové odpadkové koše, restaurována a do provozu uvedena kamenná kašna před zámkem (2004), ošetření lípy za hlavním vchodem do parku (2005), jemným štěrkem dosypány pěšiny, upraveny okraje pěšin (2007), restaurována socha sv. Josefa, restaurována socha P. Marie Immaculaty, přestavěna betonová zeď na hranici parku přilehlá k ulici Valdštejská (úsek od č. p. 66 po zadní vstup do parku; 2009), osazena nová kovaná brána do bočního vstupu do parku z ul. Valdštejská (2009), odstraněno novodobé monstrózní betonové pódium za zámkem a provedeny související terénní úpravy (2019), proveden rozsáhlý archeologický průzkum v přední části parku, celkově rekonstruován zahradní domek v jižní části parku, instalovány nové expozice, objekt slavnostně otevřen veřejnosti (dokončeno 2019), restaurována socha sv. Karla (2020) ad.

V únoru 2020 strhl orkán Sabine mohutnou lípu hned za hlavním vstupem do zámeckého parku. Její stáří bylo odhadováno na 300 let.

Z pohledu projektové přípravy, která je k dosažení cílů vytyčených v rámci rozvoje sídla, zmiňme především rozsáhlý projekt Obnova komunikací v zámeckém parku v Jilemnici zpracovaný v roce 2016 Ing. Jitkou Novotnou, DiS., a to až do stupně dokumentace pro provedení stavby. Projekt je rozčleněn na jednotlivé etapy, resp. plochy, a sice: A) komunikace před zámkem, B) komunikace mezi zámkem a středovou cestou, C) hlavní komunikace, D) zadní část parku, E) vstup do výstavní síně (zadláždění a sadové úpravy), F) vstup do tržnice řemesel (zadláždění a sadové úpravy). Z tohoto projektu se zatím podařilo uskutečnit jen malou část. Jeho postupná realizace je jedním z cílů regenerace památkové zóny Jilemnice. (V případě projektu pracujícího se zelení je nutné uvážit nevyhnutelné

zastarávání projektu v průběhu let. Zeleň roste, popř. odumírá, je ničena přírodními živly apod. Je proto třeba počítat s aktualizací takového projektu.)

Dalším velkým projektem věnovaným opravám objektů zahrnutých do zámeckého parku Jilemnice je projekt rekonstrukce dosud nesanovaných úseků ohradní zdi zámeckého parku v přední části parku, tomuto tématu se věnujeme dále.

Jako doušku připomeňme ještě v různých dokumentacích mnohokrát zmiňovaný záměr výstavby malého otevřeného altánu za zámkem. V současné době je zpracovaný předběžný návrh, který posloužil pro hrubý odhad potřeby řeziva. Při posledním neodkladném kácení uhynulých stromů v zámeckém parku byla dřevní hmota podle tohoto odhadu nařezána a uskladněna k vyschnutí (jilm).

Všechny aktivity související s rehabilitací zámeckého parku byly a jsou řádně a v předstihu konzultovány se zástupci orgánů státní správy na úseku státní památkové péče (MěÚ Jilemnice, NPÚ, ú. o. p. Liberec) a též na úseku ochrany životního prostředí (MěÚ Jilemnice ad.). Problematika revitalizace zámeckého parku v Jilemnici je stále živá a zejména veřejností velmi sledovaná. Záměry s ní související jsou postupně upravovány, doplňovány, rozšiřovány, veřejnosti představovány.

Je jedním z trvalých cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice udržovat zámecký park v dobrém stavu, resp. jeho stav podle možností a potřeb průběžně vylepšovat. Historický park v historickém centru města v malebném prostředí zámku, budovy někdejšího pivovaru a rekonstruovaného zahradního domku jsou místy vybízejícími k příjemnému, klidnému a bezpečnému odpočinku. O možnostech kulturního využití v areálu parku pojednáváme dále v kapitole Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem.

Celková obnova ohradní zdi zámeckého parku (dosud nesanované úseky)

(kulturní památka v areálu zámku)

Ohradní zeď zámeckého parku při jeho východním (JV) okraji se nacházela/nachází v havarijním stavu. Konkrétně se jedná o úsek od JV rohu historického oplocení přední části parku po kout u zahradního domku, dále úsek mezi zahradou pod domkem a přístavbou budovy bývalého gymnázia a ještě úsek přilehlý k ulici Valdštejská – před domem č. p. 66.

Uvedme
částečný popis
sanovaných úseků
ohradní zdi: Cihelné
zdivo je v některých
místech poškozené,
vydrolené, popř.
zcela chybí.
Kamenné krycí
desky v některých
polohách chybí
(pravděpodobně
odcizeny). Kamenná
podezdívka je
v několika úsecích
značně poškozená,
kamenné bloky jsou
uvolněné. V koutu u
zahradního domku je

Ohradní zeď zámeckého parku mezi přístavbou bývalého gymnázia a prostorem pod zahradním domkem bude opravena v roce 2023 (foto 7. 5. 2020)

stávající ohradní zeď natolik nízká, že je pohyb u ní velmi nebezpečný – hrozí pád osob. Zeď přitom v této poloze paží značný výškový rozdíl terénu v parku a ve školním dvoře (cca 4 m). V některých polohách se cihelná zeď oplocení vyklání, hrozí zřícením, je přitom odtržená od kamenné podezdívky – obě konstrukce nejsou propojené (mezera). Ohradní zeď v úseku před domem č. p. 66 je příliš nízká, při okrajích jen cca 0,5 m, opět zde hrozí pád osob – rozdíl terénu v prostoru zahrady a v ul. Valdštejnská je cca 4 m.

V roce 2020 bylo zadáno zpracování projektu celkové opravy popsaných úseků ohradní zdi zámeckého parku, projekční práce byly dokončeny v roce 2021. Projekt Rekonstrukce zámecké ohradní stěny (I. etapa, II. etapa) zpracoval Ing. Jan Chaloupský. V roce 2022 byla zahájena první etapa celkové opravy ohradní zdi v úseku od JV rohu historického oplocení po kout u zahradního domku. Práce byly významně podpořeny individuální dotací Libereckého kraje a též dotací z Programu regenerace MPR a MPZ. Druhá etapa prací bude v souladu uzavřenou smlouvou o dílo pokračovat v roce 2023, kdy mají být práce dokončeny. Projekt je zařazen do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ.

Dokončení celkové opravy ohradní zdi zámeckého parku je jedním z nezbytných předpokladů pro další využití prostoru pod zrekonstruovaným zahradním domkem u zámku. Tomuto záměru se budeme věnovat dále.

Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem

(zahradní domek je kulturní památkou v areálu zámku)

Prostor pod zahradním domkem, vlastně zahrada, je součástí zámeckého parku. Součástí rekonstrukce zahradního domku byla i celková oprava toalet tamtéž, ty jsou obnoveny jako toalety pro veřejnost, myšleno pro použití během kulturních akcí v zámeckém parku a jeho přilehlém okolí. Jsou vlastně zázemím pro případné konání kulturních akcí v prostoru pod zahradním domkem. Prostor pro konání kulturních akcí v zámeckém parku býval přímo za zámkem. Zde byly v době socialismu provedeny terénní úpravy a vybudováno betonové jeviště se suterénním prostorem zázemí. Tyto úpravy ale nekorespondovaly s kulturně-historickou hodnotou prostředí zámeckého parku a byly v letech 2018, 2019 postupně definitivně odstraněny. V areálu zámeckého parku nyní prostor pro konání kulturních akcí vyčleněn není. Uvažuje se o využití prostoru pod zahradním domkem k takovému účelu.

Svažitý prostor pod rekonstruovaným zahradním domkem (foto 4. 10. 2022)

Tento záměr byl mnohokrát diskutován zejména při schůzkách pracovní skupiny Programu regenerace. Výstupem z této diskuze bylo zadání zpracování konceptu a následně studie řešení takového záměru. Byla oslovena ing. Mlatečková Čížková, spoluautorka studie Návrh rekonstrukce a programového využití zámeckého parku Jilemnice (2008) a též studie Návrh regenerace a programového využití zámeckého parku v Jilemnici (2009). Koncept byl v prosinci 2020 odevzdán zadavateli a následně v lednu 2021 představen autory členům pracovní skupiny. Koncept byl pojmenován „Jilemnice // Zámecký park // Návrh zahradního divadla a dalších drobných staveb a úprav v parku“. Členové pracovní skupiny vypracovali připomínky ke konceptu, které měly být autory konceptu zapracovány do závěrečné studie. Následující průběh komunikace mezi autory a zadavatelem zestručníme, uvedme pouze výstup: ukázalo se, že představy zástupců investora se neshodují s představami zpracovatelů a že není možné dospět k dohodě na investorem akceptovatelném řešení. Studie tedy dopracována nebyla.

V pracovní skupině Programu regenerace (11. 6. 2021) proběhla po ukončení spolupráce s týmem ing. Mlatečkové Čížkové diskuze směřující k navržení dalšího postupu. Bylo připomenuto, že se jedná o úpravu části zámeckého parku, který je kulturní památkou ve smyslu zákona o státní památkové péči. Ukázalo se, že je žádoucí, aby úpravu prostoru pod zahradním domkem navrhoval projektant, popř. tým projektantů, kteří mají zkušenost s revitalizací parků v plošně památkově chráněných lokalitách, popř. parků přímo prohlášených za kulturní památky. Bylo navrženo vytipovat vhodné projektanty či projekční týmy, kteří by byli osloveni s nabídkou spolupráce při přípravě projektu řešícího úpravu prostoru pod zahradním domkem. Byl zpracován (10. 9. 2021) koncept nového zadání pro zpracování návrhu. S ohledem na dostupnost finančních zdrojů a též s přihlédnutím k nutnosti nejprve dokončit celkovou rekonstrukci ohradní zdi zámeckého parku lemuující mimo jiné i předmětný prostor pod zahradním domkem nebyli zatím potenciální zpracovatelé oslovoováni.

Je nicméně jedním z dlouhodobých cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice nalézt vhodné využití prostoru pod zahradním domkem a učinit potřebné kroky k realizaci takového záměru.

Dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku

(kulturní památka)

Jádro dnešní zámecké budovy mělo původně půdorys písmene L s šestibokou věží v SZ nároží. Po roce 1701 přestal zámek sloužit jako trvalé sídlo, následnou pravidelnou údržbou se zámecká budova příliš nezměnila. Změn doznaly pouze střechy poničené požáry (1788, 1838). K zrcadlovému rozšíření zámku došlo v posledních letech 19. století, a to při respektování střídmeho renesančního charakteru stavby. Byla doplněna část středového traktu a celé východní křídlo s věží o patro převyšující vlastní stavbu. Hlavní vchod byl ze západního křídla přesunut do středu budovy. V současné době je v budově zámku provozováno Krkonošské muzeum, které sem přesídlilo z přízemních prostor radniční budovy roku 1953.

Opravy realizované na zámku (č. p. 75) byly jedněmi z prvních akcí obnovy kulturních památek v Jilemnici realizovaných s přispěním finančních prostředků z Programu regenerace MPR a MPZ (1996). Celková obnova vnějšího pláště tehdy zahrnovala opravu omítek, kamenických prvků, opravu střechy vč. výměny střešní krytiny a též opravu a nátěr všech okenních výplní a další související práce. Výměna střešní krytiny vč. opravy krovu byla realizována v letech 2013–2014. Za necelých 25 let bylo nutné nátěr okenních výplní zopakovat. Nátěr byl na mnoha místech velmi degradovaný, tmely někde chyběly zcela, některé okenní tabulky byly prasklé. V roce 2020 byla zahájena celková oprava vnějších

okenních křídel a ráků, která byla dokončena na podzim 2021. Opraveno a natřeno bylo celkem 52 kusů vnějších okenních výplní. Práce byly provedeny pouze z vlastních zdrojů majitele nemovitosti.

K dokončení opravy vnějšího pláště objektu zbývá zrealizovat opravu dveřních výplní a opravu oken ve vikýřích. Budou opraveny hlavní vstupní dveře do objektu v jižním průčelí, celkově opravena bude také výplň otvoru nadsvětlíku těchto dveří. Pro lepší představu o zamýšlené renovaci dveřní výplně uvádíme dále souhrnný popis prací převzatý z návrhu renovace. Oprava bude spočívat v provedení těchto prací: kompletní odstranění nátěrových hmot opálením nebo mechanicky, hrubé vybroušení povrchu dveří na čisté dřevo, vyspravení poškozených dřevních částí, doplnění chybějících fragmentů, dotmelení oděrek a trhlin dřevním tmelem, jemné přebroušení povrchu dveří, vyjmutí skla nadsvětlíku, vyčištění a zpětné osazení do nových sklenářských tmelů. Nová povrchová úprava bude provedena krycím nátěrovým systémem, který zahrnuje penetrační podnátěr a dvě až tři vrstvy laku v červenohnědém odstínu. Dveřní kování bude demontováno, vyleštěno, promazáno a osazeno do původních pozic, dveřní panty a zástrčky budou přebroušeny a opatřeny vhodným

kovářským nátěrem v antracitově šedé barvě, promazány a osazeny do původních pozic. Mříž v nadsvětlíku bude vybroušena a natřena kovářskou nátěrovou hmotou v odpovídající kombinaci. Obdobně budou opraveny i dveře ve věži na severovýchodním nároží zámku, barevnost táž. Postup opravy těchto jmenovaných dveřních výplní navrhl Jaroslav Maryška v březnu 2022.

Detail hlavních vstupních dveří zámku (foto 22. 10. 2021)

Posledními neopravenými exteriérovými dveřmi jsou pak dveře vedoucí do věže na severozápadním nároží zámku, kde jsou dnes osazeny dveře nepůvodní, značně poškozené působením vlhkosti a klimatických vlivů vůbec. Místo stávajících nepůvodních dveří budou zhotoveny nové dřevěné dveře jako analogie k dveřím na severovýchodním nároží. Nové dveře budou jednokřídlé, ven otvíravé, členěné na tři kazety, v dolní kazetě budou opatřeny odvětrávací mřížkou, resp. děrovaným plechem, závěsy budou kované. Barevnost dveří bude stejná jako u dvou dříve popisovaných dveřních výplní.

K dokončení oprav okenních výplní dodejme, že se nejedná pouze o výměnu oken ve vikýřích, ale také o celkovou opravu vnitřních okenních křídel ve všech okenních otvorech, kde jsou tato nasazena, popř. též o opravu prostoru mezi okny (špalety). Při zahájení opravy okenních výplní byla upřednostněna vnější okenní křídla a rámy, protože se nacházela v daleko horším technickém stavu a zanedbání jejich údržby by mohlo vést k nevratným ztrátám. Oprava vnitřních okenních výplní by měla na započaté práce v co nejkratší době navázat.

Dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku – s důrazem na hlavní vstupní dveře do objektu – je jedním z cílů předkládaného Programu regenerace památkové zóny Jilemnice.

Rekonstrukce depozitáře, návštěvnického zázemí a obnova expozic Krkonošského muzea v Jilemnici

(zámek č. p. 75 i dům č. p. 1 jsou kulturními památkami)

V předchozí kapitole se zmiňujeme o dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku. Do městského Programu regenerace je ale zahrnut i rozsáhlý záměr Správy KRNP, jako provozovatele Krkonošského muzea v Jilemnici, který se zaměřuje zejména na rekonstrukci depozitářů, návštěvnického zázemí, ale také na obnovu expozic muzea. Tato instituce sídlí v zámku č. p. 75, v bývalém pivovaru č. p. 1 a v tzv. zahradním domku.

Krkonošské muzeum v Jilemnici patří k nejvýznamnějším paměťovým institucím v regionu. Dokumentuje historii a kulturu západní části Krkonoš a prezentuje ji veřejnosti v podobě různých tematických výstav a akcí. Expozice každoročně přilákají velké množství návštěvníků, kteří ve městě dále využívají nejrozličnější služby. Muzeum se snaží průběžně zlepšovat podmínky sbírkotvorné činnosti a zkvalitňovat své služby.

Tomuto záměru ovšem v současné době neodpovídá technický stav interiérů budov zámku č. p. 75 a pivovaru č. p. 1. Depozitář již není dostačující jak po stránce kapacity, tak technického vybavení. Vytápění budov je zastaralé a někdy za hranou životnosti, stejně jako rozvody elektrických sítí. Dosluhuje část kamerového systému a pro optimální fungování pokladen, serverů nebo sjednocení zabezpečovacích zařízení by bylo vhodné propojení objektů optickými sítěmi. Po stránce estetické i funkční si zasluhuje pozornost stav podlahových krytin, omítek, oken, dveří a vybavení výstavních prostor, od osvětlení, přes závěsný systém, po vitríny. Některé sbírkové předměty vyžadují nákladné restaurování.

S přihlédnutím k rozsahu takových jednotlivých akcí, k typu zamýšlených činností, k finančním možnostem zainteresovaných subjektů, ale také k majetkovým poměrům mezi Správou KRNP (provozovatelem) a městem Jilemnice (vlastníkem objektů) bude nutné hledat možné finanční zdroje i mimo tradiční poskytovatele dotací na obnovu památkově chráněných objektů. Aktuálně se nabízí možnost hledání zdrojů např. v dotačních programech Ministerstva pro místní rozvoj – Integrovaného regionálního operačního programu. Pro akci takového rozsahu bude nutně zapotřebí součinnosti obou dosud dobře spolupracujících institucí.

Uvažovaný záměr by měl zahrnovat zejména tyto činnosti:

Zámek, č. p. 75

Stavební práce

Obnova zastaralého kamerového systému. Výměna rozvodů elektřiny a internetu. Propojení objektů zámku, pivovaru a zahradního domku optickými kabely, kvůli sjednocení zabezpečovacích zařízení, přenosu kamerových záznamů a dostupnosti internetu, související s užívanými servery a elektronickými pokladnami. Nezbytné opravy omítek po zásazích a na vlhkých či poškozených místech. Výměna koberců v přízemí za jiné podlahové krytiny. Odstranění koberců v prvním patře a renovace původních dřevěných podlah. Renovace vnitřních částí oken, interiérových dveří a osazení replik oken v místech s jednoduchými, nikoliv dvojitými okny, z důvodu tepelných ztrát a vlhkosti (vestibul a věže). Doplnění nových topných těles. Případné hledání jiného zdroje vytápění. Zvážení možností bezbariérového vstupu. Rozšíření zázemí pro pracovníky (kancelář, kuchyňka, sklad), případné přesunutí sociálního zařízení. Vybavení pokladny a šatny pro návštěvníky. Zvážení možnosti izolace podlah v půdních prostorech a uzpůsobení stávajících kójí pro skladování.

Expozice

Obměna osvětlení a pořízení závěsného systému v galerii Františka Kavána, včetně umístění multimediálních prvků. Vybavení výstavních prostor v přízemí novými vitrínami. Vybavení historicko-etnografické expozice novými dřevěnými vitrínami, při zachování původního rázu expozice. Odstranění nepůvodní přičky v jídelně v zámecké expozici. Zpřístupnění přízemí západní věže a zpřístupnění druhého patra východní věže pro příležitostné akce. Restaurování sbírkových předmětů, jako například obrazů Františka Kavána a betlému Jáchyma Metelky.

Pivovar, č. p. 1

Stavební práce

Obnova rozvodů elektřiny, vody a odpadů, které jsou v některých částech poškozené nebo nefunkční. Zavedení nového jednotného způsobu vytápění namísto stávajících několika druhů (elektrické podlahové topení, akumulární kamna, přímotopy, kotel na uhlí). Pokládka nových podlahových krytin v depozitáři v prvním patře. Využití půdních prostor pro vestavbu kóji depozitáře a vybudování výtahu do depozitáře. Rekonstrukce včetně bytu a prostor v současnosti využívaných knihovnou bez specifikace dalšího využití tohoto prostoru.

Expozice

Pořízení a instalace závěsného systému pro výstavy do Erbovního sálu.

Vybavení depozitáře

Vybavení depozitáře regály, stojany, chladničkou na fotografický materiál, odvlhčovači, zvlhčovači a materiálem pro uložení a archivaci. Včetně zastínění oken v depozitáři v prvním patře.

Celková oprava obřadní síně v budově radnice č. p. 82 vč. opravy (výměny) okenních a dveřních výplní na podloubí

(radnice č. p. 82 je kulturní památkou)

Obřadní síň a přilehlé prostory (předsíň, chodba) byly do stávajícího stavu upraveny na začátku 80. let 20. století (1981–1982). V té době také navrhli manželé Markovi všechny uměleckořemeslné kované a skleněné artefakty (mříže, stoly, zrcadla, křesla ad.) a prof. Jaromír

Masejdek působící v tehdejší jilemnické Lidové škole umění navrhl a vyrobil všechny nástěnné gobelíny a další doplňky ke kovaným artefaktům.

Po letech častého užívání obřadní síně a přilehlých místností se město Jilemnice rozhodlo prostory upravit. Jedná se o reprezentativní prostory, ve kterých se odehrávají události

Pohled do obřadní síně radnice č. p. 82 (foto 18. 2. 2020)

v životech jednotlivců jedinečné a nezapomenutelné (svatby, vítání občánků, předávání maturitních vysvědčení apod.) a tomu by měl odpovídat i vzhled a technický stav síně a přilehlých prostor.

V rámci uvažovaného záměru budou v obřadní síni a přilehlých prostorách nově řešeny povrchy (podlahy, stěny), elektroinstalace, audioteknika, opraveny budou vstupní dveře a stávající okenní výplně. V projektu, který byl k záměru zpracován, je popsáno též nakládání s umělecko-řemeslnými artefakty manželů Markových a prof. Masejčka. Kromě rekonstrukce vlastní obřadní síně jsou předmětem projektu také dále vyjmenované práce: oprava zbylých okenních výplní v podloubí radnice, výmalba podloubí, oprava hlavních vstupních vrat do budovy radnice, pořízení nových hlavních vstupních dveří do obřadní síně a výměna radiátorů vč. termoregulačních hlav. Cílem těchto prací je jednak zamezení únikům tepla a tudíž zlepšení tepelné pohody v předmětných místnostech, dále pak sjednocení vzhledu výplní otvorů v podloubí radnice.

Celková sanace interiéru obřadní síně a přilehlých prostor (předsíň, chodba) zaměřená na nápravu stavu z doby pozdního socialismu, z tohoto záměru pak pouze práce směřující k zachování souhrnné kulturně-historické hodnoty předmětné části kulturní památky, je zahrnuta do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ. Regenerace památkové zóny zahájená na začátku devadesátých let minulého století se zprvu věnovala nejpalčivějším problémům, v některých případech se dokonce jednalo o nápravu havarijních stavů objektů. V současné době, kdy regenerace památkové zóny mílovými kroky postoupila, se již můžeme odvážit mezi cíle regenerace památkové zóny Jilemnice zahrnout i rehabilitaci interiéru některých kulturních památek, zejména pak těch veřejně přístupných. To platí i v případě výše uvedené obřadní síně radnice.

Dokončení opravy okenních a dveřních výplní budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského (kulturní památka)

V roce 2021 byla dokončena celková rekonstrukce střechy školy. Jednalo se o jednu z nejnáročnějších etap opravy vnějšího pláště této monumentální budovy.

K celkovému dokončení je zapotřebí ještě vyměnit několik okenních výplní v suterénu objektu (v pozicích, kde jsou použité novodobé výplně z doby socialismu) a zrenovovat hlavní vchodové dveře do vestibulu školy a též boční vchodové dveře z ulice Metyšova. Jedná se o historické dveřní výplně, jejichž renovace bude provedena víceméně restaurátorským způsobem. Práce budou zahrnovat, podobně jako v případě hlavních vchodových dveří do budovy zámku, tyto práce: kompletní odstranění nátěrových hmot opálením nebo mechanicky, hrubé vybroušení povrchu dveří na čisté dřevo, vyspravení poškozených dřevních částí, doplnění chybějících fragmentů, dotmelení oděrek a trhlin dřevním tmelem, jemné přebroušení povrchu dveří, vyjmutí skla nadsvětlíku, vyčištění a zpětné osazení do nových sklenářských tmelů, demontáž mříže v nadsvětlíku, očištění a nátěr kovářským nátěrem.

*Hlavní vstupní dveře vedoucí do vestibulu školy č. p. 288
(foto 4. 10. 2022)*

Nová povrchová úprava bude provedena krycím nátěrovým systémem, který zahrnuje penetrační podnatěr a dvě až tři vrstvy laku ve vybraném odstínu RAL. Dveřní kování bude demontováno, vyleštěno, promazáno a osazeno do původních pozic, dveřní panty a zástrče budou přebroušeny a opatřeny vhodným kovářským nátěrem, promazány a osazeny do původních pozic. Zejména renovace hlavních vstupních dveří do objektu bude technicky, organizačně i finančně náročná (rozměr vstupního otvoru je cca 2 650 × 5 300 mm).

Tyto dveře se přitom výrazně uplatňují i v interiéru, resp. parteru městské památkové zóny. I proto je jejich renovace jedním z cílů Programu regenerace památkové zóny Jilemnice.

Rehabilitace interiérů budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského

(kulturní památka)

V dokumentu již několikrát připomenutá budova školy č. p. 288 je jednou z dominant historického centra města, je objektem pečlivě udržovaným, plným života. Budova plní od doby svého vzniku až do současnosti stejnou funkci – vzdělávání dětí a mládeže. Čelní pozici budovy č. p. 288 mezi jilemnickými kulturními památkami potvrdila i výhra v soutěži Památka roku 2021 Libereckého kraje.

Jak již zmiňujeme v kapitole Celková oprava obřadní síně v budově radnice č. p. 82 vč. opravy (výměny) okenních a dveřních výplní na podloubí, regenerace památkové zóny Jilemnice postupuje od začátku devadesátých let minulého století od nejožehavějších témat až k současným úkolům – někdy již naštěstí méně palčivým. Jsou zachráněny střechy kulturních památek, korunní římsy nehrozí zřícením, statika kleneb je zajištěna... nastává čas věnovat se i interiérum kulturních památek, a to zejména památek veřejně přístupných (radnice, škola, zámek apod.).

V souladu s výše uvedeným zahájil vlastník objektu přípravu rekonstrukce interiérů historické budovy č. p. 288. Při důkladném zvážení možného postupu prací vyvstala potřeba uvážit prostorové možnosti školy ZŠ Jilemnice jako celku a tedy vlastně zaměřit pozornost nejen na modernizaci jedné historické budovy, ale na celkové využití všech objektů ve správě školy. Do úvah byla zahrnuta i školní zahrada se sportovištěm a dvorem za historickou budovou č. p. 288, tyto plochy se rovněž nacházejí v území památkové zóny Jilemnice. Byla zpracována

*Chodba školy č. p. 288 s novodobými obklady stěn a dlažbou
(foto 24. 1. 2020)*

studie Základní škola Jilemnice, Komenského 288, studie využití prostor školy, jejímž předmětem je mimo jiné návrh možných zlepšení vedoucích k optimalizaci využití prostor školy, ale též stabilizace kulturně-historických hodnot objektu a modernizace vnitřních prostor školy s cílem lépe vyhovět aktuálním trendům ve vzdělávání a dalším, zejména hygienickým a bezpečnostním požadavkům.

Složitý organismus školy se musí vypořádat s řadou (někdy protichůdných) témat. Své požadavky mají orgány hygienické správy (osvětlení, hluk, toalety, stravování, odstraňování bariér), orgány ochrany přírody (emise z kotlů, energetická náročnost provozu budovy), dodrženy musejí být protipožární předpisy (únikové cesty, vnitřní rozvod požární vody, požární hlásiče), širokým tématem je tzv. vnitřní konektivita budov (servery, rozvody, vybavení), modernizace zastaralých elektrorozvodů, a v neposlední řadě své požadavky vyjadřují i orgány státní památkové péče. Zmíněná studie obsahuje i návrh priorit postupu prací a činností sestavený tak, aby byla naplněna vize vedení školy a autorů studie o podobě a fungování celého komplexu budov využívaných školou a přilehlých pozemků. Řada záměrů zahrnutá do takto komplexně pojednané rozvahy se dotýká i kulturně-historických hodnot objektu a jeho interiéru. Z těch jmenujme např.: opravu stropů v učebnách, celkovou výměnu elektroinstalace, celkovou rekonstrukci sociálního zařízení, odstranění novodobého obkladu stěn chodeb a částečně učeben, dokončení renovace podlah ve třídách, celkovou rekonstrukci podlah na chodbách, opravu zábradlí vnitřního schodiště, opravu vnitřního stěnového soklu, výměnu osvětlovacích těles, výměnu novodobých interiérových dveří apod.

K dosažení takových cílů bude zapotřebí nemalých finančních prostředků a je zřejmé, že bude nutné rozdělit práce do mnoha etap/let. Cíl by měl být ale stanovený hned z počátku a neměl by být v průběhu let pokud možno výrazně měněn. Aktivita související se zachováním kulturně-historických hodnot objektu budou zařazovány do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ.

Celkové restaurování kašny a sousoší P. Marie na Masarykově náměstí (kulturní památky)

Empírová kašna (1836) i sousoší P. Marie (1723) na Masarykově náměstí představují významné dominanty náměstí, kašna je navíc cennou technickou památkou. Kašna i sousoší P. Marie jsou spolu se sochou sv. Barbory (popsáno výše) dalšími kulturními památkami, které jsou výtvarnými díly, resp. uměleckořemeslnými pracemi (viz zákon o státní památkové péči), jejichž aktuální stav vyžaduje restaurátorský zásah.

Kašna byla naposledy restaurována v roce 2009. Restaurátorský zásah tehdy kromě jiného zahrnoval i vložení vany z oloveného plechu do „bazénu“. Při posledním restaurování bylo mimo jiného provedeno i množství plastických doplňků a vysprávek, jejich stav je třeba celkově zrevidovat, některé vysprávkové bude nutno obnovit, v jiných pozicích bude třeba provést doplňky nové. Nejednotná je též barevnost historické kamenné hmoty a novodobých doplňků, během restaurování bude tomuto tématu rovněž věnována pozornost. Povrch kamene – zejména středové vázy – je napaden biologickými škůdci, bude provedeno očištění, zpevnění, hydrofobizace. Celkově zrevidován bude též stav olovené vany a dalších kovových součástí kašny. Restaurátorský zásah zde ale nebude tak náročný jako v případě dále uvedeného sousoší P. Marie, a to zřejmě i vzhledem ke kvalitě kamene užitého ke zhotovení kašny.

Sousoší P. Marie, sv. Barbory a sv. Máří Magdaleny bylo naposledy restaurováno v letech 1998–1999 akad. sochařem Petrem Roztočilem. Aktuální stav památky ale již znovu volá po nápravě. Na sousoší bylo provedeno větší množství plastických doplňků a vysprávek, z nichž mnohé v současné době dožívají a odpadávají. Při posledním restaurátorském zásahu

bylo také sousoší natřeno monochromním nátěrem červenohnědé barvy. Jedná se o scelující nátěr, který překrývá originál i vysprávky a v průběhu let se z některých povrchů zcela vytratil, zatímco jinde je téměř neporušen. Dochází tak k nerovnoměrným barevným kontrastům, které působí esteticky velmi rušivě. V rámci uvažovaného restaurování bude řešení problému monochromního nátěru jedním z hlavních úkolů restaurátorských prací. Dále je třeba konstatovat, že je v současné době zřetelné výrazné biologické napadení povrchů kamene soch, podstavců i schodových stupňů řasou, mechy a lišejníky. Svatozáře sv. Barbory a sv. Máří Magdalény jsou silně zrezivělé, zlacení je dochováno pouze částečně. V kalichu sv. Barbory chybí zlacený atribut hostie. Sousoší v současné době vyžaduje komplexní restaurátorský zásah.

Oba popsané záměry jsou v posledních letech zařazovány i do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ.

Oprava zastřešení pohřební kaple Haklovy

(kulturní památky)

Stavba v eklektickém slohu z roku 1885 se nachází v jižní části jilemnického hřbitova.

V posledních letech stavba chátrá, chybí pravidelná údržba (poslední opravy proběhly v roce 2009, tehdy byla opravena střecha). Technicky problematický detail stavby představuje zasklený okulus ve vrcholu klenby. Zasklení je ve zdejších klimatických podmínkách značně namáháno, trpí, aktuálně je popraskané, některé díly zasklení chybí zcela.

Město Jilemnice o špatném stavu hrobky s paní majitelkou opakovaně jednalo. Např. na jednání, které proběhlo 14. 2. 2020, starosta města (Mgr. Vladimír Richter) připustil za určitých podmínek možnost převzetí hrobky. Připomněl také, že se jedná o cennou historickou stavbu v centru města a také o stavbu, která má navíc úzkou vazbu k historii města. Během následujících jednání se ale strany nedohodly na ceně, požadavky paní majitelky byly nepřijatelné.

Problematika Haklovy hrobky byla opakovaně diskutována i v pracovní skupině Programu regenerace, byly dohledávány související dokumenty (doklad o vlastnictví, doklad o hrazení nájmu z hrobového místa, výkresová dokumentace ad.).

Orgány státní památkové péče majitelku hrobky na zhoršující se stav hrobky opakovaně upozorňovaly, reakce ze strany majitelky nebyla ale dosud adekvátní a hrobka chátrá dál. V současné době je s majitelkou vedeno řízení z moci úřední směřující k nařízení udržovacích prací. Majitelka usiluje o odprodání objektu.

Přes všechno výše uvedené stále platí, že architektonicky i kulturně-historicky cenná Haklova hrobka je kulturní památkou na území památkové zóny a že je jedním z cílů regenerace památkové zóny Jilemnice zajistit dobrý technický stav této památky. I z tohoto důvodu je v posledních letech záměr opravy zastřešení hrobky zařazován do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ. (Je sice nepřijatelné, aby dotaci na obnovu kulturní památky čerpal ten, kdo zavini její špatný technický stav, ale vlastnictví hrobky se může změnit. Jak jsme již uvedli, majitelka hrobky usiluje o odprodání objektu. Potenciální nový vlastník by měl mít možnost na opravu této kulturní památky finanční prostředky z Programu regenerace MPR a MPZ získat. Kdyby akce nebyla do anketního dotazníku zařazena, byla by tato možnost vyloučena.)

Průběžné opravy drobných kulturních památek

Na území památkové zóny se nachází řada tzv. drobných kulturních památek. Mezi tyto počítáme nejen kříže, ale také sochy a např. kašny. Většina z nich byla prohlášena za kulturní

památky ve smyslu zákona o státní památkové péči a o všech, které vyžadují restaurátorský zásah, se zmiňujeme výše v textu. Na území památkové zóny Jilemnice se ale nachází ještě řada dalších „drobných“ památek: soubor tří pozdně barokních křížů pocházejících pravděpodobně ze starého hřbitova, nyní umístěných u stěny presbytáře kostela sv. Vavřince, obnovená pískovcová socha Panny Marie Immaculaty (stržena v 70. letech dvacátého století, obnovena 2011), centrální kříž na hřbitově, některé cenné náhrobky tamtéž, dřevěná socha sv. Floriána (kopie původní sochy) umístěná ve výklenku ve východním průčelí č. p. 1 a dále řada pamětních desek připomínajících jilemnické rodáky a v neposlední řadě též několik pomníků a pamětních desek se jmény obětí světových válek. Ty jsou sice předmětem zájmu zákona o válečných hrobech a pietních místech (zák. č. 122/2004 Sb. v platném znění), nicméně jsou zároveň drobnými kulturními památkami a jako takové jsou též v hledáčku zájmu Programu regenerace památkové zóny Jilemnice. Je dobrou vizitkou fungující společnosti, pamatuje-li na své slavné spoluobčany a též na své padlé.

Jak již naznačujeme výše, nejsou tyto drobné památky jen cennými doklady dovednosti našich předků. Často se jedná o řemeslně velmi jednoduchá až strohá díla, na kterých je nejvíce řemeslného umu prokázáno při sekání nápisu. Na všech památkách, předmětech, objektech – bez rozdílu data jejich vzniku – se ale „zub času“ podepisuje. Je tak nutné neustále pamatovat na opravy, čištění, popř. konsolidaci těchto děl, dále též na obnovování zlacení písma nápisů apod.

Je jedním z cílů regenerace památkové zóny Jilemnice pamatovat i na tyto nejdrobnější součásti městského interiéru a udržovat je v dobrém stavu.

Úprava veřejných prostranství

Veřejným prostranstvím jsou podle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích všechna *náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení*, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Tržiště a parky, případně některá podobná místa se mohou zavírat nebo zamykat. Potom nejde o veřejné prostranství, ale o veřejně přístupné místo, které není přístupné neomezeně každému, ale podle toho, jak to dovolí vlastník takového prostoru.

V Jilemnici proběhla za dobu existence městského Programu regenerace celá dlouhá řada úprav veřejných prostranství. Jednalo se přitom o akce obnovy finančně i organizačně značně náročné. Některé z nich souvisely i s obnovou technické infrastruktury (plynifikace města, celková oprava vodovodního a kanalizačního řadu apod.). Jmenujme dále pro připomenutí alespoň výčet:

- zasláždění ulic a chodníků zejm. v historickém centru města,
- zřízení pěší zóny v ulici Jana Harracha,
- vybudování nového parkoviště u někdejšího nového pivovaru č. p. 70,
- úprava prostranství před budovou bývalého gymnázia č. p. 259,
- úpravy bezprostředního okolí nově vybudovaného domu č. p. 191 za budovou radnice,
- celková úprava Masarykova náměstí zahrnující předláždění, přeznačení míst pro dopravu v klidu, instalaci nového městského mobiliáře, nového veřejného osvětlení vysazení erbovního stromu města apod. (2009),
- zřízení nových parkovacích stání u rekonstruované zdi zámeckého parku v ulici Valdštejnská (2009),
- úpravy bezprostředního okolí kompletně zrekonstruovaného domu č. p. 1 (2010),
- úprava Náměstí 3. května vč. výsadby nové lípy (2010),
- celková revitalizace zámeckého parku (2011-2013),
- celková úprava prostranství kolem kostela sv. Vavřince,

- celková rekonstrukce zeleně na katolickém hřbitově zahrnující mnoho kácení a mnoho dosadeb (2015),
- revitalizace parčíku na rohu ulic Kavánova a Dolení (2016),
- úprava prostranství kolem domu č. p. 2 vč. obnovy zeleně (2016),
- úprava prostranství před domem č. p. 169 (rozšířená část ul. Husova; 2017),
- úprava prostoru před domem č. p. 1 (zřízení trvalkového záhonu; 2017),
- úprava okolí sochy sv. Barbory, zřízení trvalkového záhonu (2019),
- průběžné doplňování a obnova drobného městského mobiliáře (lavičky, mobilní květináče na zeleň, stojany na kola, odpadkové koše, svítidla veřejného osvětlení) ad.

Z pohledu zlepšování kvality veřejných prostranství v území památkové zóny pak na svůj čas čeká zejména úprava povrchu Tyršova náměstí. To je posledním z náměstí v centru Jilemnice, kde ještě nebyl asfaltový povrch nahrazen povrchem dlážděným. Tato akce obnovy je již připravena i projekčně – viz též kapitulu Přehled strategických dokumentů, studií a návrhů. Kopii výkresu Koordinační situace projektu „Jilemnice – Tyršovo náměstí – zpevněné plochy“ (Ing. Vladimír Janda, Ing. Kolář, březen 2019) v upraveném měřítku přikládáme.

Velkou výzvou do budoucna snad bude též úprava prostranství v areálu hospodářských budov za domem č. p. 1 (v tomto dokumentu pojednáváno též v kapitole Celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru), až se toto prostranství otevře veřejnosti. O dalších úpravách veřejných prostranství jsme pojednávali i v jiných kapitolách (*Obnova a rehabilitace zámeckého parku, Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem*).

Celkový pohled na Tyršovo náměstí, zachyceny i různé úpravy povrchů (foto 5. 10. 2022)

Péče o veřejná prostranství zahrnující i péči o veřejnou zeleň v Jilemnici je soustavná a vykazuje dobré výsledky. I když můžeme s určitým zadostiučiněním při pohledu na výčet realizovaných akcí obnovy a údržby veřejných prostranství (viz výše) konstatovat, že velký díl práce je již za námi, péče o veřejná prostranství nikdy nekončí. Je dalším z cílů regenerace

památkové zóny Jilemnice udržovat veřejná prostranství na území historického centra města v takovém stavu, aby dobře sloužila všem uživatelům těchto prostranství. Jedním z cílů památkové péče obecně je i navracení života do někdy odosobněných a v noci vyliďněných center historických sídel. Pokud veřejná prostranství nabízejí návštěvníkům i obyvatelům města funkční a pohodlný mobiliář, městské parky jsou udržované, stín vzrostlých stromů v horkých dnech příjemně chladí, odpadkové koše jsou na místech, kde je jich potřeba, v noci svítí veřejné osvětlení všude, kde by bez něj bylo méně bezpečno atp., pak je péče o veřejná prostranství vykonávána správně.

Regulace reklamy na území památkové zóny

Regulace reklamy na území památkové zóny, resp. (alespoň) historického centra města je tématem, které je opakovaně projednáváno pracovní skupinou Programu regenerace a u nějž bylo zatím dosaženo pouze malých výsledků. Jedná se o téma velmi členité s dopadem do mnoha oborů, resp. ovlivňující mnoho zainteresovaných stran. „Reklama“ (slovo „reklama“ zde používáme jako zjednodušené souhrnné označení pro vývěsní štíty, informační tabule nejrůznějšího typu, reklamní výstrče a stojany, vývěsky a skříňky atd.) má velký vliv na působení městského interiéru, resp. na možnost vnímání architektury jednotlivých objektů, ale i celků. Tématem „reklamy“ se zabývá řada specialistů z nejrůznějších oborů (grafika, design, marketing ...).

S přebujelou reklamou v centrech historických sídel se potýká řada měst. Zejména větší města (Brno, Praha) v poslední době hojně zpracovávají manuály dobré praxe reklamy a označování provozoven a regulují tak např. podobu předzahrádek před restauracemi, podobu a umístění vývěsních štítů a mnohé další. Jinde je reklama usměrňována závaznými předpisy (Lomnice, Frýdlant). Ještě jinde jsou pak pravidla uživatelům doporučena (Vrchlabí). Jako inspirace posloužily tyto podklady: 1) *Manuál dobré praxe reklamy a označování provozoven v městské části Brno-střed*, 2) *Vrchlabí – Vhodné příklady označení provozoven, Vrchlabí – Pravidla pro označování provozoven, umístování zboží a reklamních, informačních a podobných zařízení na nemovitostech nacházejících se v části A MPZ Vrchlabí*, 3) *Frýdlant – Závazná pravidla pro umístování reklamních zařízení a označení provozoven z hlediska památkové péče v MPZ Frýdlant, Frýdlant – Architektonická regulativa*, 4) *Nářízení města Lomnice nad Popelkou O zákazu reklamy šířené na veřejně přístupných místech mimo provozovnu*.

S některými z těchto podkladů se členové pracovní skupiny Programu regenerace při pracovních schůzkách seznámili, proběhlo mnoho diskuzí. Výstupem je prozatím alespoň specifikování pravidel pro umístování venkovních reklam na budovách v majetku města Jilemnice (viz kapitolu K. *Přílohy*). Tato pravidla byla schválena radou města 26. 8. 2020. Zahrnují základní pravidla pro umístění reklam a) na podloubí budovy radnice č. p. 82, b) na budovách města, které se nacházejí na území památkové zóny nebo jsou kulturními památkami (č. p. 70, 75, 81, 97, 101, 103, 216, 228, 259, 288) a c) na budovách v majetku města, které se nacházejí mimo území památkové zóny (č. p. 41, 381 a 382). Město Jilemnice se tímto krokem pokusilo učinit následováníhodný příklad pro ostatní majitele nemovitostí na území památkové zóny Jilemnice. Tato pravidla byla zveřejněna na internetových stránkách města a v městském zpravodaji.

Pracovní skupinou byla ve spolupráci s územním garantem odborné organizace státní památkové péče stanovena jednoduchá základní pravidla pro regulaci reklamy v území památkové zóny, viz tabulku:

Základní pravidla pro regulaci reklamy apod. v památkové zóně Jilemnice dle NPÚ (2021)	
Na území MPZ lze používat	<i>Reklamní nápisy malované přímo na omítku.</i>
	<i>Ploché reklamní tabule s označením provozovny, bez vnitřního prosvětlení. Tyto tabule mohou být podsvětleny nebo nasvíceny horním (LED nebo neonovým) svítidlem.</i>
	<i>Vývěsní konzoly s označením provozovny (bez vnitřního prosvětlení).</i>
	<i>Prosvětlené reklamní poutače na konkrétní firmy či výrobky v maximální velikosti do 40 × 40 cm.</i>
	<i>Označení provozoven nápisy složenými ze samostatných písmen.</i>
Na území MPZ lze akceptovat	<i>Plachtové poutače (bannery) na sezónní výprodeje či konkrétní akce, použité maximálně na dobu 1 měsíce.</i>
	<i>Rozkládací reklamní tabule – stojany (A) před provozovnami.</i>
Podmínky pro umístění reklamních poutačů a zařízení	<i>Maximální výška, do které je reklamní zařízení vhodné používat, je výška konkrétní či pomyslné patrové římsy mezi 1. a 2. nadzemním podlažím dotčené nemovitosti.</i>
	<i>Reklamními poutači nesmí být zakrývány prvky architektonické výzdoby průčelí, okna, dveře či výkladce.</i>
Na území MPZ není vhodné používat	<i>Reklamní tabule a konzoly (nad 40 × 40 cm) s vnitřním prosvětlením (výjimku mohou tvořit lékárny s nočním provozem a bankomaty).</i>
	<i>Velkoformátové reklamní tabule zakrývající víc než 1/3 průčelí, na kterém jsou použity.</i>
	<i>Samostatně stojící nebo zavěšené velkoformátové reklamní tabule – tzv. billboardy.</i>
	<i>Plachtové poutače (bannery) trvalého charakteru.</i>
	<i>Osvětlení reklamních tabulí či konzol prostřednictvím konzolových halogenů či bodovek.</i>
	<i>Reklamní poutače volně zavěšené na sloupech veřejného osvětlení, zábradlích a plotech.</i>
	<i>Polepy výloh a oken, zabírající víc než 1/3 z celkové plochy zasklení dotčené výplně.</i>

Ukazuje se nicméně, že jsou nastíněná pravidla obtížně vymahatelná. Mohou být ovšem vodítkem pro zástupce orgánů státní správy (upřednostňovat prevenci před restrikcí, postupovat v obdobných případech obdobně). Vhodné by bylo i jejich rozšíření mezi občany, resp. mezi vytipované uživatele objektů v území památkové zóny, kteří by mohli mít do budoucna v úmyslu s reklamou na území památkové zóny pracovat. (Připomeňme, že i zde samozřejmě platí ustanovení památkového zákona usměrňující umístění či odstraňování zařízení nebo též další úpravy kulturních památek a též objektů v území památkové zóny. Viz § 14 odst. 1 a 2 zákona o státní památkové péči.)

Dalším krokem ke specifikaci pravidel pro regulaci reklamy na území památkové zóny Jilemnice bylo oslovení zpracovatele manuálu pro reklamu vytvořeného pro město Brno. S paní Rút Fullerovou, grafickou designérkou a brand specialistkou na volné noze, byla následně navázána spolupráce. Ta zahrnovala osobní návštěvu (17. 9. 2021) paní Fullerové v Jilemnici, terénní průzkum, schůzku s členy pracovní skupiny Programu regenerace, prezentaci principů dobré praxe reklamy a označování provozoven a vypracování rámcového manuálu, ve kterém byly doporučeny strategické kroky pro další postup pro sestavení manuálu dobré praxe označování provozoven a dobré reklamy (nejen) ve veřejném prostoru. Tento rámcový dokument přikládáme (viz kapitolu K. Přílohy).

Pohled na část věže radnice a první oblouk podloubí s autorským informačním panelem.

Autor fotografie: Martin Lukeš

Další kroky prozatím podniknuty nebyly, a to zejména s přihlédnutím k časové náročnosti zpracování celého tématu. Je přitom zjevné, že ani zadání zpracování manuálu dobré praxe externímu subjektu nebývá ideálním řešením. Detailní znalost lokality, místních témat atp. jsou základními předpoklady pro zpracování dobrého manuálu (dobré praxe), stejně jako široká spolupráce nejrozličnějších subjektů (odbor dopravy, odbor majetku, stavební úřad, oddělení památkové péče, vedení města atd.). Regulace reklamy, resp. nalezení vhodného způsobu, jak s reklamou ve veřejném prostoru pracovat, je jedním z dlouhodobých cílů regenerace památkové zóny Jilemnice.

Sjednocení vzhledu informačních tabulí na území města

V Jilemnici je instalována řada informačních tabulí a pamětních desek, tabule i desky byly do městského prostoru umisťovány v běhu času. Mezi nejstarší patří např. smaltovaná destička připomínající ženy českého hudebního skladatele Zdeňka Fibicha (instalována na domě č. p. 175). Další desky jsou povětšinou kamenné (např. pamětní deska připomínající jilemnického rodáka Jana Weisse), popř. kovové. V poslední době vznikají i desky z nových materiálů (syntetická pryskyřice).

Na základě podnětu pracovní skupiny Programu regenerace byly pamětní desky ve městě zmapovány a byla pořízena jejich jednoduchá fotodokumentace (zveřejněna na internetových stránkách města). V historickém centru města se nacházejí povětšinou tabule a desky připomínající jilemnické rodáky. Nacházejí se zde ale i novější desky s obsáhlejšími informacemi (označme je spíše za informační panely) – jako např. informační panel o hraběti

Janu Harrachovi, informační panel o zámeckém parku, informační panel o nové soše Panny Marie Immaculaty, informační panel o Zvědavé uličce apod.

Na jedné ze schůzek pracovní skupiny Programu regenerace (21. 5. 2021) představil starosta města Bc. D. Hlaváč možnosti sjednocení informačních tabulí ve městě. Sjednocujícím prvkem by měl být erb města Jilemnice v barokním rámu a (většinou) barevná linie. Na následující schůzce pracovní skupiny (11. 6. 2021) bylo potvrzeno, že sjednocujícím prvkem pro informační tabule ve městě bude erb města Jilemnice v barokním rámu a zelená linie při spodním okraji tabule. Bylo také dohodnuto, že bude obdobný prvek užit i na nebarevných tabulích – reliéfně, popř. jednobarevně (např. na tabulích odlévaných z bronzu).

Nové informační tabule a pamětní desky budou doplněny o tento sjednocující prvek. Obdobně pak desky obnovované. Neplatí to pro historické pamětní tabule a desky ani pro desky charakteru spíše drobných kulturních památek – jako desky kamenné se sekaným písmem apod.

Akce obnovy kulturních památek a dalších objektů – odhad doby realizace, odhad nákladů (tabulkový přehled)

Podrobně popsané akce obnovy kulturních památek (cíle) jsou přehledně uspořádány do tabulky spolu s dostupnými informacemi o nákladech akcí a době jejich realizace:

<i>Cíle programu</i>	<i>Odhad doby realizace</i>	<i>Odhad nákladů [tis. Kč]</i>	<i>Pozn.</i>
<i>Průběžná údržba objektů prohlášených za kulturní památky</i>	<i>průběžně</i>		
<i>Celkové opravy střech městských domů č. p. 10 a č. p. 80 (kulturní památky)</i>		4 000	A
<i>Opravy střech domů na Masarykově náměstí</i>	<i>do 15 let</i>		B
<i>Oprava vnějšího pláště budovy radnice č. p. 82 vč. rehabilitace podloubí</i>	<i>dle zdrojů</i>	5 000	
<i>Celková rehabilitace budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 vč. rehabilitace související zahrady a oplocení</i>	<i>dlouhodobý cíl</i>		
<i>Regenerace parteru ulic</i>	<i>průběžně</i>		
<i>Průběžná údržba areálu kostela sv. Vavřince (kostel, sochy)</i>	<i>1) socha sv. Barbory – 2022, 2) kostel (střecha, dveře) dle zdrojů, ostatní průběžně</i>	<i>1) 93 2) 9 800</i>	<i>1) D 2) B, C</i>
<i>Průběžná údržba areálu fary (fara, hospodářská budova, farní zahrada)</i>	<i>průběžně</i>	1 700	A
<i>Zvědavá ulička – průběžná údržba objektů</i>	<i>1) dokončení rekonstrukce č. p. 118 – 2025, 2) střecha č. p. 121 – 2026, ostatní průběžně</i>	<i>1) 1 000 2) 1 500</i>	<i>1) A 2) B, C</i>
<i>Celková rehabilitace komplexu budov bývalého pivovaru (kromě č. p. 1)</i>	<i>dlouhodobý cíl</i>		
<i>Obnova a rehabilitace zámeckého parku (1/ komunikace před zámkem,</i>	<i>dlouhodobý cíl</i>	<i>2) 3 079 3) 2 706</i>	<i>ceny 2016</i>

2/ komunikace mezi zámkem a cestou, 3/ hlavní komunikace, 4/ zadní část parku, 5/ vstup do výstavní síně, 6/ vstup do tržnice řemesel)		4) 1 882	
Celková obnova ohradní zdi zámeckého parku (dosud nesanované úseky)	2023	7 184	D
Řešení prostoru pod bývalým zahradním domkem	dlouhodobý cíl		
Dokončení opravy okenních a dveřních výplní zámku	1) vstupní dveře renovace, 2) dveře věž – nové	1) 237 2) 80	1) C 2) A
Rekonstrukce depozitáře, návštěvnického zázemí a obnova expozic Krkonošského muzea			B
Celková oprava obřadní síně v budově radnice č. p.82		986	C
Dokončení opravy okenních a dveřních výplní budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského	1) vstupní dveře	1) 590	1) C
Rehabilitace interiérů budovy školy č. p. 288 v ulici Komenského	dlouhodobý cíl		
Celkové restaurování kašny a sousoší P. Marie na Masarykově náměstí		1) 400 2) 312	1) A 2) C
Oprava zastřešení pohřební kaple rodiny Haklovy	2023	400	A
Průběžné opravy drobných kulturních památek	průběžně		
Úprava veřejných prostranství	průběžně, dále 1) Tyršovo náměstí	1) 3 182	1) cena 2019
Regulace reklamy na území památkové zóny	průběžně		
Vycházkové okruhy	průběžně		
Sjednocení vzhledu informačních tabulí na území města	průběžně		

Poznámky:

A prostý odhad

B realizace bude vyvolána dožitím stávajících materiálů

C ceny dle cenových nabídek dostupných v době sepsání Programu

D dle smlouvy o dílo

Rozvaha o zdrojích a návratnosti

Základním zdrojem finančních prostředků na obnovu kulturních památek i objektů v území památkové zóny, tedy na obnovu objektů chráněných ve smyslu zákona o státní památkové péči, budou vždy vlastní zdroje vlastníka nemovitosti.

Někdy se k těmto finančním prostředkům podaří přidat ještě další prostředky z dotačních programů různých poskytovatelů. Na ploše dokumentu věnovaného regeneraci památkové zóny Jilemnice pak na prvním místě zmiňme Program regenerace MPR a MPZ MK ČR. V souladu se Zásadami Ministerstva kultury ČR pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace MPR a MPZ (dále jen: Zásady) mohou být finanční prostředky z tohoto programu poskytnuty:

1. na obnovu kulturních památek,
2. ve městech a obcích, na jejichž územích je prohlášena MPR nebo MPZ,
3. ve městech a obcích, kde je zpracován a schválen městský Program regenerace.

Splněny musejí být všechny tři podmínky. Zásadní pro uvědomění významu programu je ustanovení bodu 8 výše citovaných Zásad. Zde stojí: „Příspěvky v rámci státní podpory Programu se poskytují za účelem zachrany, zachování a zhodnocení památkových hodnot. Příspěvky ... jsou přísně účelové, mohou být použity jen na úhradu prací zabezpečujících uchování souhrnné památkové hodnoty kulturní památky, nikoli na modernizace a jiné úpravy prováděné v zájmu jejího vlastníka, ani na práce investiční povahy.“

Toto ustanovení vychází ze zákona o státní památkové péči, kde se v § 16 mimo jiné píše: „V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může na obnovu kulturní památky poskytnout ze státního rozpočtu příspěvek ministerstvo kultury buď přímo, nebo prostřednictvím krajského úřadu, nebo prostřednictvím obecního úřadu obce s rozšířenou působností.“

Z uvedeného je jasné, že příspěvek na obnovu kulturní památky není ničím automatickým ani vymahatelným. Stále mějme na paměti ustanovení Čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb., v platném znění): „Vlastnictví zavazuje.“

Pro úplnost dodejme ještě, na které práce není možné získat dotaci z Programu regenerace MPR a MPZ, tzv. neuznatelné náklady:

- modernizace objektů – zateplování, vytápění, elektroinstalace, rozvody vody, splašková kanalizace, plynofikace, vzduchotechnika, sanitární technika, výplně otvorů z plastu, nebo typu EURO (okna, dveře, výkladce), izolační dvojskla a trojskla, protipožární okna, dveře a stěny;
- nástavby a přístavby objektů, půdní vestavby, provizorní úpravy objektů (např. provizorní konstrukce krovu);
- jiné úpravy prováděné v zájmu vlastníka;
- hromosvody (pokud nejsou součástí obnov střešní krytiny), izolační střešní folie apod.;
- vložkování komínů;
- protiradonová opatření;
- pronájem lešení;
- čištění a úklid budov;
- stavebně-historické a restaurátorské průzkumy, záměry, zprávy, projektové dokumentace;
- náklady na stavební / autorský dozor;
- úpravy veřejných prostranství (cesty, ulice, chodníky), terénní úpravy, sadové a parkové úpravy zeleně;
- kopie sochařských děl a výdusky;
- archeologie;
- veškeré vedlejší rozpočtové náklady (vyjma zařízení staveniště do 3,5 %);
- položka v rozpočtu – rezerva;
- DPH – v případě, že vlastník je plátcem;
- režijní náklady, cestovné, dopravné, revize, náklady za ubytování, koordinační činnost, zábory veřejného prostranství.

I přes výše uvedené je Program regenerace MPR a MPZ MK ČR základním a dlouhodobě účinným finančním nástrojem, který převlekou měrou napomohl a stále napomáhá k realizaci regenerace nejcennějších částí historických měst. Realita dlouhodobé praxe naprosto odpovídá záměru vlády ČR vytyčenému v usnesení č. 209 vlády ČR ze dne 25. března 1992. Ten je v Příloze č. 1 tohoto usnesení popsán následovně: „Program je

projevem vůle vlády ČR napomoci záchraně a rozvoji nejceněnějších částí našich historických měst vytvořením organizačních, informačních i ekonomických podmínek k jejich komplexní regeneraci. Smyslem této regenerace je nejen rehabilitace kulturních hodnot a ozdravení životního prostředí měst, ale také vytvoření atraktivních ohnisek rozvoje podnikatelských aktivit.“

Při realizaci obnovy objektů je účelné zapojit do financování více zdrojů. Zmiňuje se o tom i bod 11 výše citovaných Zásad: „ Při výběru objektů a stanovení výše příspěvků se sleduje zásada finanční účasti a zodpovědnosti všech zúčastněných: vlastníka nebo uživatele, města a státu, popř. kraje. Přitom se sleduje vynaložení všech finančních příspěvků poskytnutých z veřejných zdrojů na jednotlivé akce během kalendářního roku.“ Při získání většího objemu finančních prostředků v jednom roce je možné – zejména v případě rekonstrukcí rozlehlejších objektů či areálů – realizovat ucelenější bloky prací a postupovat účelněji k cíli. U některých prací má velký časový odstup mezi jednotlivými etapami prací dokonce vliv na celkový výsledek díla. Jako příklad uveďme nátěr vnějších okenních výplní zámku: nátěrové hmoty zprvu lesklé časem působením klimatických vlivů a zejména pak slunečního záření zmatní. Po letech expozice v exteriéru pak vypadají jinak, než záhy po aplikaci. Při velkém časovém odstupu mezi nátěrem okenních výplní v jednotlivých průčelích, či jejich částech pak může dojít k tomu, že barevnost okenních výplní natřených nejprve se bude lišit od těch natřených posledně a celek pak bude působit nejednotným dojmem. Na druhou stranu ale příliš rozsáhlá díla, kdy jsou práce kumulované do relativně krátkého časového období, jsou pro historické objekty často taktéž problematické. V takovém případě dochází někdy k nedodržování technologických přestávek, dílo může být ovlivňováno spěchem, který se nutně projeví i na celkovém výsledku.

Častým partnerem při financování obnovy kulturních památek na území památkové zóny Jilemnice je Liberecký kraj, a to prostřednictvím programu 7.2 Záchrana a obnova památek v Libereckém kraji. I tento program je přísně účelový a řídí se jasně stanovenými pravidly.

Jak se ukázalo i v případě regenerace památkové zóny Jilemnice, je možné do záměrů obnovy kulturních památek i dalších objektů v území památkové zóny s dobrým výsledkem zapojovat i další finanční zdroje. Je ovšem naprosto nezbytné věnovat velkou péči předprojektové a projektové přípravě jednotlivých záměrů tak, aby v okamžiku vypsání výzev v jednotlivých programech stačilo jen „sáhnout do šuplíku“ a požádat. Ano, některé projekty v běhu času zastarávají, platí zejména o projektech na údržbu zeleně. Zastarávají také rozpočty. Je ale snazší a časově méně náročné projekt či rozpočet pouze zaktualizovat, než je zpracovat a s dotčenými subjekty projednat od začátku.

Na obnovu kulturních památek v Jilemnici byly dosud použity finanční zdroje poskytnuté z těchto programů: 1) Program regenerace MPR a MPZ (MK ČR), 2) program 7.2 Záchrana a obnova kulturních památek v Libereckém kraji (Liberecký kraj), 3) Finanční mechanismus EHP/Norska (Norské království), 4) Regionální operační program NUTS II – Severovýchod (operační program České republiky), 5) Program restaurování movitých kulturních památek (MK ČR), 6) Evropský fond pro regionální rozvoj a Státní fond životního prostředí (s příspěvem EU) a 7) Program na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice. V ojedinělých případech by mohla být využita nabídka Programu na záchranu architektonického dědictví (MK ČR), na území památkové zóny Jilemnice se tak ale dosud nestalo.

Na obnovu ostatních objektů a též na práce související spíše s modernizací objektů/nemovitostí byly v území památkové zóny dosud použity finanční zdroje poskytnuté z těchto programů: 1) Regionální operační program NUTS II – Severovýchod (operační program České republiky), 2) Revolvingový fond Ministerstva životního prostředí, 3) Regionální operační program NUTS II – Severovýchod (operační program České

republiky), 4) Fond soudržnosti a Státní fond životního prostředí a 5) Evropský fond pro regionální rozvoj.

Na přípravě žádostí o dotace od jednotlivých poskytovatelů se podílí většinou několik pracovníků městského úřadu v čele s projektovým manažerem. V případě rozsáhlejších a administrativně složitějších projektů jsou pak tyto připravovány specialisty z nejrůznějších poradenských kanceláří. Ti pak zajišťují kompletní administraci dotačních žádostí, popř. zajišťují i přípravu a organizaci procesu zadávání veřejných zakázek.

Zdůrazňujeme skutečnost, že nabídka možností na získání dotací k podpoře nejrůznějších záměrů je v čase proměnlivá. Je proto potřeba ji neustále sledovat a informace aktualizovat. Účast dobrého projektového manažera v týmu realizujícím přípravu projektových záměrů a následně též veřejných zakázek je dnes již nezbytnou podmínkou pro dosažení úspěchů na tomto poli.

Máme-li dokončit rozvalu o zdrojích a návratnosti finančních prostředků, jak předpokládá usnesení č. 209 vlády ČR ze dne 25. března 1992 (Příloha č. 2, bod 3.6, písm. h), rozvahou o návratnosti, připomeňme na tomto místě myšlenku Ing. Květy Vinklátové, náměstkyně hejtmanky Libereckého kraje pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch, kterou prezentovala při příležitosti předávání ceny Památka roku 2021 Libereckého kraje dne 10. 9. 2022. Úspěchy, resp. efektivitu či návratnost v péči o náš stavebně-historický fond není možné měřit pouze z pohledu zisku. Např. v případě školy č. p. 288, která byla vyhlášena památkou roku 2021 Libereckého kraje, je podle paní Vinklátové návratnost investice vložené do architektonicky jedinečné budovy školy uschována v dopadu, jaký má na žáky možnost vzdělávat se v krásně opraveném, fungujícím historickém objektu. Je pravděpodobné, že budou takoví žáci daleko spíše vnímat takový stav našeho kulturního dědictví jako přirozený a správný a v jejich budoucím (profesním) životě se možná právě tento vjem, tato zkušenost jednou projeví směrem ke zlepšení vztahu veřejnosti k historickému a kulturnímu dědictví naší vlasti. Zde máme především na mysli takové záměry obnovy historických objektů, které vedou k uchování jejich – těžko kvantifikovatelných – kulturně-historických hodnot. V jiných případech, kdy došlo úpravami objektů např. ke snižování energetické náročnosti budov, je efekt měřitelný i finančně. Návratnost investic do takových záměrů je pak sledována zejména úrovní městského rozpočtu k tomu příslušným finančním odborem.

Projednávání a schvalování programu

V příloze č. 2 usnesení vlády ČR č. 209 ze dne 25. 3. 1992 k Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón je v bodu 3. 7. popsán mechanismus *projednávání a schvalování programu*.

Je zde mimo jiné uvedeno: „*Návrh programu projedná městský úřad veřejně na shromážděních občanů ... a dále s orgány státní památkové péče ... a s odborným pracovištěm ČR. Úplná dokumentace programu musí být k dispozici pro seznámení občanů i orgánů státní správy nejméně po dobu 30 dnů, připomínky mohou občané podat ve lhůtě 30 dnů, přičemž tato lhůta počíná běžet posledním dnem lhůty určené pro seznámení.*

Program posoudí příslušné orgány státní správy zejména z hlediska souladu s územně plánovací dokumentací. Pokud jsou k návrhu programu vzneseny podstatné připomínky ze strany těchto orgánů nebo občanů, rozhodne město o jeho úpravě a dopracování. Městský úřad seznámí veřejnost s výsledky projednávání připomínek. Výsledný návrh programu schvaluje městské zastupitelstvo ... Schválený program město veřejně vyhlásí a zajistí mu širokou propagaci a osvětu.“

Jak již uvádíme výše v textu, první „*Program regenerace MPZ Jilemnice*“ byl schválen 25. 10. 1994 usn. ZM č. 235/94. Následoval rozšířený program regenerace historické části města z října 2004 nazvaný „*Program regenerace památkové zóny Jilemnice 2004*“. V letech 2010 a 2011 byl vypracován nový „*Program regenerace památkové zóny Jilemnice 2012–2022*“ (schválen zastupitelstvem 14. 12. 2011, č. usnesení ZM 69/11). Tento byl později doplněn o dva dodatky, a sice v roce 2012 (schválen ZM 12. 9. 2012, č. usnesení ZM 36/12) a v roce 2017 (schválen ZM 25. 10. 2017, č. usnesení ZM 102/17).

Program regenerace i jeho aktualizace dosud vždy vznikaly v úzké spolupráci pracovní skupiny Programu regenerace a oddělení památkové péče MěÚ Jilemnice (součást odboru rozvoje, investic a majetku). Aktualizace programu je průběžně projednávána pracovní skupinou, s postupem jejího zpracování je též průběžně prostřednictvím územního garanta, Tomáše Kesnera, seznamována i odborná organizace státní památkové péče (NPÚ, ú. o. p. v Liberci) a prostřednictvím vedoucího odboru, PhDr. Mgr. Reného Brože, též odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Libereckého kraje. Při sepisování dokumentu byl také pečlivě zkoumán soulad zvažovaných záměrů s platnou územně plánovací dokumentací (rozvedeno v následující kapitole).

Soulad s územně plánovací dokumentací

Proces vedoucí k vydání nového územního plánu Jilemnice začal v roce 2007. Po několika letech naplněných jednáním na různých úrovních, projektováním, konzultacemi, přepracováváním podkladů atd. byl nový územní plán schválen, a to na 10. schůzi městského zastupitelstva konané dne 12. 10. 2011 usnesením č. 55/11. Zpracování regulačního plánu v rámci územního plánu se prosadit nepodařilo. Od té doby již následovaly tři změny územního plánu. Zatím poslední změna č. 3 nabyla účinnosti 10. 10. 2017.

Základní legislativní podklad Programu regenerace MPR a MPZ, usnesení vlády ČR č. 209 ze dne 25. 3. 1992, předpokládá v bodě 3. 2 přílohy č. 2 projednání záměrů městského Programu regenerace mimo jiné s orgánem územního plánování. Cíle Programu regenerace musí být v souladu se zájmy územního plánování vytyčenými v územním plánu, oba strategické dokumenty musí korespondovat. Zpracovatel předkládané aktualizace městského Programu regenerace ověřoval soulad obou dokumentů.

Územní plán Jilemnice hned v úvodu (kapitola B/ KONCEPCE ROZVOJE ÚZEMÍ, OCHRANY A ROZVOJE JEHO HODNOT) informuje o tom, že bylo historické jádro města pro své mimořádné kulturní hodnoty prohlášeno za památkovou zónu, uveden je i odkaz na vyhlášku č. 208, kterou byla zóna prohlášena. Dále je zde připomenuto, že jsou v článku 4 této vyhlášky stanoveny podmínky pro stavební a další činnosti, uvedena je i informace o tom, že se na území města nacházejí památkově chráněné objekty zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek.

Podle ÚP Jilemnice se centrální oblast města nachází v ploše označené Z1, funkční regulace této plochy je „smíšené městské území“. Hlavní využití takového území je: bydlení všech forem, objekty pro dočasné ubytování a rekreaci, nerušící živnostenské činnosti a služby, obchodní a kancelářské objekty, zábavní zařízení malého rozsahu, komunikace a odstavné plochy a garáže pro obyvatele území, zahrady a doprovodná zeleň, kulturní, školská, zdravotnická, správní a sociální zařízení určená pro obsluhu území, obchodní zařízení do 1000 m² prodejních ploch, stravovací zařízení, objekty pro sport a rekreaci, doplňkové stavby, technická a dopravní infrastruktura. Podmínečně je možné využití pro parkovací plochy mimo rezidenty a zábavní zařízení.

V regulativech výstavby je znovu připomenuta skutečnost, že je část města součástí městské památkové zóny a že se podmínky provádění staveb nebo jejich úprav v tomto území musí řídit § 3 vyhl. Východočeského kraje č. 208 ze dne 17. 10. 1990.

V regulativech pro současně zastavěné plochy, mezi které patří i výše zmíněná plocha Z1, je uvedeno několik obecných pravidel po dostavbu a přestavbu, např.:

Umístění a velikost nových domů nutno přizpůsobit charakteru města a omezením daným uliční čarou, výškou střechy, sklonem střechy a směrem hřebene.

Dodržet hmotové členění v rozsahu dnešní, tj. historické parcelace.

Respektovat ustanovení § 3 vyhlášky č. 208 (památkové zóny vybraných měst – viz výše).

Uvážíme-li, že předkládaná aktualizace městského Programu regenerace vychází ze stejného legislativního základu (vícekrát citovaná vyhláška č. 208), a projdeme-li znovu pečlivě všechny navrhované cíle Programu regenerace, můžeme konstatovat, že předkládaný dokument, resp. cíle v něm stanovené jsou v souladu s územním plánem Jilemnice.

G.

STRUČNĚ O JEDNOTLIVÝCH KULTURNÍCH PAMÁTKÁCH NA ÚZEMÍ PAMÁTKOVÉ ZÓNY JILEMNICE

Masarykovo náměstí

Dům č. p. 9

Dům č. p. 9 byl vystavěn na konci 18. století (na výkresu náměstí z doby před požárem města v roce 1838 je zobrazen jako obdélně založená, zděná patrová stavba s čelním podloubím, zastřešená valbovou střechou). Bývala zde soukromá pošta a též hostinec.

V průběhu 19. a 20. století byl několikrát stavebně upravován a nešetrně modernizován. V roce 1997 byl vážně poškozen požárem, provizorně zabezpečen a následně téměř deset let chátral. I když požár v roce 1997 zcela zničil dřevěné konstrukce, některé historické konstrukce se dochovaly, zejména zaklenutí v prvním nadzemním podlaží a ve sklepech, loubí a arkád. Celková rekonstrukce dochovaného torza objektu byla novým majitelem objektu zahájena ve druhé polovině roku 2006 a byla úspěšně dokončena v roce 2008. Náročná rekonstrukce byla završena slavnostním otevřením objektu veřejnosti, začala zde být provozována pizzerie pod názvem „Na staré poště“ a též malý hotel. V následujících letech změnila restaurace provozovatele, nicméně přežila i zkoušku ohněm v podobě restrikcí spojených s pandemií koronaviru. Dnes je v objektu provozována restaurace s názvem Lavina.

Dům č. p. 9 je jedním z cenných městských domů, který si i po mnoha ranách osudu zachoval velkou část svého kouzla. Díky citlivé rekonstrukci znovu ožil a je chloubou Masarykova náměstí.

Dům č. p. 9.

Autor fotografie: Martin Lukeš

Dům č. p. 10

Jádro městského domu č. p. 10 bylo vybudováno již v osmnáctém století zhruba uprostřed severní fronty domů. Jednopatrový dům byl vybudován na přibližně čtvercovém půdorysu. Pozdně barokní patrový řadový dům si nechal vystavět v letech 1771 až 1772 pláteník Josef Jiří Kos. Po požáru města roku 1838 byl objekt klasicistně přestavěn a získal zhruba dnešní podobu, včetně fasády s bohatou štukovou výzdobou. K protáhlé obdélné stavbě byla na severu později připojena další přístavba, která zabrala část původní zahrady.

Dům č. p. 10 (foto 4. 10. 2022)

V jižním průčelí orientovaném do náměstí byly původně tři arkády, které byly později zazděny a upraveny jako výkladce prodejen (jak se potvrdilo i při rekonstrukci hlavního průčelí realizované v roce 2010). V prvním patře jsou okenní otvory vyplněny třemi sdruženými čtyřdílnými okny v profilovaných šambránách s pískovcovými parapety a bohatě profilovanými nadokenními římsami. Střešní je sedlová (kombinace dvou sedlových střech), krytá ve střešní rovině orientované směrem do náměstí šedým eternitem, zde též rozčleněna třemi vikýři, ostatní střešní roviny jsou kryté plechem.

Také díky finančním prostředkům z Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR se podařilo v několika etapách provést velkou část náročné rekonstrukce vnějšího pláště. Byly opraveny komíny, omítky severního, východního a obzvláště pak jižního průčelí, byla obnovena původní barevnost (byl odstraněn nepůvodní žlutý nátěr a nahrazen nátěrem jemně olivově zeleným), rekonstruovány byly výkladce, hlavní vchodové dveře, obložení soklu objektu, okna. V přízemí objektu jsou provozovány dva obchody, ostatní prostory v objektu slouží k bydlení majitelů objektu. K dokončení celkové rekonstrukce vnějšího pláště zbývá ještě realizovat opravu střechy.

Dům č. p. 79

Jádro objektu bylo vybudováno po požáru v roce 1788, jedná se o raně klasicistní stavbu, která kdysi sloužila jako zájezdní hostinec „U Modré hvězdy“. Dům je umístěný na severním konci západní fronty náměstí.

Dům je vybudovaný přibližně na čtvercovém půdoryse s úzkým křídlem vybíhajícím k západu. Východní průčelí (směrem do náměstí) sestává z podezdívky z pískovcových kvádrů, podloubí zaklenutého čtyřmi poli pruské placky, čtyřmi arkádami, po rekonstrukci znovu plně otevřenými do náměstí, a stěnou domu se čtyřmi sdruženými čtyřdílnými okny v pravoúhlých profilovaných štukových šambránách. Jedna arkáda loubí rozčleňuje ještě

severní průčelí domu. Podlaha loubí je vyskládána velkými pískovcovými dlaždicemi. Dům je omítnutý měkkou omítkou členěnou nevýraznou kordonovou a korunní římsou zdobenou zubořezem, nátěr omítek včetně pilířů arkád je žlutý. Střecha objektu je sedlová, směrem do náměstí členěná pěti vikýři.

V přízemí objektu je v současné době provozován majitelem obchod se sportovními potřebami, ostatní části domu slouží majiteli objektu k bydlení. Dům č. p. 79 byl po revoluci v listopadu roku 1989 jedním z prvních rekonstruovaných. Rekonstrukce zahrnovala opravu střechy, výměnu střešní krytiny, opravu omítek, okenních výplní a další související práce. Rekonstrukce byla úspěšná a v současné době je dům znovu ozdobou náměstí.

Dům č. p. 79 (foto 5. 10. 2022)

Dům č. p. 80

Jádro městského domu č. p. 80 bylo vybudováno již koncem osmnáctého století.

Objekt byl původně otevřen do náměstí třemi arkádami podloubí, ty byly ovšem na konci devatenáctého století zazděny, objekt byl pak ještě několikrát stavebně upravován, naposledy v šedesátých letech 20. století. Původní fasáda s bosáží byla tehdy otlučena a nahrazena hladkou omítkou s náznaky kordonové a korunní římsy. První patro objektu je členěno třemi sdruženými dvojdílnými okny bez orámování.

Dům č. p. 80 (foto 5. 10. 2022)

Stávající majitel koupil objekt v zanedbaném stavu, snaží se jej postupnými opravami zlepšovat. Již proběhla oprava fasády, oprava soklu, výměna výkladců, oprava vnitřních rozvodů, průběžně jsou realizovány nutné udržovací práce. V dohledné době bude nutno

realizovat výměnu okenních výplní a též celkovou rekonstrukci střechy vč. výměny střešní krytiny.

V přízemí domu je provozován oblíbený obchod se sušeným ovocem a ořechy. Dům č. p. 80 je důstojnou součástí západní fronty domů na Masarykově náměstí.

Radnice č. p. 82

Založení současné radnice je datováno do r. 1781, v tomto roce byla postavena hodinová věž a štít, které doplnily starý objekt. Samotné radniční jádro je bezesporu starší, domy, které je tvořily, byly zakoupeny v letech 1729–1743.

Roku 1788 radnice vyhořela a následně byla vystavěna s využitím části staré budovy znovu v téměř shodné podobě jako dnes (kromě střechy a pozdější přístavby). V roce 1819 byla snížena střecha o 5 sáhů a opatřena na středu věžičkou s hodinami, kryta byla šindelem červeného nátěru. Roku 1838 radniční budova znovu vyhořela, obnovena byla ve stejné podobě jako před požárem. Nové hodiny se dvěma ciferníky zhotovil roku 1842 jilemnický hodinářský mistr Josef Pochop. Základní kámen

*Radnice č. p. 82.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

přístavby radničního domu o šíři dvou oblouků pro potřeby nově zřízeného Okresního soudu v Jilemnici byl položen 2. 5. 1851. Na dokončenou věž byly přeneseny hodiny z malé věžičky a doplněny dvěma ciferníky a r. 1854 opakovacím strojem s velkým cimbálem.

V suterénu bývaly v 18. století maštale, z jihu přiléhaly masné krámy, které město spolu s podloubím pronajímalo. Do šedesátých let 19. století byl též pronajímán hostinec v místě dnešní obřadní síně. V přízemí býval dále služební byt a kanceláře, patru dominoval radní pokoj.

Další stavební úpravy, opravy proběhly v letech 1905 (věž, okna), 1911 (krov, krytina, velký středový vikýř směrem do náměstí), 1927 (úpravy interiéru). V době po převratu v roce 1989 byla radnice v několika etapách celkově rekonstruována. Byla opravena střecha věže včetně konstrukce krovu věže, byla opravena střecha radnice vč. konstrukce krovu, byly opraveny vnější omítky, průběžně jsou opravovány okenní výplně, byla opravena hlavní vstupní vrata do budovy radnice, byly opraveny některé dveřní výplně vstupů do budovy z exteriéru, byly restaurovány kamenné sloupy podloubí radnice, úprav se dočkaly i interiéry radnice. Stále ještě zbývá realizovat některé práce v exteriéru objektu. O plánovaných úpravách podloubí a soklu objektu se zmiňujeme výše.

V současné době slouží budova radnice opět potřebám místní samosprávy i státní správy, sídlí zde městský úřad. Suterénní prostory využívané v minulosti mimo jiné jako vinárna a restaurace jsou nyní znovu využity jako restaurace s kavárnou. V suterénu objektu

jsou rovněž provozovány veřejné toalety, které jsou uzpůsobené i pro osoby se sníženou schopností pohybu.

Budova bývalé městské spořitelny č. p. 140

V místě nynějšího domu č. p. 140 stávala do požáru 1838 poschodová roubená stavba, poté zde býval hostinec, který v roce 1909 ustoupil výstavbě reprezentativní budovy spořitelny. Budova bývalé městské spořitelny byla postavena dle projektu Jana Vejrycha, kombinujícího především v pohledových průčelích prvky lidového umění a dekoru s prvky secesního ornamentu.

Dům je zděný, dvoupodlažní, na půdorysném základě ve tvaru písmene L, se sedlovými střechami, členěnými v pohledových průčelích sedlovými štíty střešních nástaveb. Tyto přechází v nároží směrem do náměstí ve věžní báň s lucernou a cibulí. Střechy jsou kryty šedou břidlicí. Vnější omítky jsou hladké štukové, v průčelích výrazně členěné. Okna a dveře při vstupním schodišti v přízemí jsou dochovány jako historicky původní s výjimkou novodobých výkladců. Bohatě zdobené jsou také interiéry objektu, v nichž se opět snoubí prvky secese, renesance i lidového umění a jsou zde v původním provedení zachovány i cenné architektonicko-umělecké detaily (přepážky ze skla a mramoru, topná tělesa, dveře s obložením apod.).

Budova sloužila až do roku 2006 jako bankovní dům (sídlila zde Česká spořitelna), ta se ale po dokončení novostavby domu č. p. 191 za radnicí v ulici Jana Harracha přestěhovala do nových prostor. Od té doby je budova bývalé městské spořitelny téměř opuštěná a trpí neužíváním. Pouze v přízemí objektu jsou využívány dvě místnosti pro provoz informačního centra. Využití objektu je s ohledem na současné potřeby velmi problematické – interiéry jsou velmi vysoké (reprezentativní), hlavní „provoz“ byl původním architektem situován do prvního patra, v budově ovšem není výtah atp. O budově bývalé městské spořitelny a o záměrech, které by mohly vést k nalezení nového využití této jedinečné kulturní památky, se zmiňujeme výše v textu.

*Budova bývalé městské spořitelny č. p. 140
(foto 4. 10. 2022)*

Sousoší Panny Marie (socha P. Marie, sv. Barbory a sv. Máří Magdaleny)

Toto velmi kvalitní sousoší z Braunova okruhu je datované do roku 1723. Jeho umístění v jihozápadní části Masarykova náměstí v Jilemnici před radnicí je doloženo již na mapě z roku 1765. Jako materiál pro jeho vytvoření byl použit červený pískovec. Sousoší je umístěno na obdélníkové kamenné základně, na které stojí v popředí kamenná menza, k níž vedou dva stupně. Za menzou jsou pak vlastní podstavce soch. Sochy v podživotní velikosti jsou orientovány k východu, socha Panny Marie je vyvýšená, po pravé ruce má svatou Barboru a po levé svatou Máří Magdalénu. Sousoší Panny Marie je vedle sousoší sv. Kříže a empírové kašny jednou ze tří významných dominant prostoru Masarykova náměstí.

Sousoší P. Marie, sv. Barbory a sv. Máří Magdaleny bylo naposledy restaurováno v letech 1998–1999 akad. soch. Petrem Roztočilem. Na sousoší bylo provedeno větší množství plastických doplňků a vysprávek, z nichž mnohé v současné době dožívají a odpadávají. Při posledním restaurátorském zásahu bylo také sousoší natřeno monochromním nátěrem červenohnědé barvy. Jedná se o scelující nátěr, který překrývá originál i vysprávky a v průběhu let se z některých povrchů zcela vytratil, zatímco jinde je téměř neporušen. Dochází tak k nerovnoměrným barevným kontrastům, které působí esteticky velmi rušivě. Dále je třeba konstatovat, že je v současné době zřetelné výrazné biologické napadení povrchů kamene soch, podstavců i schodových stupňů řasou, mechy a lišejníky. Svatozáře sv. Barbory a sv. Máří Magdalény jsou silně zrezivělé, zlacení je dochováno pouze částečně. V kalichu sv. Barbory chybí zlacený atribut hostie. Sousoší v současné době vyžaduje komplexní restaurátorský zásah. Tento záměr je v posledních letech zařazován i do anketního dotazníku Programu regenerace MPR a MPZ.

*Sousoší Panny Marie.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Sousoší sv. Kříže (socha sv. Vavřince, sv. Jana Nepomuckého a kříž s obrazem Krista)

Sousoší je umístěno v severozápadní části Masarykova náměstí v Jilemnici, je orientováno k východu, stejně jako sousoší Panny Marie. Socha sv. Jana Nepomuckého je situována při jižní straně, kříž s obrazem Krista uprostřed, socha sv. Vavřince při severní straně. Obě sochy pochází z roku 1710, kříž, původně umístěný v polích, z roku 1799. Kříž byl ze svého původního stanoviště přenesen až v první polovině devatenáctého století, následně bylo sestaveno sousoší. Sousoší bylo s ohledem na sílící provoz na náměstí na sklonku první

republiky posunuto o několik metrů dále od svého původního umístění směrem k jihu. Kamenné prvky sousoší jsou zhotoveny z červeného pískovce. I sousoší sv. Kříže představuje výraznou a cennou dominantu jilemnického centrálního náměstí.

Sousoší bylo restaurováno v roce 1985, v roce 2011 byla obnovena malba Krista na plechové podložce. Další komplexní restaurátorský zásah byl realizován v roce 2021. Restaurátorský zásah si vyžádal špatný stav sousoší. To se potýkalo s obdobnými problémy jako sousoší Panny Marie – množství plastických doplňků a vysprávek, z nichž mnohé odpadávaly, v čase nestejně dožívající scelující monochromní nátěr červenohnědé barvy překrývající originál i vysprávky, výrazné biologické napadení povrchů kamene soch, podstavců i schodových stupňů řasou, mechy a lišejníky. Velkým tématem byla v případě tohoto sousoší také obnova zlacení některých kamenných prvků,

*Sousoší sv. Kříže.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

obnova nápisu podstavce pod křížem a v neposlední řadě též obnova malby Krista na plechové podložce. Ta mohla navrátit obrazu vzhled bližší původní podobě, a to díky nově dohledané fotodokumentaci původního stavu malby. Celkové restaurování sousoší sv. Kříže bylo realizováno především z prostředků MK ČR získaných v rámci Programu regenerace MPR a MPZ. Poslední restaurátorský zásah je velice zdařilý, odbornou i laickou veřejností kvitovaný.

Kašna

Uprostřed centrálního jilemnického (Masarykova) náměstí je umístěná empírová kašna ze žlutého pískovce na čtvercovém půdorysu se zkosenými rohy vybudovaná roku 1836. Kašna na náměstí vyrostla v reakci na jeden z velkých požárů města, její rozměry odrážejí potřebu dostatečné zásoby vody na hašení.

*Kašna na Masarykově náměstí
(foto 5. 10. 2022)*

Vlastní „bazén“ je dílem kameníků Jana, Josefa a Aloise Kofránkových, kašna je bohatě zdobená. Uprostřed kašny stojí pilíř na čtvercovém půdoryse se zkosenými rohy s chrličí v podobě lvích hlav na všech čtyřech stranách. Nad chrličí je na římse umístěna zdobená empírová váza zakončená bohatou rozetou, která pochází z dílny Jana Suchardy.

Kašna byla restaurována v letech 1990 (akad. soch. Petr Roztočil), 2007–2008 (akad. soch. Jiří Novák a firma Kynčl z Jilemnice) a zásadně pak v roce 2009 (Ivan Tlášek, Ondřej Nosek). Restaurátorský zásah, který proběhl v roce 2009, zahrnoval i vložení vany z oloveného plechu do „bazénu“ a instalaci decentního osvětlení kašny.

Kašna na Masarykově náměstí představuje významnou a velmi kvalitní dominantu náměstí a též cennou technickou památku.

Zvědavá ulička

Většina domů v této uličce byla vystavěna po obrovském požáru města roku 1788, ničujícímu živlu odolalo pouze stavení č. p. 113. Zvědavá ulička patří k dochovaným klenotům lidového stavitelství Podkrkonoší, je dnes již ojedinělým souborem předměstské roubené architektury. Přitom je ale souborem živým, obydleným, kam se dokonce přistěhovali i noví trvalí obyvatelé (do domu č. p. 108, 111 a 116).

Název dostala Zvědavá ulička podle neobvyklého uspořádání stavení v uliční řadě, kdy většina z nich je vždy o jednu okenní osu posunuta do ulice. Jako kdyby byli obyvatelé chalup „zvědaví“ na dění v ulici pod nimi a tímto krajním oknem jej pozorovali... Dle Grauparovy mapy byly takto chalupy uspořádány již od založení uličky roku 1752.

Chalupa č. p. 104

Tento dům umístěný na samém spodním okraji ulice není pro Zvědavou uličku typický, protože není do ulice natočen štítem, ale podélnou stranou. Napůl zděný, napůl roubený objekt s mansardovou střechou vytváří jakýsi mezičlánek mezi městskými domy a méně honosnými domy předměstskými, postavenými v ulici dnes zvané „Zvědavá“ původně podél úvozové cesty kolem roku 1750.

Poté, co se touto ulicí začalo jezdit do Mříčné a k nově založenému hřbitovu (1811), začal se povrch vozovky upravovat a tím došlo ke zvýšení jeho nivelety. Na tuto změnu doplatil především dům č. p. 104. Dnes je úroveň podlahy tohoto objektu pod úrovní okolního terénu.

Dům č. p. 104 má zajímavou mansardovou střechu, kterou nechal vlastník v roce 2001 zrekonstruovat. Jako střešní krytinu použil z velké části dřevěný štípaný šindel. Při

Chalupa č. p. 104 (foto 5. 10. 2022)

rekonstrukci byly všechny detaily včetně vikýřů a volských ok provedeny velmi citlivě. Projekt rekonstrukce střechy byl podpořen finanční dotací v rámci Programu regenerace MPR a MPZ.

Majitel objektu v minulých letech také zrekonstruoval severní průčelí objektu, kam se navrátila i původní barevnost (zelená), opravil kamenný dveřní portál a provedl i další drobnější úpravy hlavního průčelí domu. (Práce nechal provést tehdejší majitel objektu, dnes již zesnulý, pan Ivan Václavík, nadšený obdivovatel nejen jilemnické historie a zakladatel Jilemnického okrašlovacího spolku, o kterém se zmiňujeme v kapitole „Některé jilemnické spolky, aneb Jilemnice kulturní“.) Dřevěná šindelová střešní krytina je náročná na údržbu, v pravidelných intervalech je třeba provádět impregnační nátěr/nástřik šindelů, rovněž je nutné průběžně dožilé šindele vyměňovat. I nová majitelka objektu, paní Václavíková, se o objekt vzorně stará. Na průběžné udržovací práce čerpá vlastník objektu dotace z Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Stavení č. p. 104 bylo jedním ze tří domů ve Zvědavé uličce spolu s domy č. p. 113 a č. p. 118, které byly zpřístupněny veřejnosti během Dnů lidové architektury, jichž se Jilemnice účastnila v roce 2021. Dny lidové architektury byly pořádány pod záštitou Libereckého kraje.

Pro úplnost dodejme, že počátkem dvacátého století nechal původní majitel přistavět k domu patrový objekt (v místě původní zahrádky). Ten byl již v době svého vzniku od původního domu zcela odlišný, zděný, se zdobnou klasicistní fasádou, přesto nepůsobil rušivě – jen jakoby posunul pomyslnou hranici mezi městskou a předměstskou zástavbou ještě těsněji k původní hmotě domu č. p. 104. Tato přístavba (dnes samostatné číslo popisné – 85) byla ve druhé polovině dvacátého století velmi necitlivě upravena – zdobné architektonické prvky byly odstraněny a stěny byly omítnuty hladkou břizolitovou omítkou. Sokl objektu byl

Dům č. p. 85 před rekonstrukcí (foto 1. 12. 2010)

obložen novodobým obkladem z kamenných destiček, okna vyměněna za méně členěná, vyklápěcí. Takto upravený objekt se k ostatní zástavbě Zvědavé uličky naprosto nehodil. V roce 2015 se podařilo začlenit obnovu vnějšího pláště popisované přístavby do Programu regenerace MPR a MPZ a z finančních prostředků vyčleněných do rezervy programu byla obnova vnějšího pláště podpořena. Práce byly realizovány s velkou pečlivostí a postupy odpovídajícími spíše postupům uplatňovaným při obnově kulturních památek. Výsledek je nejlépe patrný při srovnání stavu před rekonstrukcí a po rekonstrukci. V objektu dnes sídlí výtvarné oddělení Základní umělecké školy Jilemnice.

Autor fotografie: Martin Lukeš

Chalupa č. p. 105

Dům č. p. 105 stojící na stísněném pozemku mezi chalupami č. p. 104 a č. p. 106 si po více než dvě století uchoval neměnnou velikost hmoty. Na domě je dodnes dochovaný neobyčejně malebný prvek prohnutého, vyklánějícího se ukončení štítové strany střechy – kdysi tak charakteristický pro všechny domy Zvědavé uličky. Tento prvek plnil kromě funkce estetické i funkci praktickou: chránil lomenici před nepříznivými vlivy počasí.

Majitelé objektu provedli v minulosti rekonstrukci střechy (podpořeno grantem Libereckého kraje), při které bylo zrušeno nepůvodní střešní okno. Dům je pečlivě udržován.

Chalupa č. p. 105. Autor fotografie: Martin Lukeš

Chalupa č. p. 106

Dům je posazen na vysokém a široce předsazeném zděném soklu. Jižní část chalupy (přivracená do ulice) je roubená, severní zděná. K domu byl v minulosti ze severu přistavěn ještě další – zděný – trakt.

Štít tvořily původně tři horizontální pásma, čtvrté, trojúhelníkové vzniklo až dodatečně po přestavbě střechy, kdy byl také odstraněn kabřinec. Tehdy bylo také napřímeno prohnutí střešního okraje lemujícího lomenici. Tyto zásahy způsobily, že dnes střecha působí poněkud tvrdým dojmem. Příznivě lze ale hodnotit užití šindelové krytiny.

Objekt slouží k trvalému bydlení.

Chalupa č. p. 106 (foto 5. 10. 2022)

Chalupa č. p. 108

I u tohoto stavení je hlavním uličním průčelím průčelí jižní. Vlastní objekt je jedním z menších objektů Zvědavé uličky, což se projevilo i v omezené výzdobě jeho lomenice. Nad lomenicí je však zachován kabřinec a na rozdíl od většiny sousedních domů se dochovalo i prohnuté vyklánějící se ukončení střešního okraje, byť jen v plechovém provedení. K objektu byla v minulosti přistavěna tzv. „lednice“ (zděná), v zadní části pozemku jsou pak přistavěné ještě další menší zděné objekty (garáž, dílna apod.).

Nový majitel objektu provedl nutné udržovací práce – nátěr a opravu střechy, nátěr roubení, opravu soklu, výměnu hlavních vstupních dveří, opravu oplocení apod. Práce byly podpořeny dotací města Jilemnice z Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Objekt slouží k trvalému bydlení.

Chalupa č. p. 108 (foto 5. 10. 2022)

Chalupa č. p. 110

Další chalupa přivrácená jižním průčelím do ulice. Původně symetrický tvar štítu domu č. p. 110 zanikl pravděpodobně velmi záhy po vystavění objektu, a to po požáru v roce 1788. Netypickým prvkem jsou i dvě sdružená okna, která nahradila původní dvojici oken samostatných. Vstupní partii domu zkrášluje barokní plastika sv. Jana Nepomuckého.

V roce 2010 provedly majitelky objektu opravu oplocení pozemku, se kterou souvisela i menší úprava terénu a též pokácení vzrostlého smrku při jižním okraji pozemku (mezi domy č. p. 109 a č. p. 110). Uvolnil se tak průhled na oba domy a obě průčelí, který původně tento vzrostlý smrk zakrýval. V roce 2011 přistoupily majitelky objektu k náročné celkové rekonstrukci objektu – zejména vnějšího pláště. Opravy doznalo i roubení, okna, štukové omítky atd. Projekt byl podpořen finanční dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Chalupa č. p. 110 (foto 24. 11. 2020)

Chalupa č. p. 111

Dům č. p. 111 je „nejzvědavějším“ stavením Zvědavé uličky, jeho šikmé natočení ke komunikační ose je největší. Ve skutečnosti ovšem příčinou tohoto vychýlení nebyla zvědavost stavebníka, ale bylo vynuceno šikmým tvarem pozemku. Roubené stěny jsou kombinované se zděnými. Ještě v devatenáctém století byl dům prodloužen do dvora o dvoupodlažní zděný obytný trakt, který s výhodou využívá k severu klesajícího sklonu terénu.

Objekt č. p. 111 obývají noví majitelé, kteří dům v minulých letech celkově zrekonstruovali. Byly vyspraveny dřevěné konstrukce, opravena a částečně vyměněna okna, byly obnoveny nátěry dřevěných konstrukcí, opravena podezdívka objektu a provedeny další práce. Práce byly podpořeny dotací města Jilemnice z Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Objekt slouží k trvalému bydlení.

Chalupa č. p. 111 (foto 5. 10. 2022)

Chalupa č. p. 112

Na rozdíl od většiny ostatních domů má tato nemovitost poměrně širokou stavební parcelu – dům je poslední na pravé straně Zvědavé uličky (při pohledu zdola). Majitelé této výhody využili ještě v devatenáctém století, kdy k objektu přistavěli příčný zděný obytný trakt. Lomenice tohoto domu je patrně z celé Zvědavé uličky nejušlechtilější, působí velmi plastickým dojmem, což výrazně podporuje i sluneční svit (hlavní štít tohoto domu stojí – podobně jako u výše popisovaných chalup – v uliční řadě orientované k jihu).

Chalupa č. p. 112 (foto 5. 10. 2022)

V roce 2013 byla obnova domovních štítů podpořena dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Chalupa č. p. 113

Dům je ve svém výrazu velmi nenápadný, přesto si však zaslouží zvýšenou pozornost. Jedná se o nejstarší roubené stavení v Jilemnici, které díky své izolované poloze uniklo osudu 114 domů, jež lehly popelem při největším požáru města v roce 1788. Dům je situován směrem severním – pod řadou domů a chalup tvořících Zvědavou uličku. Přesto je chápán jako součást Zvědavé uličky.

Chalupa č. p. 113 – východní průčelí (foto 5. 10. 2022)

Díky údajům ze záklopového prkna, které byly před zničením včas opsány, je dnes znám rok vzniku domu: 1752. Jeho výstavba tedy o několik desetiletí předcházela expanzi výtvarných nápadů při řešení plochých štítů, jež nastala koncem osmnáctého století. Proto má tento dům jednoduchý štít bez členění do horizontálních pásem. Zajímavostí domu je také výměnek přistavěný k severní straně objektu.

V roce 2017 proběhla náročná obnova roubených stěn objektu, stropů a také odvlhčení objektu. Práce byly podpořeny dotací z Programu regenerace MPR a MPZ. V následujících letech vlastník realizoval barevný nátěr stěn a výplň spár hliněnou vymazávkou. Práce byly podpořeny dotací města Jilemnice z Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Vlastník objektu postupuje při opravě tohoto unikátního domu pomalým tempem, které respektuje specifika rekonstrukce dřevostavby. Spolupráce vlastníka tohoto objektu a zástupců orgánů státní památkové péče je příkladná, ukázalo se to např. při Dnech lidové architektury v červenci roku 2021. Stavení č. p. 113 bylo jedním ze tří domů ve Zvědavé uličce spolu s domy č. p. 104 a č. p. 118, které byly zapojeny do Dnů lidové architektury. Vlastník objektu si pro tuto příležitost připravil ukázkou postupu vyplnění spár roubení, setkání se účastnil i tesař, který práce na objektu prováděl. Zájem o praktickou ukázkou rekonstrukce kulturní památky byl ze strany veřejnosti veliký.

Dny lidové architektury u chalupy č. p. 113 (foto 18. 7. 2021)

Dům č. p. 113 leží stranou hojně navštěvované Zvědavé uličky. Nicméně v dlouhodobých plánech rozvoje území města je stále živá myšlenka zřízení trasy pro pěší, která by spojovala Zvědavou uličku a Metyšovu ulici. Tak trochu pozapomenutý unikát, chalupa č. p. 113, by se tak znovu ukázala pohledům veřejnosti.

Chalupa č. p. 117

Tento dům je již situován na druhé straně ulice – tedy svým hlavním průčelím obrácen směrem k severu.

V polovině sedmdesátých let dvacátého století byl tento objekt v podstatě nahrazen zděnou replikou, která usiluje v exponovaných pohledech o navození dojmu starobylé autenticity. Falešné roubení ani širší proporce oken ovšem dobově příliš nepůsobí. Nejcenějším prvkem objektu je lomenice, při jejíž rekonstrukci byl užit původní materiál.

Chalupa č. p. 117 (foto 5. 10. 2022)

Chalupa č. p. 118

Dům č. p. 118 přivrácený hlavním průčelím k severu je další autentickou poloroubenou chalupou „zvědavého typu“. Zajímavostí tohoto domu je přístavba zděného „dvorního“ traktu, který byl postaven pravděpodobně nedlouho po vyzdvižení základní hmoty objektu (dům má

tedy z ulice vlastně tvar L). Přístavba má dvoustupňovou mansardovou střechu. Jako celek působí usedlost vyváženým dojmem.

Objekt prochází v posledních letech rozsáhlou rekonstrukcí. Práce postupují relativně pomalu – zejména s ohledem na finanční možnosti majitelky. V roce 2015 proběhla celková oprava roubení, výměna okenních výplní a statické zajištění klenby ve sklepe. V roce 2017 pak spárování vnějších i vnitřních stěn roubení, nátěr vnějších obvodových stěn roubení, nátěr štítu, oprava náspi, oprava schodiště. V roce 2020 práce pokračovaly celkovou rekonstrukcí zděné přístavby s mansardovou střechou. Práce byly podpořeny dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Stavení č. p. 118 bylo jedním ze tří domů ve Zvědavé uličce spolu s domy č. p. 113 a č. p. 104, které byly zpřístupněny veřejnosti během Dnů lidové architektury, jichž se Jilemnice účastnila v roce 2021. Dny lidové architektury byly pořádány pod záštitou Libereckého kraje. Nejširší veřejnost tak mohla vidět další rekonstrukci kulturní památky přímo v jejím průběhu.

Dům č. p. 118 má zdobnou a dobře dochovanou lomenici, která je již nyní – během rekonstrukce domu – ozdobou severní fronty Zvědavé uličky.

Chalupa č. p. 118 (foto 5. 10. 2022)

Chalupa č. p. 119

Tento dům je pouze zčásti roubený a netypicky otočený podélnou stranou k ulici, podobně jako dům č. p. 104 na druhé straně ulice – rovněž při jejím spodním okraji. Podobně jako pro dům č. p. 104 bylo i pro tento objekt nepříznivé zvyšování nivelety původně úvozové cesty poté, co se silnice stala spojnicí Jilemnice a sousední Mříčné.

Cenným prvkem je zejména jemně profilované, v nadpraží obloukovitě sklenuté kamenné ostění vstupních dveří. Toto spolu s dochovanými dveřními křídly vytváří malebný celek.

Objekt v nedávné době změnil majitele. Nový majitel přistoupil k částečné rekonstrukci objektu, která zahrnovala kromě jiného i opravu lomenice. Konečně tak byl napraven stav z doby poslední rekonstrukce, kdy byla do lomenice vložena obdélná okénka „na šířku“ – bez členění. Okénka jsou nově členěna svislou příčlí a celek

Chalupa č. p. 119 (foto 24. 11. 2020)

působí nyní daleko přívětivěji a autentičtěji. Úpravy objektu zahrnovaly také odstranění přerostlé zeleně (tůje, borovice kleč), která objekt zastiňovala a znepřístupňovala pohledům zvenčí. Práce byly podpořeny dotací města Jilemnice z Programu na obnovu nemovitostí, objektů nebo jejich prostředí, které se nacházejí na území města Jilemnice.

Chalupa č. p. 121

Objekt č. p. 121 není původním roubeným domem Zvědavé uličky, avšak nyní, po jeho transferu o cca 25 metrů severním směrem jej lze k celku Zvědavé uličky přičlenit. Roubené přízemní stavení se zdobnými štíty bylo vybudováno po požáru roku 1788 a rozšířeno později přístavbou zděnou hospodářskou částí. Současná podoba objektu je výsledkem celkové

Chalupa č. p. 121 u vstupu do Zvědavé uličky. Autor fotografie: Martin Lukeš

rekonstrukce z 2. poloviny 20. století. Transfer i celková rekonstrukce probíhaly v letech 1998–2000 a byly podpořeny dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Dům č. p. 121 je obdélná roubená stavba se sedlovou střechou krytou šindelem a štítem orientovaným k severu. Objekt se nachází poněkud stranou ve východní dolní části Zvědavé uličky. Východní průčelí je pětioké, střední osu tvoří vstup s jednoduchým dřevěným portálem. Lomenice je horizontálně dělená ozdobnými lištami do tří polí. Na západní straně se nachází patrový zděný, v patře roubený moderní přístavek s kuchyní. Přístavba přesahuje hřebenem střechy roubený objekt. Střechy objektu jsou kryty dřevěným štípaným šindelem, který i přes pravidelnou údržbu dospěl na hranici své životnosti. Krytina je na několika místech poškozená, dřevěné šindele jsou navíc poničené (vykousané) kunami a krytina tak neplní svoji funkci správně. Majitelka objektu se rozhodla pro výměnu stávající střešní krytiny za krytinu z přírodní břidlice, práce proběhnou v etapách. Tato akce obnovy byla zařazena do anketního dotazníku Program regenerace MPR a MPZ.

Statek je v držení rodiny Šaldových, kteří zde hospodařili po několik generací, již od devatenáctého století. V současnosti je světnice domu využívána jako oblíbená restaurace. Pečlivě je udržováno i okolí objektu (na rohu ulic K Břízkám a Zvědavá). Objekt je využíván pro trvalé bydlení.

Socha sv. Jana Nepomuckého u č. p. 110

Socha svatého Jana Nepomuckého ve Zvědavé uličce stojí před roubeným domem č. p. 110 a pochází z roku 1731. Socha původně stála ve Valdštejnské ulici před domem č. p. 734 a na své současné místo byla přenesena v sedmdesátých letech 20. století.

Figura sv. Jana je přibližně jeden metr vysoká, esovitě prohnutá, umístěná na vysokém podstavci. Světec je prostovlasý, kolem hlavy má zlacenou svatozář (hvězdy jsou odcizeny), levá ruka drží bilet, pravá je ohnuta v předloktí a zdvižena k nebi. Světec je oděn v kanovníckém rouchu, rochetě a almuce. Skulptura je zhotovena ze světlého pískovce.

Socha byla restaurována v roce 1998 akad. soch. Petrem Roztočilem.

*Socha sv. Jana Nepomuckého u domu č. p. 110
(foto 5. 10. 2022)*

Socha sv. Jana Nepomuckého u č. p. 121

Druhá socha sv. Jana Nepomuckého na spodním okraji Zvědavé uličky pochází z druhé poloviny 18. století. Socha je umístěna na rozcestí při vstupu do Zvědavé uličky a významně doplňuje její kolorit.

Přibližně jeden metr vysoká socha je umístěná na vysokém podstavci, který je nahoře zdoben profilovanou římsou a po stranách volutami. Na čelní straně podstavce je vytesáno pět hvězd v barokním štítu, které se podle legendy objevily nad místem Janova utonutí. Štít nese stopy modrého a hvězdy zlatého nátěru. Světec má na hlavě kněžský kvadrátek a nad ním svatozář. V levé ruce drží kříž v nezvykle kolmé poloze, ukazovák pravé ruky drží na ústech, draperie je bohatá, se zbytky polychromie v záhybech. Vše je zhotoveno z červeného pískovce s citem a prvky lidové tvořivosti – socha je dobrým dokladem místní sochařské produkce.

Památku byla restaurována v letech 1996–1997 akad. soch. Petrem Roztočilem.

*Socha sv. Jana Nepomuckého u domu č. p. 121
(foto 5. 10. 2022)*

Areál zámku

(součástí areálu: zámek č. p. 75, zámecký park, kašna, pomník geologa F. Pošepného, zahradní domek s relikty kostela sv. Alžběty, oplocení, brána, ohradní zeď, socha sv. Josefa v oplocení parku, úřednický dům č. p. 69 (v návrhu)

Z pohledu státní památkové péče jsou součástí kulturní památky areál zámku výše jmenované prvky. V zámeckém parku se ale nachází ještě socha sv. Karla Velikého, socha Panny Marie Immaculaty, u zámku pak stojí ještě jedna socha sv. Josefa, ty byly do zámeckého parku v minulosti přemístěny z jiných míst. Všechny tři zmíněné sochy nejsou podle Ústředního seznamu kulturních památek ČR součástí kulturní památky areál zámku, ale jsou památkami individuálně prohlášenými, proto jsou uvedeny dále v textu samostatně.

Zámek

Autor fotografie: Martin Lukeš

V místě zámku je poprvé připomínána tvrz listinou z r. 1492. Renesanční zámek zde byl vybudován teprve v druhé polovině 16. století pravděpodobně podle projektu Carla Valmadiho. Z popisu zámecké budovy z roku 1688 vyplývá, že zámek byl rozsáhlejší než dnes, odpovídal menšímu venkovskému šlechtickému sídlu vybavenému pro každodenní provoz šlechtické domácnosti.

Jádro dnešní zámecké budovy mělo původně půdorys písmene L s šestibokou věží v severozápadním nároží a dvěma oblouky arkád na východní straně dvora (sloužily jako vstupní chodba, později ale byly zazděny). Po roce 1701 přestal zámek sloužit jako trvalé sídlo, pravidelnou údržbou se zámecká budova příliš nezměnila. Pouze střechy zničené požáry v letech 1788, 1838, včetně bání věže s lucernou, pozbyly opravami renesančních tvarů a prvků (štíťových vikýřů). Nová střecha byla „stanová“. Při respektování střídmeho renesančního charakteru stavby byl zámek v posledních letech 19. století zrcadlově rozšířen o část středového traktu a celé východní křídlo s věží o patro převyšující vlastní stavbu. Hlavní vchod byl ze západního křídla přesunut do středu budovy, v interiéru byly realizovány

dispoziční změny menšího rozsahu. Iniciátorem těchto úprav byl hrabě Jan Nepomuk Harrach.

V interiéru západního přízemí jsou dochovány křížové klenby, v bývalé kuchyni pruská placka s koutovými výsečemi, v patře hvězdová klenba. Vstup do prvního patra umožňuje široké schodiště lemované pískovcovou balustrádou z konce 19. století. Sklepení je přístupné po pískovcových schodech segmentově valeně zaklenutou chodbou, podlaha v malém sklepení je vydlážděna rozměrnými pískovcovými dlaždicemi, prostor je zaklenut valenou cihlovou klenbou s výsečemi.

Všechna průčelí objektu jsou řešena symetricky. Křídla budovy je vytvořen čestný dvůr. Uprostřed středního křídla jen velmi mělce vystupuje rizalit s armovanými nárožními, ve středové ose rizalitu je umístěn hlavní vchod v pískovcovém ostění a výrazné bosáži. Omítky jsou provedeny v tzv. „harrachovských“ barvách: podklad je žlutý, římsy, šambrány a bosáž kryje nátěr v tzv. pompejské červené. Střechy západního a východního křídla jsou plně valbové, střední křídlo je kryté sedlovou střechou. Střechy jsou členěny malými vikýři se stříškami zvonovitého tvaru. Obě věže jsou zakryty stanovými střechami s lucernami a jehlancovým zakončením. Velké plochy jednotlivých střech (kromě střech vikýřů, okrajů střech úžlabí atp.) jsou kryty přírodní břidlicí, na klempířské prvky byl použit měděný plech. Celková oprava střechy vč. výměny střešní krytiny proběhla v letech 2013 a 2014 s přispěním finančních prostředků z Programu regenerace MPR a MPZ.

V současné době je v budově zámku provozováno Krkonošské muzeum, které sem přesídlilo z přízemních prostor radniční budovy v roce 1953. Krkonošské muzeum v Jilemnici využívá též prostory v jižním traktu budovy č. p. 1 a částečně v severním traktu č. p. 1. Díky náročnému přesunu části expozic do zrekonstruovaných prostor v budově č. p. 1 (zcela obnovena byla stálá expozice věnovaná historii lyžování) bylo možné rozšířit prostory pro nové výstavy v budově zámku (v přízemí). S touto zásadní změnou souvisela i změna stavební – v budově zámku proběhla v roce 2010 přestavba vstupního prostoru. Byla zrušena druhotná obezdívka „zrcadla“ monumentálního kamenného schodiště, byly zrušeny druhotně osazené dvoukřídlé dveře vedoucí na toto schodiště a byly naopak obnoveny dvojice dveře vlevo a vpravo od hlavního vstupu vedoucí do výstavních prostor. Celá tato úprava vycházela z dochovaných plánů zámku. V letech 2020 a 2021 byly také celkově opraveny a natřeny vnější okenní výplně okenních otvorů v celém objektu.

Jilemnický zámek, ve kterém sídlí Krkonošské muzeum, je jednoznačně nejnavštěvovanější kulturní památkou v Jilemnici.

Zámecký park s kašnou

Základ zámeckého parku vznikl již kolem poloviny 16. století – spolu se zámeckou budovou. V 60. letech 17. století byl park rozšířen (severně a severovýchodně od dnešní zámecké budovy). Z této doby je připomínána okrasná zahrada se dvěma vodotrysky, dvěma letohrádky a zahradním domkem. Na konci 17. století byla část zahrady – parku – obehnaná kamennou zdí.

Po roce 1701, kdy noví majitelé zámku pobývali na svém jilemnickém sídle jen občas, byla výrazně zjednodušena výzdoba zámecké zahrady. V této době bylo pravděpodobně také strženo staré dřevěné křídlo zámku, byla vystavěna nová úřednická barokní budova (dnes dům č. p. 1 – jižní část), byl upraven a rozšířen pivovar a sousední hospodářský dvůr.

Na konci 18. století přišel na jilemnické panství vedoucí lesní úředník Štěpán Jahněl a spolu s ním i do zámeckého parku semena modřínu, který se v té době v Krkonoších nevyskytoval. Někteří jedinci modřínů v jilemnickém zámeckém parku patří k nejstarším v Krkonoších.

Roku 1895 se rozšířil zámecký park směrem na sever. Došlo také ke zboření ohradní zdi a park získal z velké části přírodní charakter.

Kamenná kašna před budovou zámku a pohled do přední části zámeckého parku (foto 5. 10. 2022)

Připomeňme ještě nejnovější osudy jilemnického zámeckého parku. Dne 23. 7. 2009 se celým Jilemnickem prohnal orkán ohromné ničivé síly. Do té doby nepředstavitelnou spoušť zanechal i v jilemnickém zámeckém parku. Během čtvrt hodiny padlo v jilemnickém zámeckém parku 46 (!) vzrostlých stromů. Zcela zničeny byly také skleníky. Likvidace následků této přírodní katastrofy proběhla ještě v letních měsících roku 2009, bylo nutné provést takové zásahy, aby byl pohyb po parku opět bezpečný.

Přírodní katastrofa uspíšila přípravu dlouho projednávaného projektu revitalizace zámeckého parku. Během příprav projektu se ukázalo, že stav zmíněných ploch zeleně nebyl ani před řáděním přírodního živlu úplně vyhovující. Kolektivem odborníků byla proto navržena důsledná zahradnická opatření vedoucí ke zlepšení stavu zámeckého parku. Projekt byl podpořen finanční dotací ze Státního fondu životního prostředí, tato

Lípa u vchodu do zámeckého parku po řádění orkánu Sabine (foto FB Krkonošského muzea)

podpora se však týkala pouze dosadeb, a ukončen v roce 2013.

V únoru 2020 pak během orkánu Sabine padla další zelená oběť přírodnímu živlu, orkán nepřezila mohutná lípa hned za hlavním vstupem do zámeckého parku. Její stáří bylo odhadováno na 300 let.

Kromě revitalizace zeleně proběhla ještě příprava záměru revitalizace cest. Byl zpracován rozsáhlý projekt revitalizace cest a některých prostranství v areálu. Z tohoto projektu se zatím podařilo uskutečnit jen malou část.

Vkusným architektonickým doplňkem přední části parku je jednoduchá kruhová kašna (o průměru 7 m) s nízkou kamennou obrubou z roku 1831, která stojí před budovou zámku. Tato památka byla celkově restaurována a znovu zprovozněna v roce 2004 akad. soch. Jiřím Novákem.

Pomník geologa Františka Pošepného

Pamětní deska připomínající celosvětově proslulého jilemnického rodáka geologa Františka Pošepného pochází z roku 1907. Je osazena na kamenném bloku z hrubě opracované žuly, který byl umístěn ke vstupu do zámeckého parku – blízko za bránu parku z ulice Komenského. Jedná se o bronzovou reliéfní desku, jejímž autorem je sochař Bohumil Kafka. Deska byla původně osazena ve východním průčelí budovy tzv. nové radnice (dnes základní škola v ul. Jana Harracha – č. p. 97).

Profesor František Pošepný (* 1836 Jilemnice, † 1895 Vídeň) byl významným českým geologem a mineralogem.

Detail reliéfu připomínajícího geologa Františka Pošepného (foto 2. 12. 2020)

Zahradní domek s relikty kostela sv. Alžběty

Tzv. zahradní domek byl vystavěn v polovině 19. století, zásadně přestaven v roce 1956. V místě zahradního domku stávala kaple (kostel) sv. Alžběty, jež r. 1786 vyhořela, a protože již nesloužila jako hrobka hraběcí rodiny Harrachů, nebyla obnovena. Zahradní dům prošel dlouhým historickým vývojem, který byl potvrzen archeologickým výzkumem provedeným v září 2016 a na jaře 2017. Výzkum odhalil v interiéru tohoto domu v linii západ-východ středovou zeď z lomového kamene, která je reliktem severní obvodové zdi presbyteria gotického kostela sv. Alžběty a následně pohřební kaple majitelů jilemnického panství. Tato

středověká zeď s dochovaným sanktuáriem a dalšími artefakty je historicky nejčinnější částí domu. V okolí stavby jsou lokálně dochovány historické oblázkové dlažby, nacházel se zde i hřbitov.

Připomeňme, že během archeologických průzkumů byly mimo jiné nalezeny tři kostrové hroby, které prokazatelně pocházely ze 14. století a patřily tehdejšími majitelům jilemnického panství Valdštejnů, jejich štěpanické větve. Přelomový objev výrazně posunul počátky města před první písemnou zmínku o Jilemnicích z roku 1350. Pozůstatky pánů z Valdštejna byly během rekonstrukce zahradního domku při církevním obřadu pietně uloženy zpět – do někdejších prostor kostela sv. Alžběty.

Zahradní domek je zatím nejnovější součástí kulturní památky „areál zámku“, prohlášen za kulturní památku byl rozhodnutím MK ČR ze dne 1. 3. 2018.

Stav zahradního domu v návaznosti na učiněné archeologické objevy a jejich prezentaci si vyžádal celkovou obnovu. Ta byla, především díky finančnímu příspěvku MK ČR z Programu regenerace, zahájena v roce 2018. Projekt obnovy řešil obnovu zahradního domku a prezentaci reliktů kostela sv. Alžběty včetně vybudování výstavních expozic. Projekt byl ukončen a objekt zpřístupněn veřejnosti na podzim roku 2019.

Zahradní domek s reliktů kostela sv. Alžběty (foto 4. 10. 2022)

Stručná historie kostela sv. Alžběty a zahradního domku u jilemnického zámku

13. století	starší církevní stavba
2. polovina 13. století	vystavěn kostel sv. Alžběty
14. století	v kostele byla k poslednímu odpočinku uložena těla tří pánů z Valdštejna
1350	první písemná zmínka o městě Jilemnicích
1492	bratři Heník a Zdenko Valdštejnové dělí rozsáhlé panství na část jilemnickou s tvrzí a štěpanickou s hradem
1651	zmínka o kostele sv. Alžběty, který sloužil jako farní pro hoření část města
1786	kostel přeměněn na kapli
1788	budovu postihl ničivý požár
1791	zdivo zničené stavby částečně rozebráno a použito na stavbu školy
1838	domek vyhořel, byl pokryt novým krovem, sloužil zahradnickým potřebám
1898	citlivá úprava domku podle projektu arch. Františka Skopalíka
1956	poslední dosti radikální úprava objektu. V místech sakristie byly vybudovány veřejné záchodky
2016–2018	rozsáhlý archeologický výzkum
13. února 2018	ostatky pánů z Valdštejna pietně uloženy do kovových rakví a přeneseny zpět do podzemí stavby
14. září 2019	otevření stálé expozice

<https://www.nasepojizeri.cz/>

Oplocení, brána, ohradní zeď

Hlavní vstup do zámeckého parku, oplocení, brána (foto 4. 10. 2022)

Součástí kulturní památky areál zámku je i oplocení, brána a ohradní zeď. Oplocením se myslí oplocení přední části parku, které sestává z kovářsky zpracovaných plotových dílců zavěšených na mohutné pískovcové pilíře umístěné na vysoké kamenné podezdívce. Zdobená kovaná brána hlavního vstupu do parku je součástí tohoto oplocení.

Pro úplnost dodejme, že pro svou rozsáhlost je zámecký park lemován různými druhy zdí a oplocení. Např. v úseku podél ulice Valdštejnská (mezi domem č. p. 66 a vstupem do parku z ulice Valdštejnská) byla v roce 2009 vystavěna nová mohutná opěrná zeď obložená kamenem a opatřená ohradní zdí z pálených cihel. Tato konstrukce nahradila nehezkou zeď z betonových dílců vybudovanou na hranici parku v dobách socialismu. Součástí rekonstrukce zdi v roce 2009 byla též výroba a osazení nové kovové brány osazené do vstupu z Valdštejnské ulice. Tento projekt byl součástí širšího záměru nazvaného Revitalizace Masarykova náměstí v Jilemnici. Projekt byl podpořen z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod.

Další dosud nesanované úseky ohradní zdi zámeckého parku se nacházejí v přední části parku, a sice v úseku od JV rohu výše popsaného oplocení přední části parku po kout u zahradního domku, dále v úseku mezi zahradou pod domkem a přístavbou budovy bývalého gymnázia a ještě v úseku přilehlém k ulici Valdštejnská, před domem č. p. 66. V roce 2020 bylo zadáno zpracování projektu celkové opravy popsanych úseků ohradní zdi zámeckého parku, projekční práce byly dokončeny v roce 2021. V roce 2022 byla zahájena první etapa celkové opravy ohradní zdi v úseku od JV rohu historického oplocení po kout u zahradního domku. Práce byly významně podpořeny individuální dotací Libereckého kraje a též dotací z Programu regenerace MPR a MPZ.

Socha sv. Josefa na rohu zámeckého parku

Tato socha sv. Josefa byla vytvořena v roce 1744, dnes se nachází mezi nárožními pilíři oplocení zámeckého parku (JV). Původně socha stála v místě školní budovy u domu č. p. 4.

Pískovcová socha v mírně podživotní velikosti je umístěna na nízkém zdobném podstavci zdobeném kartuší. Světec drží v pravé ruce téměř v kolmé poloze Ježíška, jenž obrací tvář k jeho obličejí. Ruku má opřenou o podstavec, který vystupuje z bohaté draperie. Hlava světce je prostovlasá, tvář s „braunovskými“ prvky je laskavě skloněna k Ježíškovi.

Podle dochovaných nápisů byla socha renovována již v roce 1827, a to J. Konopáčem, později ještě v letech 1958 a 1998.

*Socha sv. Josefa na rohu zámeckého parku
(foto 4. 10. 2022)*

Úřednický dům č. p. 69 (v návrhu na prohlášení za kulturní památku)

O zapsání do Ústředního seznamu kulturních památek ČR usilují nově i vlastníci bývalého úřednického, dnes bytového domu č. p. 69, který se nachází v bezprostřední blízkosti zámku. Návrh na prohlášení tohoto objektu za kulturní památku byl podán v roce 2022. Z pohledu státní památkové péče je objekt prozatím veden jako nechráněná součást areálu zámku.

*Bývalý úřednický dům č. p. 69
(foto 4. 10. 2022)*

Dům č. p. 1

Historická budova, kterou dnes označujeme číslem popisným 1, má půdorys ve tvaru L – kratší jižní křídlo (dříve užívané jako úřednická budova) a delší severní křídlo, ve kterém probíhala vlastní výroba piva (později zde byla umístěna již jen část technologie výroby piva). V současné době se dům č. p. 1 nachází na dvou stavebních parcelách a je ve vlastnictví dvou různých subjektů. O objektu budeme dále v textu mluvit pro zjednodušení jako o domě č. p. 1.

Dům č. p. 1 – jižní křídlo. Autor fotografie: Martin Lukeš

Budova vznikla po roce 1701. Přesné datum založení úřednické budovy č. p. 1 (jižní část domu) a přilehlého pivovaru není známo. Z roku 1716 se však dochoval „plán jilemnického pivovaru“, který (ač do důsledku nerealizován) může odkazovat na jeho tehdejší výstavbu.

V roce 1788 vyhořel při požáru města také pivovar s přilehlou budovou č. p. 1. V roce 1838 pivovar opět vyhořel a následně byl stavebně upraven. V r. 1885 byl rekonstruován starý hvozď. V r. 1891 byla nad varnou zřízena nová střecha, vybouráno 18 sloupů pod štoky a osazeny nové. V letech 1896–1900 bylo z varny zřízeno humno, zaklenuté do traverz (strop vynáší dva nýtované průvlaky nesené šesti litinovými sloupy) a byl rekonstruován hvozď. V roce 1897 byl v blízkosti starého pivovaru vystavěn pivovar nový (obě budovy jsou v patře propojené dřevěným věšadlovým mostem).

Dům č. p. 1 v areálu bývalého panského pivovaru je řešen jako zděná, částečně podsklepená stavba o dvou nadzemních podlažích vybudovaná na půdorysném základě ve tvaru písmene L, zastřešená valbovou střechou. Jednotlivé střechy objektu jsou kryty pálenými keramickými taškami (bobrovky). Klempířské prvky jsou zhotoveny nově z měděného plechu. Vnější omítky jsou v místě provedeny jako hladké – štukové, architektonicky členěné ve střízlivém barokním tvarosloví (hladká fasáda je zakončená bohatě profilovanou korunní římsou). Okenní a dveřní výplně jsou zhotoveny převážně ze dřeva a z větší části jsou osazeny do jednoduše profilovaných kamenných ostění (výplně nemají jednotný slohový charakter). V severním křídle jsou některé okenní výplně kovové – jedná se o repliky původních kovových okenních výplní.

Působivý je mohutný, bohatě zdobený portál s dobovými vraty a s velkým znakem hrabat Harrachů. Další znaky hraběcího rodu jsou v průjezdu, nad severním vstupem do budovy a také v jednom z výstavních sálů v zadním traktu objektu ve druhém nadzemním podlaží (ten je malovaný ve štukovém rámu a byl restaurován při celkové rekonstrukci objektu v roce 2010). Tento sál je v současnosti využíván Krkonošským muzeem v Jilemnici

k výstavám, probíhají zde též četné přednášky, příležitostně i koncerty. Sál je pro lepší orientaci veřejnosti v objektu označován jako *Erbovní*.

Dům č. p. 1, jedna ze stylově nejčistších barokních staveb města, byla panskými úředníky obývána až do roku 1945. V následujících krutých letech komunismu ale historická budova chátrala, využívala se částečně jako sklad, později zůstala z velké části zcela nevyužitá.

V letech porevolučních přistoupil nejprve vlastník jižního křídla objektu – Správa KRNP – k celkové rekonstrukci tohoto křídla. Zde se v současné době nalézají Městská knihovna Jaroslava Havlíčka, výstavní sály muzea a depozitáře muzea.

Z novodobé historie budovy č. p. 1 připomeňme ještě další, radostnější kapitolu – celkovou rekonstrukci zadního traktu objektu. Ta byla zahájena s přispěním finančních prostředků Programu regenerace MPR a MPZ a úspěšně dokončena zejména díky podpoře z Finančního mechanismu EHP/Norsko v roce 2010 (žádost o dotaci byla podána v říjnu 2006, v prosinci roku 2008 začaly stavební práce související s celkovou rekonstrukcí severního traktu č. p. 1, v prosinci roku 2009 se podařilo dokončit stavební část projektu, v roce 2010 byl objekt vybaven nábytkem a v září 2010 se neskutečné stalo skutečným – kompletně zrekonstruovaný objekt bývalého pivovaru se otevřel veřejnosti.)

V objektu je nainstalována nová expozice věnovaná historii lyžování s názvem „Bílou stopou“, je zde i další nový výstavní sál. V přízemí objektu se nachází multifunkční sloupový sál, kde se pořádají svatby, koncerty a další kulturní pořady. V objektu byla dále zprovozněna tzv. tržnice řemesel, kde již proběhla řada řemeslných pátků a nejrozličnějších předváděcích akcí a kde získal azyl též historický stuhařský tkalcovský stav Ludorf.

Historický stuhařský tkalcovský stav Ludorf se podařilo zprovoznit panu Krupičkovi, na snímku zachycen při dohledu na činnost stavu. Foto bylo pořízeno během Dnů evropského dědictví 2020, a to 12. 9.

Ten se podařilo tzv. v hodině dvanácté získat z místní textilní školy, umístit během rekonstrukce severní části domu č. p. 1 do interiéru domu (bylo nutno vybourat nadpraží stávajícího dveřního otvoru) a téměř zázrakem či souhrou šťastných rozhodnutí a náhod i zprovoznit. Dnes tento historický unikát znovu tká několikabarevné stuhy s nápaditými motivy. K prostoru tržnice přiléhá pult pro občerstvení. V podkroví objektu se usídlilo informační centrum pro mládež a jsou zde též depozitáře knihovny a muzea. Samozřejmostí je nové sociální zařízení. Bonusem je pak salonek ve věži se zajímavými výhledy na město, přístupný např. v průběhu Dnů evropského historického dědictví i veřejnosti.

I po náročné rekonstrukci objektu zůstalo dispoziční rozvržení interiéru a jeho materiálové pojetí zachováno v historicky původní a v podstatě autentické podobě, která respektuje jednotlivé vývojové etapy výstavby objektu. Detailní popis úřednické budovy a pivovaru je možné nalézt např. ve stavebně historických průzkumech jilemnického pivovaru, vypracovaných v červenci 2005 PhDr. Františkem Gabrielem a v roce 2009 Ing. arch. Janem Peštou.

Areál kostela sv. Vavřince

(součástí areálu: kostel sv. Vavřince, socha sv. Václava, socha sv. Jana Nepomuckého, socha sv. Antonína Paduánského, socha sv. Barbory)

Areál je umístěn ve staré městské zástavbě, spolu s farou a četnými sochami představuje doklad kvalitní barokní zástavby města. Celkové působení areálu je navíc umocněno krásou blízkého zámeckého parku a v souvislostech pak vytváří jeden z nejvýraznějších rysů tváře města Jilemnice.

Kostel sv. Vavřince

Původně, od 14. století, stával kostel stejného zasvěcení v místech dnešního náměstí. Základní kámen současného kostela byl položen 10. 8. 1729 na svátek patrona sv. Vavřince. Kostel byl projektován Janem Jiřím Aichbauerem na popud hraběte Aloise Tomáše Raimunda z hraběcí rodiny Harrachů a vybudován a dokončen r. 1736. Na přilehlém hřbitově se pohřbívalo do roku 1783, roku 1811 byl hřbitov zrušen.

V důsledku několika požárů (1788, 1803, 1838) se vnější vzhled kostela změnil, původní helmici vystřídala stanová střecha, valbová barokní střecha lodi byla nahrazena sedlovou (koncem 60. let 19. století). Barokně vzhled si ale interiér kostela zachoval přes všechny požáry dodnes.

Objekt kostela sv. Vavřince je řešen jako zděná jednolodní (orientovaná) stavba vybudovaná na obdélném půdorysu doplněném ze západní strany čtvercově založenou patrovou věží a ze strany východní zakončeném zúženým pravoúhle uzavřeným presbytářem s dvojicí bočních patrových sakristií.

Věž kostela je zastřešena stanovou bání mansardového tvaru, loď střechou sedlovou a presbytář střechou sedlovou s valbovým závěrem (ve hřebeni je osazena nízká sanktusová věž s otevřenou lucernou). Věžní bání je kryta svitkovým pozinkovým plechem, loď a presbytář asfaltovým šindelem a sanktusník svitkovým měděným plechem. Klempířské prvky jsou zhotoveny povětšinou z měděného plechu. Střešní plášť je nad lodí kostela vynášen celodřevěným hambalkovým krovem (konstrukce pochází z šedesátých let 19. století, kdy byla původní valbová střecha nahrazena střechou sedlovou).

Obvodové stěnové konstrukce jsou vystavěny ze smíšeného zdiva na „hubenou“

Kostel sv. Vavřince od jihu. Autor fotografie: Martin Lukeš

vápennou maltu. Vnější omítky jsou řešeny jako dvouvrstvé – vápenocementové jednoduše architektonicky členěné (profilované korunní římsy jsou z kamene). Stěnový sokl je opatřen obkladem z pravidelně opracovaných pískovcových desek. Okenní výplně v lodi jsou ve většině případů vitrajové, osazené do pevných kovových ráků (okenní otvory mají kasulový tvar). Okenní výplně v sakristii jsou dřevěné jednoduše zasklené osazené do kamenných ostění. Okenní výplně ve zvonovém patře věže jsou celodřevěné prkenné – svlakové. Dveřní výplně jsou povětšinou dřevěné, sbíjené, vsazované do jednoduchých kamenných ostění.

Kruchta, opatřená dřevěným zábradlím, je nesena dvěma čtvercovými pilíři a podklenuta polem pruské placky. Loď je z vrchu uzavřena dvěma plackovými klenbami do pasů a presbytář pak jednou klenbou plackovou. Vnitřní omítky jsou vápenné – štukové, bohatě architektonicky členěné (průběžná horizontální římsa pod stropem, stěnové pilastry s íónskými hlavicemi atd.). Vnitřní dlažby jsou z diagonálně kladených pískovcových dlaždic čtvercového formátu. Ve východní části presbytáře je rozsáhlá nástěnná malba z roku 1930, nad severním oknem oratoře je vymalován erb Harrachů, nad jižním oknem znak města Jilemnice.

V posledních letech proběhla oprava střechy nad hlavní věží (stávající plechová střecha byla vyspravena a opatřena dvěma vrstvami nátěru), byl také sanován havarijní stav korunní římsy nad stěnami hlavní lodi kostela (podpořeno dotací z Programu regenerace MPR a MPZ). V budoucnu čeká kostel nevyhnutelně celková výměna střešní krytiny, a to jak nad hlavní lodí a presbytářem (navržena krytina z přírodní břidlice), tak střecha věže (navržen měděný plech). O tomto záměru podrobně informujeme v kapitole Cíle programu regenerace památkové zóny Jilemnice pro období 2022–2032.

Socha sv. Václava

Socha je umístěna v jihozápadním konkávním nároží věže kostela sv. Vavřince. Byla vytesána v klasicistním stylu roku 1882. Socha zřízená z nákladu občanstva a školních dětí stála původně na mostě přes potok Jilemku a na své současné místo byla přenesena v roce 1908.

Samotná socha svatého Václava představuje světce v podživotní velikosti ve zbroji v plášti s „hermelínem“. Světec má na hlavě korunku, v pravé ruce drží štít s orlicí, v levé praporec. Draperie je pojata klidně, rovněž obličej má klidný výraz a je lehce obrácen k nebi. Socha je umístěna na masivním hranolu, který je zdoben profilovanou římsou a po stranách kanelovými volutami a doplněn nápisy. Vše je zhotoveno ze žlutého pískovce.

Socha byla celkově restaurována s přispěním dotace Programu regenerace MPR a MPZ v roce 2017.

*Socha sv. Václava stojí dnes u kostela sv. Vavřince
(foto 9. 6. 2022)*

Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha z roku 1718 je umístěna v severozápadním konkávním nároží věže kostela sv. Vavřince. I tato socha stávala původně na mostě přes Jilemku, odkud byla na své současné místo přenesena v roce 1908.

Socha je umístěna na hranolovém soklu zdobeném po stranách výraznými volutami a nahoře profilovanou římsou. Na podstavci jsou patrné nápisy. Světec je zpodobněn ve stoje, v klidné bohaté a dobře zvládnuté draperii. V levé ruce drží krucifix, který ještě pravou rukou přidržuje. Na hlavě má kněžský kvadrátek, klidnou tvář sklání ke kříži. Jedná se o vrcholně barokní dílo zhotovené z červeného pískovce.

Socha byla celkově restaurována s přispěním dotace Programu regenerace MPR a MPZ v roce 2017.

*Socha sv. Jana Nepomuckého u kostela sv. Vavřince
(foto 4. 10. 2022)*

Socha sv. Václava (vlevo) a socha sv. Jana Nepomuckého (vpravo) na svých původních stanovištích na kamenných zídkách na mostě přes Jilemku v Dolení ulici na dobové pohlednici.

Socha sv. Antonína Paduánského

Jedná se o pozdně barokní plastiku z roku 1754. Socha sv. Antonína stávala původně před budovou panského pivovaru. Později byla přemístěna ke kostelu sv. Vavřince a v roce 2006 z důvodu špatného technického stavu použitého kamene pak do stálé expozice Krkonošského muzea.

Světec v podživotní velikosti drží v téměř svislé poloze v pravé ruce Ježíška, levou rukou mu přidržuje nohu. Hlavu Ježíška tiskne k pravé tváři. Hlava malého Ježíška je malá, prostovlasá se svatozáří. Socha je dobrým dokladem místní dílenské produkce.

Socha byla restaurována v letech 2004–2005 akad. sochařem Jiřím Novákem z Hrubé Skály.

Detail sochy sv. Antonína Paduánského (foto 5. 10. 2022)

Socha sv. Barbory

Socha, kterou nechal kolem roku 1765 zhotovit Jiří Šukáček, stávala původně u domku č. p. 100, v roce 1941 byla přenesena ke kostelu, odkud byla na začátku druhého tisíciletí přemístěna do nově upraveného parčíku v těsné blízkosti kostela.

Světiště v životní velikosti je postavena na podstavci zdobeném kartuší, profilovanou římsou s mušlí a volutami po stranách. Socha světiště je barokně pojatá, použity byly ale i rokokové prvky. V levé ruce drží kalich, pravou si přidržuje roucho, obličej je klidný, nepropracovaný, nepatrně zdvižený k nebi. Světiště má na hlavě korunku. Draperie je dobře propracovaná, rozevlátá. Ve způsobu provedení díla je možné rozpoznat prvky lidovosti.

Aktuální stav sochy sv. Barbory je možné označit za havarijní. Podrobnosti převzaté z restaurátorského záměru MgA. Pavla Rolečka jsou uvedeny v kapitole Cíle Programu regenerace památkové zóny Jilemnice pro období 2022–2032. Sochu sv. Barbory v havarijním stavu převzalo do svého vlastnictví město Jilemnice. To zajistilo urychlený transport sochy na místo uvažovaného restaurátorského zásahu, místo chráněné před nepřízní počasí. Byl zpracován restaurátorský

Socha sv. Barbory v parčíku u domu č. p. 228 před odvezením do restaurátorské dílny (foto 22. 10. 2021)

záměr, jehož cílem je zajistit dochovaný stav originálních povrchů, zpomalit degradační procesy kamene, odstranit poškození a jejich příčiny. Je otázkou, zda bude možné sochu ještě navrátit do exteriéru. V současné době se vlastník přiklání spíše k jejímu umístění do interiéru blízkého domu č. p. 1 (bývalý pivovar), konkrétně do sloupového sálu v zadním traktu objektu. Celkové restaurování sochy by mělo proběhnout ještě v roce 2022.

Areál fary

(součástí areálu: fara č. p. 3, hospodářský objekt v areálu)

Podle původního členění byla budova fary i hospodářská budova u fary zařazena v Ústředním seznamu kulturních památek do areálu kostela sv. Vavřince. Po reidentifikaci byly ale budova fary i farní stodola z areálu kostela vyňaty a utvořily tak samostatnou kulturní památkou označovanou jako „areál fary“.

Fara č. p. 3

Budova fary byla postavena okolo roku 1830 v empírovém slohu. Jedná se o jednopatrovou stavbu na obdélníkovém půdorysu zastřešenou valbovou střechou. Budova fary je situována na svažitém pozemku v blízkosti kostela, zámeckého parku a pivovaru.

Chodba v přízemí objektu je klenuta pruskými a českými plackami, obytné místnosti valbami s výsečemi. Podlahy v chodbě v přízemí jsou zdlážděny pískovcovými a keramickými dlaždicemi,

v obytných prostorách jsou jako podlahová krytina položena prkna. První patro je přístupné po trojramenném dřevěném schodišti. Všechny místnosti v prvním patře jsou plochostropé, ve středovém sále se dochovala empírová kamna. Objekt je podsklepen, podlahy ve sklepeních jsou pokryty kamennými placáky, schody do sklepení jsou pískovcové, prostory jsou zaklenuté valenou klenbou.

Hlavní vstup do budovy (z ulice Komenského) se nachází v prostřední ose severního průčelí a je umístěn do kamenného portálu. Kamenný portál hlavního vstupu je doplněn světlíkem ve stlačeném oblouku portálu. Dveře jsou dvoukřídlé dřevěné vyřezávané a pocházejí z přelomu 19. a 20. století. Okenní výplně jsou dřevěné, rámované hladkými vtlačenými šambránami, v přízemí na severní straně objektu najdeme nad okny štukové vějíře ve stlačených obloucích. Na jižní straně objektu jsou v suterénu tři jednoduché hladké pískovcové portálky a dvě obdélníková okénka v pískovcovém orámování.

Fara č. p. 3 (foto 22. 10. 2021)

Budova je omítnuta měkkou hladkou omítkou členěnou pouze nevýraznou kordonovou římsou a profilovanou římsou korunní, v přízemí ještě pásovou bosáží.

V roce 2021 byla realizována oprava soklové části severní stěny objektu (přivracena do ulice Komenského). Zvažována je oprava fasády a také soklu zbývajících stěn objektu.

K faře dříve náležela i velká zahrada. Ta je dnes již značně zredukována, na větší části farní zahrady stojí škola. I přes to ale zahrada faře zůstala. V současné době správce budovy usiluje o zvelebení zahrady, potažmo celého prostranství kolem budovy fary.

Hospodářská budova v areálu fary

Hospodářská budova v areálu fary – tzv. „farní stodola“ se nachází jižně od vlastní fary ve farní zahradě.

Jedná se o zděnou stodolu na obdélníkovém půdorysu, štítu orientovanou k východu a k západu. V jihozápadním nároží se původně nacházela obytná místnost. Objekt je vyzděný z cihel a pískovcových kvádrů, omítky jsou měkké, členěné lisénovými rámy z červeného pískovce. Omítky severní a západní fasády a výplně otvorů v týchž průčelích byly v roce

Hospodářská budova v areálu fary (foto 4. 10. 2022)

2014 s přispěním dotace z Programu regenerace MPR a MPZ opraveny. Polovalbová střecha objektu je krytá bobrovkami. Střecha byla opravena v roce 2009. Objekt je využíván jako kryté stání pro vozidlo správce farnosti a jako sklad.

V budoucnu by měla proběhnout další etapa opravy omítek a další udržovací práce.

Základní škola č. p. 288

Jedná se o monumentální dílo české pseudorenesance vyprojektované Janem Vejrychem, postavené v letech 1897–1899. Škola byla postavena jilemnickým stavitelem Josefem Pošepným. Trojkřídlá budova školy – půdorys ve tvaru šipky orientované hrotem k severovýchodu – stojí při západním okraji města.

Objekt č. p. 288 je řešen jako zděná, trojkřídlá, nárožní stavba o třech nadzemních podlažích vybudovaná na půdorysném základě ve tvaru pravidelné šipky, hrotem orientované na severovýchod. Vnější omítky jsou v místě původně provedené jako hladké – štukové, architektonicky bohatě členěné v historizujícím tvarosloví. Stěnový sokl objektu je opatřen režným kamenným obkladem (přizdívkou), řádkově vyzdívaným z pravidelně opracovaných pískovcových kvádrů.

Výplně dveřních otvorů jsou zhotoveny ze dřeva a v místě jsou z části dochovány jako historicky původní, okenní výplně jsou pak z větší části vyměněny za kopie oken původních (vyrobených z dřevěného masivu). Hlavní vstup do objektu je tvořen mohutnými

dřevěnými dvoukřídlými dveřmi s půlkruhově zaklenutým nadsvětlíkem se skleněnou výplní ve čtyřech trojúhelníkových segmentech. Dveře jsou osazené do zdobného pískovcového portálu.

Škola č. p. 288. Autor fotografie: Jiří Lízler jr.

Korunní římsa objektu je vynášena lunetovým pásem, který původně zdobila sgrafitová výzdoba s rostlinnými motivy. Výzdoba byla v minulosti neodborně opravována a z původní sgrafitové výzdoby se dochovalo pouze torzo. Přesto se podle zbylých fragmentů v posledních letech oprav vnějšího pláště objektu (západní průčelí) podařilo část sgrafitové výzdoby korunní lunetové římsy obnovit restaurátorským způsobem.

Také interiér objektu je bohatě zdobený a zahrnuje i autentické stavebně-technické prvky (zábradlí, schodiště, dešťové žlaby vedené interiérem půdy apod.).

Budova je zastřešená sedlovými střechami, které ve svém styčném bodě nad nárožním rizalitem vynášejí mohutnou kónickou bání s lucernou a cibulí. Střechy objektu byly donedávna kryty vláknocementovými šablonami a měděným plechem, v roce 2021 byla dokončena náročná tříletá obnova střešního pláště budovy, jako krytina byly užity břidličné šablony obdélného formátu. Tato oprava vlastně završila náročnou obnovu vnějšího pláště objektu. K celkovému dokončení opravy exteriéru objektu zbývá už „jen“ opravit a natřít historické dveřní výplně a vyměnit několik oken v suterénu objektu. A nejen že byla dokončena rekonstrukce střechy, ale co víc – škola č. p. 288 se stala památkou roku 2021 Libereckého kraje. Podrobnosti uvádíme v kapitole Akce realizované v rámci Programu regenerace MPR a MPZ MK ČR v letech 2012–2021.

K dochovaným stavebně-historickým hodnotám dotčené nemovitosti patří v současné chvíli zejména půdorysné situační usazení objektu v těsné blízkosti historického centra města

a v památkové zóně Jilemnice, historické hmotové rozvržení, materiálová skladba jednotlivých stavebních konstrukcí včetně řemeslných konstrukčních detailů a též umělecké a uměleckořemeslné vybavení interiéru. Objekt je významnou dominantou památkové zóny Jilemnice, svým celkovým hmotovým rozvržením a zdobností exteriéru významně přispívá k celkovému působení prostředí zóny. Objekt se výrazně uplatňuje i při dálkových pohledech.

Revitalizace vnějšího pláště budovy č. p. 288 byla opakovaně podpořena dotací Libereckého kraje a též Ministerstva kultury z Programu regenerace MPR a MPZ.

Ale není možné ustrnout, práce v budově č. p. 288 ještě nekončí. Na začátku roku 2022 byla zpracována studie celkové opravy interiéru budovy a též rehabilitace školní zahrady a objektu skladu tamtéž. V současné době probíhají přípravné práce předcházející zahájení projektování popsaneho záměru.

Budova původně vystavěná pro potřeby vzdělávání jilemnické mládeže dodnes slouží jako škola (Základní škola Jilemnice, Komenského 288).

Dům č. p. 167

Městský dům č. p. 167 v Dolení ulici představuje významný doklad zděné výstavby ve městě po požáru koncem 18. století. Jedná se o volně stojící dům na obdélném půdoryse s přístavbou mladšího data.

Dům č. p. 167 je řešen jako zděná přízemní stavba s patrovým dvorním přístavkem vybudovaná na půdorysném základě ve tvaru nepravidelného písmene L a zastřešená mohutnou mansardovou střechou. Střecha přístavby

Dům č. p. 167 v Dolení ulici (foto 4. 10. 2022)

je mírná sedlová. Dům je štítově orientován k místní komunikaci. Vzhled objektu je výrazně určen klasicistním štítem se sdruženými okny dělenými na šest polí.

Jednotlivé úrovně střechy objektu jsou kryty svitkovým pozinkovým plechem. Jako původní krytina byl použit dřevěný štípaný šindel, později nahrazený azbestocementovými šablonami. Prostor v podkroví prosvětluje v současné době vysoké oplechované vikýře kryté pultovými stříškami (přitom ještě v roce 1886 bylo podle historické fotodokumentace podkroví objektu prosvětlováno drobnými sedlově zastřešenými vikýřky s valbovým zakončením).

Obvodové stěnové konstrukce jsou ze smíšeného zdiva. Svrchní omítky jsou vápenné – hladké, v ploše hlavního průčelí opatřené bohatou štukovou výzdobou realizovanou v pozdně barokním tvarosloví (ve štukové omítce štítu jsou po stranách provedeny pilastry s čabrakovými hlavicemi a rámovacími lištami se segmentovým zdobením, v rozích štítu jsou umístěna oválná prosvětlovací okénka). Obvodový stěnový sokl je z větší části opatřen obkladem z pravidelných pískovcových desek (tento je zde z části nahrazen novodobým obkladem keramickým). Okenní výplně jsou zhotoveny ze dřeva a konstrukčně jsou povětšinou řešeny jako okna dvojí, dvou- až čtyřkřídlá.

Objekt je přístupný od západu dvoukřídlými kazetovými dveřmi v kamenném portálu, který je v horní části profilovaný a ukončený středovým klenákem. Průchozí chodba je zaklenuta valeně s pasy. Přízemí je v současnosti upraveno pro podnikatelskou činnost (dva obchody), prostory jsou doplněny výkladci a vstupy (ty jsou zhotovené ze dřeva). Dispoziční rozvržení interiéru domu je zachováno v historicky původní podobě bez výraznějších rušivých zásahů.

Ostatní

Socha Panny Marie Immaculaty

Tuto velmi kvalitní sochu vytvořil kolem roku 1735 Severin Tischler. Socha Panny Marie Immaculaty byla původně umístěná u bývalého hrabačovského mlýna, v roce 1985 však byla přenesena do zámeckého parku, kde stojí dodnes.

Světice v životní velikosti je postavena na vysoký podstavec kasulového půdorysu zdobený bohatým páskovým ornamentem. Vlastní socha stojí na zeměkouli obtočené hadem, sepnuté ruce drží vpravo od těla, draperie je neobyčejně dobře propracovaná a „braunovsky“ hybná, zčásti zakrývá i vlasy. Hlava světice je vzhledem k velikosti postavy malá, tvář s pokorným výrazem je obrácená k zemi.

Plastika je zhotovena z červeného pískovce, jehož kvalita je nestejná. Navíc některé z dříve provedených restaurátorských zásahů nebyly příliš citlivé (použity např. příliš tvrdé tmely). Socha byla naposledy restaurována v roce 2010, práce provedl akad. soch. Jiří Kašpar. Tato socha může být po provedeném restaurátorském zásahu znovu označena jako jedna z nejkrásnějších barokních soch v oblasti.

Socha P. M. Immaculaty (foto 12. 8. 2020)

Socha sv. Karla Velikého

Socha sv. Karla Velikého z roku 1763 bývala původně umístěná u staré polní cesty do Horní Branné. Silně poškozená socha (byla sražena z podstavce, ulomena hlava) byla koncem devadesátých let dvacátého století restaurována a poté v roce 2000 přemístěna ze svého původního místa při málo používané polní cestě do Horní Branné do zámeckého parku v Jilemnici.

Socha spočívá na vyšším soklu osazeném kónickým hranolovým dřikem s volutovými křídly a vrchní římsou. Podle dochovaných nápisů byla socha renovována již v roce 1834.

Socha byla naposledy restaurována v roce 2020. Práce byly provedeny velmi pečlivě a důkladně. Po provedených průzkumech bylo nakonec přistoupeno k doplnění křížků na tzv. jablko a korunu a též ke zlacení kartuše na podstavci sochy.

*Socha sv. Karla Velikého po restaurování.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Socha sv. Josefa u zámku

Tato kvalitní práce z „Braunova okruhu“ byla vytvořena kolem roku 1730. Ze svého původního stanoviště v Dolení ulici u domu č. p. 179 byla přenesena roku 1985 do zámeckého parku – západně od zámecké budovy – poblíž Panny Marie Immaculaty.

Podstavec pod sochou je po stranách zdoben volutami s čabakami, vpředu dole mušlí, již nečitelným reliéfem, andělskými hlavičkami a oblaky. Sám světec je zpodobněn v mírně podživotní velikosti. V pravé ruce drží Ježíška, levou rukou mu přidržuje nohu, draperie sochy je dynamická, dobře propracovaná. Ježíšek obrací tvář k Josefovi, který se něžně sklání k jeho obličejí. Hlava Josefa je prostovlasá. Socha je zhotovena z šedého pískovce.

Socha byla restaurována v letech 1985, 2000 a 2010.

Socha sv. Josefa u zámku (foto: 12. 8. 2020)

*Socha sv. Josefa před
přemístěním – zde
v Dolní ulici
(foto: archiv MěÚ)*

Hrobka s kaplí rodiny Haklový

Objekt Haklový hrobky se nachází v jižní části jilemnického hřbitova. Stavba v eklektickém slohu pochází z roku 1885. Byla postavena podle projektu pražského architekta Františka Šafránka. Objednatel byl Jan Hakl (1835–1917), jilemnický podnikatel a veřejný činitel.

Hrobka je založena na obdélném půdorysu. Před hlavní severní průčelí předstupuje kamenná terasa s přístupovým schodištěm o pěti stupních s balustrádou a zábradlím. Terasa soklu je vydlážděna žlutohnědou dlažbou. Stavba vlastní nadzemní části pohřební kaple je provedena z hladkých pískovcových kvádrů. Hlavní průčelí je vertikálně členěno čtyřmi pilastry s korintskými hlavicemi. Stejně jsou členěna i boční průčelí stavby. Ve dvou třetinách stavbu obíhá pás zdobený meandrem. Před

Haklova hrobka. Autor fotografie: Martin Lukeš

hlavní průčelí předstupuje portikus tvořený dvojicí kanelovaných sloupů s kompozitovými hlavicemi na vysokých podstavcích. Portikus vrcholí kladím a tympanonem, které jsou zdobeny rostlinnými motivy, jež se opakují také na korunní římsě hrobky. V centrální části je vstupní otvor osazený dřevěnými dvoukřídlými dveřmi. Vstupní otvor je orámován portálem s uchy, ve vnějším obvodu zdoben listovcem. Po stranách uch jsou volutové konzoly, které nesou mohutnou římsu ve spodní části se zubořezem a v horní části čela s palmetovým pásem. Nad římsou se nachází pole s geometricky pojatým orámováním, zdobené po vnitřním obvodu perlovcem. Vnější boční strany jsou pravoúhle vybrány a vyplněny pilastrem s iónskou hlavicí. V dolních nárožích pole vybíhají čtvercová ucha uprostřed s rostlinným motivem. Uvnitř pole se nachází černá obdélná deska se zlaceným nápisem RODINA // HAKLOVA ve dvou řádcích. Střeše pokryté měděným plechem dominuje prosklená kopule. Kolem celé stavby obíhalo kované zábradlí (odcizeno). Stavba jako celek působí velmi čistým dojmem.

V roce 2009 proběhla oprava zastřešení hrobky. Technicky problematický je zasklený okulus ve vrcholu klenby. Zasklení je ve zdejších klimatických podmínkách značně namáháno a bez pravidelné údržby se neobejde. Ta je v případě Haklovy hrobky v posledních letech zanedbávána. Zasklení je poškozené, některé tabulky zcela chybí, do objektu zatéká, čímž interiér hrobky velmi trpí. V nedávné minulosti byly odcizeny kovové dílce oplocení hrobky a odcizena dokonce i část kamenné balustrády (říjen 2014). Vlastní stavba hrobky je v relativně zachovalém stavu, ostatní části – interiér, terasa, zastřešení jsou ale ve stavu havarijním.

Město Jilemnice připustilo možnost odkoupení hrobky od paní majitelky (jaro 2020), strany se ovšem nedohodly na ceně. Orgány státní památkové péče majitelku hrobky na zhoršující se stav hrobky opakovaně upozorňovaly, reakce ze strany majitelky nebyla dosud adekvátní a hrobka chátrá dál.

Kamenný kříž

Rokokový kříž z roku 1769 stával v zahradě hostince U labutě. Tam byl ovšem poškozen (přeražen), a proto byl posléze přemístěn ke kostelu sv. Vavřince. Vlastní kříž byl provizorně umístěn přímo v kostele. Po restaurování byl celý objekt soklu s krucifixem umístěn opět do exteriéru v areálu kostela sv. Vavřince.

Sokl pod krucifixem je zdobený bohatě členěnou římsou při jeho horním okraji, po stranách zdoben volutami. Patrný je též nápis a zmínka o renovaci z roku 1846. Jedná se o pěkný doklad místní dílenské produkce. Kříž byl naposledy restaurován v roce 2010 akad. soch. Jiřím Kašparem.

Kamenný kříž dnes stojí při východním průčelí kostela (foto 4. 10. 2022)

Pamětní deska Josefa Hanuše

Pamětní desku věnovanou zdejšímu rodákovi Josefu Hanušovi, který patřil mezi významné české chemiky, nalezneme na nároží měšťanského domu č. p. 103 (dnes školní budova).

Kamenná nápisová deska z opuky je sestavena ze dvou dílů, v jejich středu je umístěna bronzová busta Josefa Hanuše. Bronzovou bustu na mramorové desce s nápisy vytvořili v roce 1981 sochaři Antonín Kulda a Ladislav Kozák.

Pamětní deska je v dobrém stavu.

(foto 5. 10. 2022)

H.

ŽIVOT V PAMÁTKÁCH

Zpřístupněné kulturní památky

Smysluplné a citlivé využívání kulturních památek (objektů) chápeme jako jeden z hlavních cílů památkové péče vůbec. Je-li památka tradičně dlouhodobě využívána (jako např. budova školy č. p. 288 v Jilemnici, která byla postavena jako škola a jako škola je využívána dosud), nebo podaří-li se nalézt nový vhodný způsob využití u „opuštěné“ památky, bývá to nejlepší cesta k jejímu zachování pro budoucí generace.

V době po roce 1989 byly v historickém centru města (resp. v památkové zóně města – prohlášena 1990) Jilemnice veřejnosti trvale zpřístupněny následující památky:

- radnice č. p. 82 – věž,
- Šaldův statek – restaurace a penzion,
- č. p. 1 – jižní křídlo – výstavní síň,
č. p. 1 – severní trakt – výstavní síň, stálá expozice muzea, informační centrum pro mládež, tržnice řemesel, multifunkční sloupový sál pro pořádání kulturních akcí,
- č. p. 9 – restaurace s pizzerií, hotel,
- zahradní domek (bez č. p.) s relikty kostela sv. Alžběty ze 13. století (součást kulturní památky areál zámku).

Řada kulturních památek byla již v minulosti veřejnosti přístupná (č. p. 82 – radnice, dům č. p. 10 – dvě prodejny, č. p. 288 – základní škola, kostel sv. Vavřince, č. p. 75 – zámek, muzeum, č. p. 140 – budova bývalé městské spořitelny, dům č. p. 80 – prodejna, dům č. p. 79 – prodejna sportovních potřeb, dům č. p. 167 – prodejny) a zůstala veřejnosti – kromě budovy bývalé městské spořitelny – otevřená i nadále. (Budova bývalé městské spořitelny – č. p. 140 – byla Českou spořitelnou prodána, Česká spořitelna se přestěhovala do nově postaveného objektu č. p. 191 za radnicí a historická budova stále čeká na záměry nového majitele. Pouze v 1. NP objektu je ve dvou místnostech provozováno informační centrum.)

Po roce 1989 byla většina kulturních památek v památkové zóně Jilemnice opravena, byly provedeny záchranné a obnovné stavební práce a exteriéry i interiéry těchto objektů doznaly podstatných zlepšení.

Některé běžně nepřístupné kulturní památky jsou zpřístupňovány alespoň při některých příležitostech. V roce 2006 se Jilemnice poprvé zapojila do celoevropské akce Dny evropského historického dědictví a od tohoto roku se v Jilemnici vždy v polovině září věnujeme prezentaci výsledků památkové péče v praxi právě během Dnů evropského historického dědictví (dále jen: Dny). Pravidelně jsou veřejnosti zpřístupňovány: věž základní školy č. p. 288, věž radnice č. p. 82, kostel sv. Vavřince, zámek, dům č. p. 1 (někdy i včetně salonku ve věži bývalého hvozdu). Dále jsou pak příležitostně – též dle celorepublikově vyhlášeného tématu Dnů – zpřístupňovány: věž budovy bývalé městské spořitelny č. p. 140 (2006), kaple sv. Isidora (2008), kaple Božího Těla (2008), kaple sv. Anny (2008, 2022) a zvonice v Hrabačově (2008). Všechny tyto objekty jsou celoročně uzamčené a provozované jen při zvláštních příležitostech (pouť ap.). V rámci Dnů jsou pořádány mnohé doprovodné akce, přednášky, koncerty. V roce 2010 se např. hned třikrát žehnilo: nové dřevěné soše

sv. Floriána (ve výklenku č. p. 1), erbovnímu stromu na Masarykově náměstí a novému stromu republiky na náměstí 3. května. V roce 2020 proběhla v budově bývalého gymnázia č. p. 259 (dnes nevyužíváno) přednáška na téma jilemnické školství. Pravidelně se konají koncerty v kostele sv. Vavřince, přednášky v tzv. Erbovním sále bývalého pivovaru č. p. 1, výstavy v zámku (Krkonošské muzeum), komentované procházky městem apod.

Komentovanou procházku městem vedl PaedDr. Jan Luštinec. Vycházka se uskutečnila v rámci Dnů evropského dědictví 4. 10. 2020.

Mezi veřejnosti trvale zpřístupněnými kulturními památkami zde znovu vyzdihněme severní trakt domu č. p. 1. Ten byl veřejnosti krátce představen již před zahájením rekonstrukce, dále pak dokonce krátce i v průběhu rekonstrukce (2009) a v roce 2010 již v slavnostní předpremiéře i po dokončení rekonstrukce a vybavení nábytkem (slavnostní otevření objektu proběhlo až 30. 9. 2010). Dnes zde nalezneme: výstavní síň (Erbovní sál), stálou expozici muzea (část), informační centrum pro mládež, tržnici řemesel, multifunkční sloupový sál pro pořádání kulturních akcí, depozitáře knihovny a muzea (neveřejné).

Z posledních let pak vyzdihněme zejména celkovou rekonstrukci zahradního domku u zámku. Starostlivou péčí o tento objekt v době finančně méně štědré se podařilo zajistit realizaci archeologického průzkumu v místě (2016, 2017), jako součást předprojektové přípravy záměru rekonstrukce objektu. Výstup tohoto průzkumu byl nečekaný

Budova bývalého gymnázia č. p. 259. Autor fotografie: Martin Lukeš

Pohled do tzv. Erbovního sálu během jedné z mnohých přednášek (foto 26. 11. 2010)

a zásadní: v místě byly nalezeny relikty gotického kostela sv. Alžběty, který je nyní nejstarší doloženou zděnou stavbou na území Jilemnice. Stavba pocházela z poloviny 13. století a stala se později i pohřebišťem majitelů jilemnického panství – pánů z Valdštejna. Při archeologickém výzkumu byly nalezeny i tři kostrové hroby prokazatelně právě někdejších majitelů jilemnického panství. Objev vzácných reliktnů byl následně nominován na cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro. Spolu s objevem reliktnů byli následně na cenu Národního památkového ústavu nominováni odborným pracovištěm v Liberci i aktéři spojení s nálezem – PhDr. Jan Prostředník, PhD., vedoucí archeologického výzkumu z archeologického oddělení Muzea Českého ráje v Turnově, a pracovnice památkové péče Bc. Martina Housová. Kromě nominovaných měl na pracích okolo nálezu zásadní podíl také Mgr. Ivan Peřina z Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Liberci, který zpracoval stavebně historický průzkum reliktnů kostela sv. Alžběty a celého zahradního domku. Autorem archivní rešerše k zaniklému kostelu a zároveň také autorem libreta budoucí výstavní expozice v zahradním domku, byl emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici PaedDr. Jan Luštinec.

Následovala vlastní rekonstrukce objektu tzv. zahradního domku, která byla ukončena v roce 2019. Ještě během rekonstrukce, a sice 13. února 2018, byly do podzemí stavby pietně uloženy ostatky pánů z Valdštejna v kovových rakvích. To byla zároveň první příležitost, při které byla tato „z popela povstávající“ kulturní památka prezentována veřejnosti. Vskutku slavnostním okamžikem pak bylo otevření stálých expozic v tzv. zahradním domku, které proběhlo 14. září 2019. Týž den proběhly dvě komentované prohlídky objektu i obou nových expozic. První z expozic v zahradním domku reflektuje významný archeologický nález kostela sv. Alžběty a kosterních pozůstatků panů z Valdštejna, druhá expozice je věnována tématu Jana hraběte Harracha a zahradnictví. Nové expozice jsou stálou součástí prohlídek Krkonošského muzea v letním období – od května do října.

V souvislosti se zpřístupňováním kulturních památek veřejnosti připomeňme ještě úspěšné Dny lidové

Pohled do otevřených rakví s ostatky pánů z Valdštejna před jejich pietním uložením. Foto převzato z Krkonošského deníku, autor fotografie: Michal Fanta)

I komentovanou prohlídku Zvědavé uličky vedl PaedDr. Jan Luštinec. Prohlídka se uskutečnila v rámci dnů lidové architektury 18. 7. 2021.

architektury konané pod záštitou Libereckého kraje – v Jilemnici dne 18. 7. 2021. Během této jedinečné akce byly zájemcům zpřístupněny tři kulturní památky v soukromém vlastnictví, a to dům č. p. 104, dům č. p. 113 (ten dokonce s ukázkou vymazávky roubení spár dřevěné konstrukce stěn domu, dům je v rekonstrukci) a dům č. p. 118, který rovněž prochází rekonstrukcí. Zájem veřejnosti o prohlídky i o odborný komentář byl překvapivě velký a evidentně svědčí o obecném zájmu o naše kulturně-historické dědictví.

Prohlédneme-li si seznam jilemnických kulturních památek, zjistíme, že o mnoho více jich již zpřístupněno být nemůže. V Jilemnici je totiž za kulturní památku prohlášena řada soch a dalších drobných památek (kříž, boží muka), za kulturní památku je prohlášena i kašna z roku 1836 na Masarykově náměstí. Tyto památky jsou v naprosté většině případů vystaveny v exteriéru a jsou tedy očím turistů i občanů běžně k dispozici. Zbývají ještě objekty v soukromém vlastnictví, ty jsou ale z velké části užívány k trvalému bydlení (a to i některé chalupy ve Zvědavé uličce), které je pro kulturní památku k takovému účelu určenou zpravidla tím nejlepším možným využitím. V objektech se topí, jsou pravidelně udržovány, nestrádají působením vlhkosti apod. Občas může i do některého z těchto objektů veřejnost nahlédnout (viz Dny lidové architektury zmíněné výše), taková možnost je ale naprosto závislá na vůli vlastníka.

Nepříliš přístupné veřejnosti jsou budovy v areálu fary č. p. 3 – v případě „stodoly“ se jedná spíše o technický a bezpečnostní problém, vlastní fara je vlastně „úřadem“ a v případě potřeby může i sem veřejnost nahlédnout; během školního roku zde probíhá výuka náboženství pro děti z jilemnických škol.

Z pohledu zpřístupňování jilemnických kulturních památek tak před námi stojí vlastně jediný velký úkol – nalézt vhodné využití pro secesní budovu bývalé městské spořitelny na Masarykově náměstí, nalézt způsob financování jejích oprav, realizovat tyto opravy a snad pak alespoň část budovy znovu veřejnosti zpřístupnit.

Občanská vybavenost památkové zóny, dopravní obslužnost

Občanské vybavení v památkové zóně slouží jak občanům města, tak návštěvníkům a turistům. Občanské vybavení památkové zóny je bohaté a pestré, najdeme zde např.:

- velký počet obchodních zařízení, převážně v soukromém vlastnictví (malé provozovny): prodejny potravin, prodejny zdravé výživy, ovoce–zelenina, papírnictví, obuv, oděvy, lékárna, drogerie, barvy–laky, knihkupectví, „elektro“, trafika, řeznictví, květinářství, sportovní potřeby, domácí potřeby, galanterie, železářství, dárkové zboží, hračky, starožitnictví, pekárny, zlatnictví, chovatelské potřeby apod.,
- bankovní domy (Komerční banka, a. s., Česká spořitelna, a. s., Moneta Money Bank),
- další provozovny a služby: pojišťovny (Generali Česká pojišťovna, a. s., Kooperativa pojišťovna, a. s.), rámařství, fotopráce, hodinářství, krejčovství, advokátní kancelář, daňové poradenství, cestovní kancelář, kosmetika, holičství, kadeřnictví apod.,
- sídla úřadů a církví: Městský úřad Jilemnice, Finanční úřad pro Liberecký kraj – územní pracoviště v Jilemnici, Úřad práce v Semilech – dislokované pracoviště Jilemnice, Římskokatolická farnost – děkanství Jilemnice, Církev bratrská,
- zdravotnická zařízení (nemocnice, poliklinika, rehabilitační centrum) jsou v těsné návaznosti na památkovou zónu, přímo v zóně se nachází několik soukromých ordinací (zubař, psycholog ap.) a dále pak vyhlášená veterinární praxe s operačním sálem a prodejnou chovatelských potřeb,

- stravovací zařízení: restaurace (celkem tři) – všechny v kulturních památkách: 1) č. p. 121 – tzv. Šaldův statek, dnes Botta přímo při vstupu do Zvědavé uličky, 2) č. p. 9 – tzv. Na staré poště, dnes Lavina, restaurace s pizzerií přímo na Masarykově náměstí, 3) č. p. 82 – Za lyžárnou, restaurace v suterénu radnice,
- stravovací zařízení ostatní: denní bar, cukrárna, školní jídelna Scolarest, bistro s minipizzerií v budově plaveckého bazénu, vietnamské speciality, „kebab house“ s minipizzerií na Masarykově náměstí,
- školy: tři základní školy, jedna z nich sídlí v budově, která je zapsanou kulturní památkou, 1 základní umělecká škola, 1 soukromá mateřská škola,
- kulturní zařízení: Krkonošské muzeum v budově zámku a v budově č. p. 1 (nová stálá expozice věnovaná historii lyžování, nový výstavní sál), městská knihovna, tržnice řemesel, informační centrum pro mládež, multifunkční sloupový sál pro pořádání kulturních akcí (vše v rekonstruované budově č. p. 1). Ke kulturním účelům (zejména ke koncertům vážné hudby) je částečně využíván i kostel sv. Vavřince, příležitostně slouží např. pro drobné výstavky i prostory informačního centra na Masarykově náměstí, popř. radnice.
- sportovní (tělovýchovná) zařízení: sokolovna TJ Sokol, plavecký bazén s parní komorou, dětský plavecký bazén, sauna, solná jeskyně, hřiště na volejbal, fotbal, tenis, basketbal v areálu Základní školy Jilemnice, Komenského 288, posilovna a tělocvična tamtéž, tělocvična s lezeckou stěnou v Základní škole Jana Harracha atp.,
- zámecký park,
- hřbitovy apod.

Ubytovací kapacity jsou v památkové zóně omezené. K dispozici je ubytování v místní sokolovně TJ Sokol Jilemnice (ta byla rekonstruovaná v roce 2005, kdy dostala nový vnější plášť a rekonstrukcí prošly i interiéry objektu), po předchozí domluvě je možné i jednoduché ubytování v obou základních školách a dále ubytování v soukromí. Od roku 2008 jsou k dispozici také ubytovací prostory v rekonstruovaném objektu č. p. 9, kde je kromě restaurace s pizzerií i hotel. Další ubytovací zařízení jsou pak rozmístěna po celé Jilemnici.

Jilemnická památková zóna je svým menším rozsahem velmi přívětivá k chodcům a cyklistům, můžeme tedy konstatovat, že výše popsané služby jsou i dobře dostupné a že je **dopravní obslužnost** v Jilemnici dobrá, dostačující. V památkové zóně je vymezena i zóna pro pěší, také provoz v blízkosti základních škol je značně omezen (zejména rychlostně, byly vybudovány dva příčné prahy).

Častým neduhem historických center měst je masivní parkování vozidel, které ruší celkovou pohodu pobytu a také město znepráhluje (dlužno ovšem říci, že lokality, kam nemají vozidla přístup, jsou sice vyhledávány pěšími, ale pro osoby méně pohyblivé, zdravotně omezené či jinak fixované na vozidlo jsou pak lokalitami nedostupnými či prostě nepreferovanými). I v Jilemnici se jako neduh jeví parkování, a to zejména na Masarykově náměstí. Parkování na Masarykově náměstí usměrňovaly pouze linie vyznačené na dlažbě. Docházelo tak k tomu, že řada motoristů parkovala až v samém centru náměstí – přímo u historické kašny a u obou sousoší. V roce 2009 došlo ovšem k celkové rekonstrukci náměstí, při které byl střed náměstí vyzdvižen, resp. zde byl vybudován „ostrůvek“ a parkovací stání (jejichž počet se celkově snížil) byla situována po okraji tohoto „ostrůvku“. Nyní již nedochází k tomu, že automobily parkují přímo u historické kašny – ve středu náměstí. V rámci projektu Revitalizace Masarykova náměstí byla také rekonstruována opěrná zeď mezi parkem a Valdštejnskou ulicí, zeď byla posunuta více do parku a u zdi tak byla vybudována nová parkovací stání, která nahradila místa, jež ubýla na náměstí. Tato lokalita je

od centra města vzdálena cca 3 minuty pěšky. Revitalizace Masarykova náměstí zahrnující i vytvoření „ostrůvku“ uprostřed náměstí navíc přispělo k bezpečnosti a pohodě chodců. Přímo uprostřed náměstí se nyní koná řada tematicky různě zaměřených akcí (Den bez aut, Krakonošovy letní podvečery, pravidelné farmářské trhy) a návštěvník se tu přitom necítí jako na parkovišti. Byla vybudována „místa pro přecházení“ (alternativa ke klasickým přechodům pro chodce), byly rozšířeny chodníky. Celkově je možné říci, že moto-provoz na náměstí je po stavební úpravě náměstí pomalejší, což jednoznačně přispívá ke zlepšení bezpečnosti.

Stánek se zeleninou na farmářském trhu na Masarykově náměstí s kašnou v pozadí (foto 30. 6. 2017)

Problém s parkováním u kostela částečně vyřešilo zavedení parkovacího automatu a rozšíření nabídky neplacených parkovacích stání na parkovišti u bývalého pivovaru. Parkoviště u bývalého pivovaru bylo vybudováno v roce 2005 v místě nevyužívaném a zanedbaném. Bylo navrženo jako neplacené a neplaceným dosud zůstalo. Docházková vzdálenost do centra města je cca 5 minut. Poloha parkoviště je velmi výhodná, je totiž situováno mezi centrem města (památkovou zónou) a areálem nemocnice, rovněž hojně navštěvovaným. Parkoviště se navíc nachází v těsné blízkosti severního traktu č. p. 1, kde jsou konány mnohé kulturní akce, a toto parkoviště je tedy hojně využíváno i návštěvníky domu č. p. 1 a areálu parku a zámku vůbec.

Památková zóna je také dobře dostupná z autobusového nádraží (cca 300 m). Vlakové nádraží je od centra města vzdáleno cca 500 m.

Vstřícným krokem k občanům bylo i zavedení autobusové linky z autobusového nádraží k nemocnici, která se nachází dále od centra města (areál nemocnice je rozsáhlý a částečně s památkovou zónou přímo sousedí).

Kulturní a jiné akce v kulturních památkách a v historickém centru města

V historickém centru města probíhá již tradičně řada kulturních akcí, o mnohých se zmiňujeme i dříve v textu. Některé kulturní akce probíhají pod širým nebem (hlavní část jilemnických jarmarků, pouť), jiné využívají zázemí budov v centru města, povětšinou se pak jedná o kulturní památky (koncerty v kostele sv. Vavřince, přednášky v Erbovním sále v č. p. 1, vernisáže výstav v zámku, drobné výstavy v budově radnice, Dny evropského historického dědictví v tzv. tržnici řemesel atp.).

Mezi akce, které využívají a rozvíjejí místní tradice, patří jednoznačně tyto hojně navštěvované kulturní akce:

- Májový jarmark (květen),
- Krakonošovy letní podvečery (červenec),
- Svatovavřínecká pouť (srpen),

- Pouťové trhy u kostela sv. Vavřince (srpen),
- Vánoční jarmark (prosinec).

Na tomto místě zmiňme také dlouholetou jilemnickou tradici stavění sněhové sochy na Masarykově náměstí. V posledních letech zde stává a na dění ve městě dohlíží socha Krakonoše, v minulosti pak na náměstí povstala ze sněhu např. i socha lyžaře. Jedná se o unikátní tradici doloženou mnoha historickými fotografiemi či dokonce filmovými záběry. U sochy se rádi vyfotí turisté, ale i celé třídy místních základních škol či prostě jen občané na procházce městem. Stavění sochy je každoročně velkou atrakcí (nejprve je nutné shromáždit dostatečné množství sněhu, sněhová hora pak musí být urovnána do patřičného tvaru, na výstavbě se pak podílí i místní hasiči, kteří sníh kropí, aby ztuhl a socha vydržela co nejdéle, vlastní sochu pak staví v posledních letech pan Dufek, při stavbě mu pomáhají žáci místních škol), která se stala i námětem několika zajímavých prezentací sestavených nadšenými pozorovateli a obdivovateli sněhového Krakonoše.

Pouťové trhy u kostela sv. Vavřince – představení divadélka Loutkáček (foto 14. 8. 2021)

Socha sněhového Krakonoše na náměstí (foto 20. 1. 2021)

Jilemnice není ale jen městem kultury, je také tradičně městem sportu a lyžování. (V Krkonošském muzeu v Jilemnici najdeme stálou expozici věnovanou právě historii lyžování „Bílou stopou“, kterou se díky celkové rekonstrukci severního traktu domu č. p. 1 podařilo pracovníkům muzea rozšířit až do roku 1945.)

V květnu 2004 proběhlo v Jilemnici – přímo na Masarykově náměstí – vyhlášení Krále bílé stopy, jehož součástí byla i návštěva našich nejlepších lyžařů (Kateřina Neumannová, Martin Koukal, Šárka Záhrobská, Lukáš Bauer). Pravidelně v centru města probíhají také různé závody (vč. dětských a dorosteneckých), jako např. „Běh naděje“ nebo známý a již tradiční „Běh na Žalý“ (ten začíná přímo na Masarykově náměstí). Historickým centrem Jilemnice prochází i pochod „Po stopách Jana Buchara“, připomínající slavného

krkonošského učitele a organizovaného turistu a propagátora našich hor (září). Díky mnoha letním i zimním sportovním akcím pořádaným jilemnickým lyžařským oddílem (Český krkonošský spolek SKI Jilemnice), klubem orientačních běžců (klub orientačního běhu OK Jilemnice) a též jilemnickým Sokolem do Jilemnice pravidelně přijíždějí zástupy sportovců, kteří po skončení závodu jakoby „mimochodem“ objevují krásy jilemnického historického centra.

Tradičně se na Masarykově náměstí v centru Jilemnice scházejí také děti na „Den dětí“ a v předvečer svátku svatého Mikuláše. To na náměstí přijíždí na saních (nebo přichází pěšky – záleží na aktuální sněhové situaci) Mikuláš, povídá si s dětmi, rozdává dárky a rozsvěcí vánoční strom. (Zapomeňme již na restrikce posledních dvou pandemických let, kdy byla řada kulturních akcí bez náhrady zrušena.)

Mnoho aktivit souvisí s činnostmi Jilemnice jako tzv. „zdravého města“ např. soutěž „Jilemnice krásná a rozkvetlá“ (o nejlepší květinovou výzdobu), Den bez aut, Den Země ad. I ty probíhají v centru města, nejčastěji na pěší zóně v ulici Jana Harracha, v zámeckém parku a na Masarykově náměstí. Při nepříznivém počasí jsou pak využívány prostory v budově radnice, v budově č. p. 1 nebo i v místních základních školách.

Další kulturní akce jsou pořádány v Krkonošském muzeu v Jilemnici (vernisáže tematicky zaměřených výstav, přednášky, muzejní noci), v budově bývalého jilemnického pivovaru č. p. 1 (zde sídlí část Krkonošského muzea, dále je zde veřejnosti otevřena tzv. tržnice řemesel, mladým pak slouží informační centrum pro mládež, některé kulturní akce probíhají i v důstojném prostředí sloupového sálu v zadním traktu budovy), v základní umělecké škole v č. p. 216 (pravidelné koncerty, benefiční koncerty, dny otevřených dveří), v budově č. p. 85 – výtvarné oddělení základní umělecké školy (dny otevřených dveří, výstavy) a v kostele sv. Vavřince (mše, koncerty, komentované prohlídky).

*Den bez aut na Masarykově náměstí (foto 22. 9. 2022).
Autor fotografie: Daniela Rejlová*

*Z komentované prohlídky kostela sv. Vavřince (foto 10. 9. 2022).
Autor fotografie: Martin Lukeš*

Pro upřesnění doplňme, že se na kulturním dění města významnou měrou podílí i Společenský dům Jilm, v jehož prostorách se pořádá velké množství kulturních akcí (plesy, koncerty, divadelní představení, vernisáže v Galerii v kotelně apod.). SD Jilm je od roku 2011 i správcem části (konkrétně zadního traktu) zrekonstruované budovy č. p. 1 v Jilemnici a i zde zajišťuje provoz a kulturní program. (Přední – jižní – trakt objektu je z části provozován Krkonošským muzeem v Jilemnici, v jedné části tohoto traktu pak sídlí také městská knihovna).

Některé jilemnické spolky aneb Jilemnice kulturní

V souvislosti s kulturním ruchem v centru města bychom rádi zmínili i aktivity místních občanských sdružení, spolků a uměleckých souborů.

Přímo péčí o kulturní památky se zabývá občanské sdružení **Jilemnický okrašlovací spolek**. Ten byl založen nadšeným obdivovatelem (nejen) jilemnické historie a někdejším majitelem chalupy č. p. 104 ve Zvědavé uličce panem Ivanem Václavíkem dne 6. 3. 2008. Podle informací uvedených na internetových stránkách tohoto spolku „chce spolek navázat na činnost Okrašlovacího spolku v Jilemnici v 19. a na začátku 20. století. Spolek je dobrovolným, nevládním, neziskovým sdružením občanů, kteří se sdružují k aktivní činnosti pro zkrášlování životního prostředí a vylepšování životního stylu v Jilemnici a okolí.

Základní cíle spolku jsou zejména:

- a) aktivně působit na spoluobčany se záměrem vytvářet vztah k Jilemnicku a vytvářet pocit spoluzodpovědnosti za vše kolem,
- b) šířit pochopení pro ochranu a obnovu historických památek jako jednoho ze zdrojů poznání minulosti a duchovního obohacení přítomnosti a aktivně přispívat k jejich obnově,
- c) šířit pochopení pro ochranu, obnovu a rozšiřování zeleně, napomáhat zkrášlování města a jeho okolí a přispívat ke zlepšování životního prostředí,
- d) povznášet tělo i ducha svých členů aktivní činností.“

Jmenujme alespoň některé z úspěchů Jilemnického okrašlovacího spolku na území města: instalace nových božích muk v lokalitě pod Kozincem u bývalého popraviště (v k. ú. Jilemnice, slavnostní žehnání proběhlo jako doprovodná akce Dnů evropského historického dědictví), instalace nového kamenného kříže v místě, kde stávala socha sv. Karla Velikého

*Obnovená socha Panny Marie Immaculaty na původním kamenném podstavci.
Autor fotografie: Martin Lukeš*

(v k. ú. Jilemnice) přemístěná později do zámeckého parku, obnova zničené sochy Panny Marie u bývalé dívčí školy (v Jilemnici u Zvědavé uličky), zhotovení kopie sochy sv. Václava (umístěna k mostu přes Jilemku, kde socha původně stávala), umístění pamětních desek Rudolfa Kazdy a Jindřicha Ambrože ad. Jilemnický okrašlovací spolek je také organizátorem již tradičního Jilemnického koštování („festival o vaření a živobyti v Jilemnici a krkonošském okolí“).

Dalším neobvyklým spolkem je **Jilemský spolek paní a dívek Jilemnice** („jilemský“ dle místní části „Jilem“). Ten je skutečně spolkem paní a dívek, které se při různých kulturních programech (jarmarky, Krakonošovy letní podvečery, předadventní pátky v tzv. tržnici řemesel ap.) převlékají do dobových kostýmů a pomáhají tak přiblížit návštěvníkům dávnou atmosféru města a tím vlastně i prezentují historii města veřejnosti. Potkat spolek dam oděných v historických – často vlastnoručně vyráběných – kostýmech např. v budově jilemnického zámku při vernisáži nové výstavy je opravdu nevšední zážitek.

Jilemské paní na pouťových trzích 13. 8. 2022.

Autor fotografie: Martin Lukeš

Činnost Jilemského spolku paní a dívek je v regionu (a možná i v širším kontextu) unikátní. Aktivitu spolku zaštiťuje a většinu akcí organizuje a připravuje paní Markéta Hajná z Jilemnice, nadšená milovnice historie, historických oděvů a místních tradic. Dříve mohl Jilemský spolek prezentovat svou činnost především v terénu, chyběl ale stálý výstavní prostor. Od roku 2010 našel spolek útočiště v tzv. tržnici řemesel, kde jednu z kójí vybavila právě paní Hajná jako představitelka Jilemského spolku paní a dívek. Je zde instalován nábytek a další příslušenství podkrkonošské světničky chudšího řemeslníka z doby kolem roku 1920. Vybavení je doplňováno a obměňováno o dekorace odpovídající roční době a navíc je tato světnička pravidelně oživována přítomností paní a dívek v dobových oděvech. Během pátečních podvečerů v tržnici řemesel v době předvánoční a též před Velikonocemi probíhá i zde řemeslný program – konkrétně zdobení perníčků, vajíček apod., otevřeno je i během Dnů evropského historického dědictví, kdy jsou u „paní a dívek“ k nahlédnutí jilemnické kroniky a pamětní knihy.

Tvoření v tržnici řemesel (foto 4. 12. 2010)

Usnesením rady města bylo schváleno, že zmíněná

třetí kóje v tržnici řemesel v severním traktu domu č. p. 1 v Jilemnici je využívána městem Jilemnice, tzn. že Jilemský spolek paní a dívek, který po již tak dlouhou dobu a tak vynikajícím způsobem prezentuje Jilemnici, jilemnickou historii a zdejší tradice, v této kóji neplatí nájem. Město Jilemnice se tak rozhodlo podpořit toto dobrovolné seskupení nadšených obdivovatelek historie v jejich činnosti.

V Jilemnici působí ale i další umělecké a zájmové spolky, jmenujme např.:

MONTALBAN – dobrovolné umělecké sdružení, jehož členové připravují kulturní pořady menšího rozsahu (recitace poezie ap.), ale též divadelní hry. Tyto pořady jsou pak přednášeny při různých příležitostech na různých místech, např. v zámeckém parku, v zahradě základní umělecké školy apod.

<http://montalban.jilemnicko.cz/>

SPOLEČENSTVÍ MLÁDEŽE VAVŘINEČEK – tento spolek je úzce provázán s organizací Římskokatolické farnosti v Jilemnici. Jeho členové připravují různé kulturní, ale i kulturně vzdělávací pořady.

<http://spolco.jilemnicko.cz/>

TJ SOKOL JILEMNICE – je sice organizací zaměřenou spíše na sport, každý rok ale pořádá také společenskou akci nazvanou: „Poznej své město“, jejíž název sám prozrazuje, jak napomáhá prezentaci kulturních památek Jilemnice.

<http://www.sokoljilemnice.estranky.cz/>

<https://www.facebook.com/people/T-J-Sokol-Jilemnice/100054329406080/?sk=about>

INFORMAČNÍ CENTRUM JILEMNICE – pořádá každoročně akci „Jilemnické poznávání“. Také během této akce se mohou občané seznámit s krásami svého města, mezi něž rozhodně patří i jeho kulturní památky, a s půvaby okolí města. Informační centrum také připravilo, popř. se podílelo na přípravě několika brožur s návrhem tras vycházek po městě. Jmenujme např. Kříže a věže, Na výletě, ale doma, Osobnosti Jilemnice – 100 let republiky, Jilemnice známá neznámá, Putování za třemi pštosími pery, Zapomenutá místa.

<http://ic.mestojilemnice.cz/cz/>

<https://www.mestojilemnice.cz/zivot-ve-meste/informacni-centrum/>

Při Společenském domu Jilm pak působí ještě další zájmové skupiny, jejichž činnost je též často propojena s jilemnickými kulturními památkami, a to nejčastěji tím, že v těchto památkách vystupují, či je jinak ve svých dílech a aktivitách prezentují. Jmenujme alespoň některé:

DIVADLO V ROZTOCKÉ (ochotnický soubor)

Největším úspěchem souboru byl postup na celostátní přehlídku divadelní tvorby Jiráskův Hronov (r. 1995). Má dvě herecké skupiny, z nichž každá ročně nastuduje minimálně 1 hru.

<http://divadlo-jilemnice.webnode.cz/>

JILEMNIČANKA (dechový soubor)

Hraje při nejružnějších městských oslavách i k tanci, často je zván k promenádním koncertům. Vystupuje např. na festivalu dechových hudeb v Jilemnici, pravidelně vystupuje na jilemnických jarmarcích.

PĚVECKÝ SBOR CAMPONOTUS

Smíšený pěvecký sbor zahájil svou činnost na podzim r. 2005. Soubor uvádí hudbu jak z období renesance, tak i kousky pozdější až zcela současné, dále spirituály a lidové

písňe v různých úpravách – „a capella“ či s doprovodem různých hudebních nástrojů. Také tento soubor vystupuje při různých kulturních akcích konaných v Jilemnici na různých místech. Sbor připravuje každoročně i vánoční koncert ve sloupové síni v severním traktu jilemnického pivovaru.

<https://www.facebook.com/people/Camponotus-Jilemnice/100068625548946/>

ČESKÁ KŘESŤANSKÁ AKADEMIE: KLUB BETANIE

Klub Betanie je klubové společenství otevřené všem. Cílem je vytvořit prostor pro setkávání a diskuzi nad tématy z oblasti umění (kam bývá zahrnuta i architektura) a vědy. Chce hledat východiska pro zlepšování mezilidských vztahů a společenského klimatu. K tomu využívá umění a jeho inspiraci a vědecké poznání. Zve na cestu objevování a poznávání.

<https://www.klubbetanie.cz/>

PAUL DANCE

Taneční soubor je rozdělen do několika věkových skupin v rozmezí od 5 do 100 let. V současné době má soubor kolem 110 členů. Soubor provozuje na vysoké úrovni společenský tanec, disko tance, hip hop a další. Pořádá samostatné komponované taneční programy, módní přehlídky, taneční vstupy na nejrozličnějších společenských, sportovních a kulturních akcích atd. Každoročně se účastní celostátních soutěží, kde se vždy umísťuje na nejvyšších místech v kategoriích speciálních párových tanců. Úspěchy slavil již i na mezinárodních soutěžích.

<http://www.pauldance.cz.>

Spolkový život různých „kulturních“ spolků v Jilemnici je poměrně rušný. Přispívá k udržení některých jilemnických tradic, rozvíjí je, obohacuje je. Členům spolků i přihlížejícím divákům přináší činnost členů spolků radost a potěšení, poučení i zábavu. Spolky také pomáhají oživovat jilemnické kulturní památky a rozšiřují nabídku kulturních akcí ve městě.

I.

ZÁVĚR

Památková zóna Jilemnice byla ustanovena Vyhláškou o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje Východočeským KNV ze dne 1. 11. 1990.

Základní metodickou pomůckou pro sestavení Programu regenerace památkové zóny Jilemnice (1994, 2004, 2011) bylo Usnesení vlády České republiky č. 209/1992 ze dne 25. března 1992. Programy regenerace se v praxi vždy velmi osvědčily. Aktuální a pečlivě zpracovaný Program regenerace je účinným pomocníkem při přípravě návrhů jednotlivých akcí obnovy v konkrétních letech, slouží jako pevný bod při orientaci na řešení nových problémů. Po dalších deseti letech spolupráce s vlastníky jednotlivých objektů zapsaných kulturních památek i se zástupci státu při jednáních o poskytování účelových příspěvků na akce zařazené do Programu regenerace navazujeme znovu na původní myšlenky Programu regenerace z roku 1994 a též na postup obnovy naznačený v programech následujících. V nyní předkládaném dokumentu uvádíme upřesněné aktuální vize vývoje památkové zóny Jilemnice v dalších (deseti) letech.

Aktualizovaný Program regenerace památkové zóny Jilemnice přináší ucelenou informaci o historii města, dále o dosavadním postupu regenerace památkové zóny Jilemnice, o úspěších a dosažených cílech regenerace památkové zóny Jilemnice. Program prezentuje základní předpoklady nutné k dosažení cílů, věnuje se péči o památkovou zónu ze všech úhlů pohledu. Zahrnuta je i činnost pracovní skupiny, prezentace výsledků či přehled strategických dokumentů. Program ale především představuje projekty plánované na území památkové zóny Jilemnice pro další období, a to jak v klasické formě článku, tak v přehledné tabulkové formě. Věnujeme se též rozvaze o zdrojích a návratnosti a dalším souvisejícím tématům. Rozsáhlou kapitolou je pak blok přinášející obecné informace o jilemnických kulturních památkách. V neposlední řadě přinášíme i postřehy ke kulturnímu dění v památkové zóně a informace o životě v památkové zóně vůbec. Dokument je doplněn řadou příloh.

Regenerace památkové zóny představuje obnovu poměrně rozsáhlého území, které je navíc nutně propojené se svým okolím mnohými funkčními vazbami. Celým dokumentem se – se zřetelem na dříve uvedené – line hlavní myšlenka: ***Regenerace památkové zóny vyžaduje koncepční přístup***. Navazujeme na již dokončené akce obnovy, na již realizované záměry a postupujeme vytyčeným směrem k dalším a dalším metám, které nás vedou na cestě k regeneraci památkové zóny Jilemnice stále kupředu. Již dříve jsme vytyčili základní soubory objektů, základní prostory památkové zóny, pojmenovali jsme nevyhnutelné akce obnovy. Mnohé již bylo realizováno. Nyní pokračujeme. Vytyčili jsme scénář postupu regenerace památkové zóny pro další desetileté období, pojmenovali akce obnovy, jež jsou v příštích deseti letech buď nevyhnutelné, nebo žádoucí, nebo navazují na již započaté aktivity směřující k dalšímu zlepšení vzhledu a fungování památkové zóny. Aktualizovaný Program regenerace si klade za cíl prezentovat záměry a směřování při obnově památkové zóny, označuje cíle a uvádí zamýšlený postup obnovných prací.

Péči o kulturní památky nechápeme jako zpátečnictví, setrvávání v minulosti. Tím, že se staráme o kulturní památky, opravujeme památkové objekty a navracíme do nich v jedné části našich dějin vytlačený život, pomáháme zachovat část dosud bohatého kulturního dědictví i pro budoucí generace. Program regenerace památkové zóny Jilemnice je pomůckou a náповědou v tomto nelehkém úkolu.

J.

POUŽITÁ LITERATURA, PRAMENY

- archiv MěÚ Jilemnice
- BRAUN, Jan. Událost, která mění dějiny Jilemnice: uložili ostatky Valdštejnů. *Krkonošský deník*. 14. 2. 2018
- DVOŘÁK, Max. *Katechismus památkové péče*. Praha, 2004. 195 stran. ISBN 80-86234-55-X (orig. DVOŘÁK, Max: *Katechismus der Denkmalflege*. Wien, 1918.)
- FIŠEROVÁ, Petra. *Program regenerace památkové zóny Jilemnice 2012–2022*. Jilemnice, 2011. 103 stran.
- KESNER Tomáš, FIŠEROVÁ Petra, PAULŮ Radka, JÍRŮ Jan. *Jilemnicko – drobné kulturní památky*. Jilemnice, 2011. 191 stran. ISBN 978-80-86527-28-4
- LUŠTINEC, Jan. *Jilemnice*. Praha-Litomyšl, 2007. 71 stran. ISBN 978-80-7185-824-9
- LUŠTINEC, Jan. *Jilemnice, brána západních Krkonoš*. Jilemnice, 2011. 143 stran. ISBN 978-80-254-9596-4
- LUŠTINEC, Jan. *Jilemnice, historická zastavení*. Jilemnice, 2000. 223 stran. ISBN 80-238-6376-2
- PAVLÍČEK, Martin. *Severin Tischler, sochař pozdního baroka na pomezí Moravy a Čech*. Olomouc, 2008. 107 stran. ISBN 978-80-85227-99-4
- PROSTŘEDNÍK, Jan. *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu Jilemnice (okr. Semily) „Archeologický výzkum zahradního domu na st. p. 59 v areálu jilemnického zámku“ ZAV 1, „Obnova pivovarského domu a přilehlých ploch na p. p. č. 57/1 a terénní úpravy na p. p. č. 57/2 a 57/3“ ZAV 2*. Turnov, 2016. 145 stran.

Poznámka k fotografiím a spolupráci:

Autoři, popř. majitelé fotografií použitých v dokumentu jsou:

- 1/ Josef Farský. Poskytl MěÚ Jilemnice skeny historických pohlednic.
 - 2/ Martin Lukeš. Přispěl řadou aktuálních fotografií Jilemnice, často se jedná o celkové pohledy či fotografie z výšky.
 - 3/ Jiří Lízler. Pořídil fotografie rekonstruovaného domu č. p. 228.
 - 4/ Jiří Lízler jr. Pořídil celkovou fotografii školy č. p. 288.
 - 5/ Daniela Rejlová poskytla fotografii z akce „Evropský týden mobility – Den bez aut“.
 - 6/ Nejstarší vyobrazení gotického kostela sv. Alžběty bylo převzato z titulní strany dokumentu: Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu Jilemnice (okr. Semily) „Archeologický výzkum zahradního domu na st. p. 59 v areálu jilemnického zámku“ ZAV 1, „Obnova pivovarského domu a přilehlých ploch na p. p. č. 57/1 a terénní úpravy na p. p. č. 57/2 a 57/3“ ZAV 2. Vyobrazení je výřezem z dřevořezu Křest etiopského dvořana (majetek ŘKF Roztoky u Jilemnice).
 - 7/ Historické vyobrazení zděné budovy radnice, resp. celé západní fronty náměstí před požárem r. 1838, je kopií části akvarelu J. Hrubého z roku 1888 (majetek KM Jilemnice).
 - 8/ V jednom případě byla použita fotografie z FB Krkonošského muzea (str. 118).
 - 9/ Ve třech případech byly použity fotografie z denního tisku (str. 57 a 140).
 - 10/ Historické fotografie (kromě dobových pohlednic – viz výše) pocházejí z archivu MěÚ Jilemnice.
 - 11/ Všechny ostatní fotografie pořídila v letech 2005–2022 Petra Fišerová.
- Speciální poděkování patří Mgr. Janě Nonnerové, která provedla korekturu textu.

K.

PŘÍLOHY

- Vyhláška o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje (kopie)
- Mapa památkové zóny Jilemnice (barevná kopie)
- Seznam kulturních památek na území památkové zóny Jilemnice
- Jilemnice roku 1753 (reprodukce dobové pohlednice – výřez)
- Parerga Grauparovy mapy jilemnického panství, 1765 (kopie)
- Část katastrální mapy převzatá ze stabilního katastru
- Část mapy pořízené při tzv. III. vojenském mapování (převzato z <http://oldmaps.geolab.cz>)
- Plán centra města z roku 1911 (kopie)
- Část mapy města z roku 1938 (kopie)
- Situační plánky objektů, popř. prostorů v předkládaném dokumentu nejčastěji pojednáváných (ze SW GRAMIS)
- Kopie části hlavního výkresu Územního plánu Jilemnice (právní stav po změně č. 3) vč. legendy
- Jilemnice na internetu (výběr)
- Zápis ze schůzky týkající se Označování provozoven, reklamy, informační zařízení apod. (17. 9. 2021)
- Jilemnice – vizuální strategie (09/2021)
- Pravidla pro umístění venkovních reklam na budovách v majetku města Jilemnice
- Tabulkový přehled nákladů na celkovou rekonstrukci školy č. p. 288
- Zápis z jednání zastupitelstva, na němž byl dokument schválen